

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

116. LETO • JANUAR 2011

št. 1

Revija
Planinske zveze
Slovenije

Tema meseca: **Oskrbovanje koč nekdanj**

Intervju:: **Bojan Rotovnik, Tomo Česen**

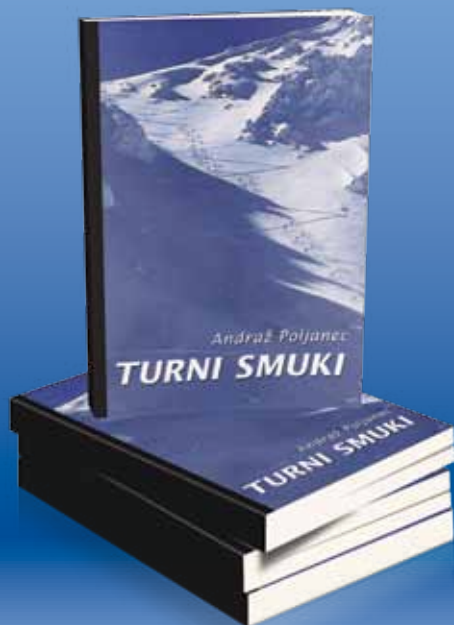
Z nami na pot: **Robanov kot, Gorski kotar**

3,40 €

AKCIJA

VODNIK: TURNI SMUKI

Pionir na področju pisanja tovrstnih vodnikov je bil Rudolf Badjura, ki je leta 1934 izdal Zimski vodnik po Sloveniji. Leta 1972 je izšel vodnik Turni smuki – Julijske Alpe izpod peresa Cirila Pračka in sodelavcev, ki ga je Miro Črnivec razširil na vso Slovenijo (izdaja 1985). Iz leta 1977 imamo Turnosmučarski vodnik treh dežel Slovenije, Furlanije in Koroške, leta 1998 pa smo dobili Sidartin vodnik Igorja Jenčiča, v katerem so opisani izbrani turni smuki v Sloveniji in čez mejo.

Vodnik Turni smuki je nastal na osnovi vodnika Mira Črnivca in Cirila Pračka. Obsega 117 vodniških enot, raztresenih po gorskem svetu vse Slovenije. Na potezi si ti, dragi bralec, da ga preizkusiš na lastni koži. V knjigi so zbrani opisi smuških tur, avtor pa je opozoril še na nekaj potuhnenjenih nevarnosti, ki poleg plazov in poledenelega snega prežijo na zimske obiskovalce gora in se jih je treba še posebej zavedati.

Zdaj je pravi čas za nakup tega vodnika, do sredine februarja 2011 bo namreč na voljo s 50 % popustom – 10,85 €.

Format: 12 x 16 cm, obseg: 256 strani z barvnimi prilogami

Eclipse GTX
zimski gojzarji

CORDURA
GORE-TEX XCR

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v ponudbi si oglejte na:

www.kibuba.com

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

Vladimir Habjan

Spomin na skromnost

Na uho mi je prišlo, da je pred kratkim v neki planinski koči na sprejemu med alpiniste mlad fant s sekiro razbil lesen stol. Med vsesplošnim veseljačenjem je bilo v koči narejene še več škode, med drugim tudi razbito steklo na oknu. Mladeniču poravnava škode menda ni noben problem. Morda lahko njegov oče brez težav plača deset takih stolov in še oken zraven. Ne vem. Vem pa, da ima mladeničeva prihodnost dve poti. Mogoče bo s svojo dejavnostjo sčasoma poniknil v poprečju tistih, ki plezajo zgolj za svoje veselje, ko pa bo dobil redno zaposlitev in otroke, bo morda nehal še s tem in bo le še obujal spomine na svoja drzna leta. In druga možnost? Manj verjetna, pa vseeno – lahko se bo celo povzpel v areno svetovnega alpinizma. V tem primeru lahko le upamo, da bo mladostno nadutost nadomestil s kakšno bolj karakternostjo in krepostno lastnostjo.

Naključje je hotelo, da je bil ob opisanem dogodku prisoten tudi možakar, ki je že v zgodnji mladosti začel s službo nosača na planinsko kočico. Kdo ve, kako mu je bilo pri srcu, ko je na svoje oči spremljal to mladostno objestnost ... So mu morda ob tem prihajale pred oči slike njegove mladosti, ko je za skromno plačilo na svojem hrbtu v breg prenašal težke tovore, medtem ko mu je obraz bičal veter, ga odriival s poti, rok pa zaradi mraza ni več čutil? Na vrhu je potem izmučen na hitro spil čaj, si na hrbet spet naložil poln nahrbtnik za nošnjo silno neprijetne embalaže in oddrvel po hribu navzdol. Pa ena nošnja pogosto ni bila dovolj, zato je moral v enem dnevu na pot tudi večkrat. Nekdanjemu nosaču, danes predanemu planinskemu društvenemu delavcu, prostovoljcu (ne pozabite, leto 2011 je leto prostovoljstva!), je kristalno jasno, da ne gre samo za razbit stol in počeno šipo. Gre za brezbržnost in obenem za nespoštovanje neprecenljivega prostovoljnega dela, ki je potrebno, da bosta novi stol in šipa iz doline našla svojo pot v kočico. Zaradi vsega opisanega in zaradi spomina, ki ne sme zbledeti, smo v prvi letošnji temi meseca poskušali obuditi delček starih časov, ko vse ni bilo samo po sebi umevno in ko smo bili precej bolj skromni, kot smo sedaj.

Dejanja mladeniča pravzaprav niso kdo ve kako presenetljiva, če upoštevamo čas in razmere, v katerih živimo. Danes nam je samo po sebi razumljivo, da imamo v planinskih kočah kakovostno in hitro postrežbo in da piva nikoli ne zmanjka. Navajeni smo, da imamo tudi tam visoko zgoraj vsega dovolj, ob tem pa ne vidimo in tudi ne znamo ceniti, koliko dela je bilo za to sploh potrebnega. Smo pozabili na naš osnovni namen hoje v gore? To so ja gore! Koče pa so le kraj, kjer lahko zajamemo sapo, kamor se zatečemo ob nevihti in se okrepcamo, da potem lahko nadaljujemo pot. Zdi se, kot da vse to ne drži več. So postale planinske kočice res visokogorske gostilne, se zato v svojem članku sprašuje Boris Strmšek. Da bo potrebno v zvezi z udobjem koč napraviti določene spremembe, nam v svojih odgovorih v intervjuju nakazuje tudi predsednik Planinske zveze, tej temi pa nameravamo posvetiti tudi osrednje mesto v eni od prihodnjih številčk naše revije. Ostanite torej z nami tudi v letu 2011.

Ne glede na incidente menim, da je današnja mladina v povprečju prav takšna, kakršni smo bili mi. Dobro se spomnim, da smo tudi mi takrat jamrali, kako je v tistih časih vse zanič, odrasli pa, kako je bilo nekoč bolje in da je mladina, tj. mi, grozna. Pravijo, da imajo starejši raje preteklost kot pa sedanost. Razlog naj bi bil v tem, da se spominjajo svoje mladosti, ko je bilo vse lepše in lažje. Včasih prav pogrešam stare čase. Pa ne samo zaradi izgubljene mladosti. Zaradi skromnosti.

VSEBINA

4

12

14

22

18

21

28

41

50

56

57

Vsebine vseh Planinskih vestnikov

od leta 1895 do danes
na www.pvkazalo.si
od 1949 do lanskega letnika
v formatu pdf.

- UVODNIK
- 1 **Spomin na skromnost**
Vladimir Habjan
- TEMA MESECA
- 4 **Na hrbtu in ramenih**
Oskrbovanje koč nekdanj
Marjan Bradeško
- TEMA MESECA
- 6 **Hudomušni modrijan, ki ničesar ne zamolči**
Alojz Lipovec, Psnakov iz Radovne
Dušan Škodič
- TEMA MESECA
- 8 **Nekateri so nosili tudi s "kravami"**
Alojz Kravanja – Prehodavci
Dušan Škodič
- TEMA MESECA
- 10 **S pomočjo minerjev preko plazu**
Viktor Kravanja – Kriški podi
Dušan Škodič
- TEMA MESECA
- 12 **Pri šestih letih s koškom na Kamniško sedlo**
Zdravko Bodlaj, nosač Kamniške koč
Irena Mušič Habjan
- GORSKA BREZPOTJA
- 14 **Po grebenih na velikana Julijskih Alp**
Mangrt in Jalovec
Gorazd Gorisek
- PLANINSKA ORGANIZACIJA
- 18 **Planinski dan**
Podelitev najvišjih priznanj in izredna skupščina PZS
Irena Mušič Habjan, Vladimir Habjan
- PROSTOVOLJSTVO
- 21 **Več ko daješ, več dobiš**
Magdalena Strmšek, ambasadorica prostovoljstva leta 2011
Vladimir Habjan
- INTERVJU
- 22 **V znamenju sprememb**
Pogovor z Bojanom Rotovnikom, predsednikom Planinske zveze Slovenije
Vladimir Habjan
- RAZMIŠLJANJA
- 26 **Triglavske veselice**
Gorniška kultura
Boris Strmšek
- Znami na pot*
- 28 **Tiha zelena dolina**
Robanov kot
Mire Steinbuch
- OPISI
- 33 **Ojstrica**
Mire Steinbuch
- 33 **Strelovec**
Mire Steinbuch
- 35 **Veliki Risnjak**
Mojca Stritar
- 35 **Hahlič**
Mojca Stritar
- 37 **Kula**
Mojca Stritar

- 37 **Samarske stijene**
Mojca Stritar
- 39 **Strichkogel**
Uroš Prelovšek
- 39 **Schönberg**
Uroš Prelovšek
- 41 **Skale in vrhovi nad neskončnimi gozdovi**
Gorski kotar
Mojca Stritar
- TURNA SMUKA
- 46 **Smučanje v gorah Gosaukamma in Totes Gebirge**
Obisk Salzkammerguta: Strichkogel in Schönberg (Wildenkogel)
Uroš Prelovšek
- MINIATURA
- 49 **Naključje ali kar čarovnija?**
Branka Rus
- SLOVENSKA PLANINSKA POT
- 50 **Od Maribora do Ankarana skozi oči Američana**
Pokažite ta biser svetu!
John Boyd
- VTISI
- 53 **Nepal – žalost sveta**
Tona Škarja
- VREME
- 54 **Jesen zamujenih vremenskih priložnosti**
Vreme in razmere v gorah v meteorološki jeseni 2010
Miha Pavšek in Gregor Vertačnik
- VARSTVO NARAVE
- 56 **Ptičji živžav ob krmilnici**
Sinice
Dušan Klenovšek
- VZGOJA
- 57 **Kdo je alpinist?**
Tomo Česen o državnih izpitih za alpiniste in alpinistične inštruktorje
Tina Leskošek
- ODLIKOVANJA
- 60 **Visoko državno odlikovanje alpinistoma**
Predsednik Republike Slovenije dr. Türk odlikoval Frančka Kneza in Silva Kara
Jure Gregorič, Urban Golob
- ODPRAVE
- 62 **Kislo vreme, kisla sezona**
Pregled odprav in letu 2010
Mateja Pate
- ALPINISTIČNA TEHNIKA
- 64 **Sidrišča v snegu**
Tadej Debevec, Aljaž Anderle
- TRENING
- 66 **Višinski trening**
Tadej Debevec
- INTERNATIONAL MOUNTAIN SUMMIT
- 68 **Reševanje v najvišjih gorah sveta**
Iztok Tomazin
- NOVICE IZ VERTIKALE
- 69 NOVICE IZ TUJINE
- 70 LITERATURA
- 71 PLANINSKA ORGANIZACIJA

planinski VESTNIK
REVUIJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344
Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

111. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Marjan Bradeško, Mateja Pate, Irena Mušič Habjan,
Emil Pevec (tehnični urednik), Andrej Stritar (namestnik
odgovornega urednika), Slavica Tovšak

ZUNANJI SODELAVCI:
Tina Leskošek, Dušan Škodič, Andrej Mašera

LEKTORIRANJE:
Mojca Volkar Trobevesek, Mojca Stritar, Marta Krejan, Katarina
Marin Hribar

GRAFIČNA PRIPRAVA: Repro studio Schwarz, d. o. o.
TISK: Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 6050 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. **Naročanje:** Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan.**

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprti pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Pozimi na Triglav
FOTO: JAKA ORTAR

MODRA ŠTEVILKA
080 18 93
NAROČANJE 24 UR NA DAN

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Na hrbtu in ramenih

Oskrbovanje koč nekdanj

✉ Marjan Bradeško

Nagrajena fotografija padca Psnakovega konja v snegu pod Kredarico FOTO: JOCO ŽNIDARŠIČ

Zaključeval sem gimnazijska leta, mlado telo je kar brnelo od napetih mišic, gore so mi že zdavnaj *zavdale* ... Kako potem ne bi s prijateljem tekla naravnost na Matico (PD Ljubljana - Matica) in se ponudila za – nosača na Kredarico, v takrat še staro koč (leta 1980). Ker so tedaj večino stvari znosili konji (no, tudi midva sva bila malo konjska včasih), nama je tajnik društva ponudil le – strežbo v koči. Da bova premislila, sva rekla, ampak že iz najinih dolgih nosov je bil odgovor viden. Da bova na pladnju nosila tiste pol *kile* hrane, ko sva vendar sposobna nadeti na rame *petdesetkilske* žaklje! Ne in ne. Pri meni je bil še en razlog – na jesen sem odhajal v vojsko in mi mesec bivanja na Kredarici pred vsiljeno enoletno odsotnostjo nikakor ni dišal. Kljub vsemu pa sem se v tistem poletju dodobra zamislil nad nosači, konji, helikopter je bil še silno redek, nad vsem ozadjem oskrbovanja koč, nad *razvadami* planincev – in spoznal, da je vse skupaj zapletena reč. In da sedeč za toplo pečjo v *zamočenem* poletnem dnevu ob topli joti večina niti ne pomisli, kako je stvar prišla gor. Na hrbtu konjev, morda celo v krošnji nosača.

ZA TOPLO PEČJO

Priti v hladno koč, pa četudi je poletje, ni prijetno. Zato so drva ena od najnujnejših stvari, brez katerih vsaj do nedavnega nobe-

na koč ni bila udobna (danes uporabljajo tudi druga sredstva, v pomoč je tudi sončna energija). Še danes ponekod ob poti, včasih kar precej pod koč, na vzpenjajoče čakajo

drva, ki prosijo: "Vzemi me s seboj." Kdor ima moč in voljo, si naloži na rame eno metrsko poleno, morda iz veselja obremeni celo obe rami, med pogostimi obiskovalci koč pa se včasih razvije kar tekmovanje, kdo bo prinesel najdebelejše poleno. A prav vsak prispevek šteje in morda bo prav vaše poleno tisto, ki bo nekemu polepšalo (in ogrelo) planinski večer v koči.

Sam se spomnim, da sem nosil polena na Dobrčo, Begunjščico, Stol pa verjetno še kam. Če je treba nesti deset minut, še kar gre, pri daljši hoji pa breme ni več tako lahko, menjavati je treba tudi ramo, na kateri ga nosiš. Celó samo prekladanje polen ni lahko. Nekega novembra sem, po čudoviti turi na Lanževico in Veliko Babo, tako vse popoldne na Komni s tovarne žičnice razlagal težka, nekoliko pomrznjena drva, in priznam, da sem bil pod večer kar pošteno polomljen. A spoznal sem, kako veliko kurjave je potrebno za tako ogromno koč na tako prepišnem in visokem kraju.

Ko govorimo o nošnji drv, je zanimiva tudi stara navada romarjev na Svete Višarje nad Žabnico, ki so – nekaj za pokoro, pa tudi v dobro vseh na gori – po stari romarski poti tovorili *višarska polena*.

PRAZEN ŽAKELJ NE STOJI POKONCI

Seveda pa se potem, ko sedeš na klop v topli koči, kaj hitro oglasi želodec. Morda ga k temu spodbudi prijeten vonj, ki se širi iz kuhinje. Vso hrano in pijačo, razen čaja, za katerega vodo dá kar mati narava, je treba prinesiti iz doline. Če smo nekoliko natančnejši in pogledamo v zgodovino, ugotovimo, da so nekateri oskrbniki, posebej v nižje ležečih kočah, redili prašiče ali kokoši, in na ta način nekaj hrane pridelali kar gori. V višje ležeče kočice pa je hrana lahko prišla le v krošnjah nosačev ali na hrbtih konjev, mul ali celo oslov.

Pred številnimi kočami je še pred dobriimi dvajsetimi leti pogosto *zadišalo* po preznjenih konjih, ki so pridno tovorili *brašno* in vse, kar je kočica potrebovala. Gotovo se starejši še dobro spominjajo Kredarice, Staničeve kočice in Planike, treh triglavskih koč, ki so jih redno oskrbovali iz Radovne skozi Krmo – Psnakova domačija v Radovni je bila gonilna sila in zadnji tovari so šli z njimi na Kredarico leta 1996, še danes pa na nošnjo spominjajo panjske končnice na Psnakovem čebelnjaku. Ko sem bil s stricem prvič na Triglavu, so v meglenem in deževnem vremenu, ki je pokvarilo poletno popoldne, konji ravno prinesli na Kredarico. Zanimivo je bilo opazovati izredno skrb spremljevalcev, ki so pregrete konje takoj prekrili z odejami.

Razmišljal sem, s kakšnimi težavami so se morali ubadati vodniki konj. Morda jim je v zgodnjem poletju nagajal še sneg, posebej po hudih zimah. Ko sem sam v času vojaščine vodil konje po Črni gori, so se nam udirali v moker sneg do trebuha, tako da smo jim nazadnje sneli sedla s tovorom in breme nosili sami. Tako so tudi pod Triglavom vodniki konj večkrat prisilno postali nosači in s konjskih hrbtov preselili tovor v krošnje. Verjetno ni bilo lahko tudi ob soparnih dneh, ko so nadležni brendji in muhe dražili živali, popoldne pa je prihrumela še nevihta – skromno zavetje so lahko našli le v pastirskem stanu v Zgornji Krmi.

Zanimivi so podatki o plačilu nosačev, npr. tistih, ki so iz Tolmina nosili na planino Razor. Takole je ob šestdesetletnici kočice pred dvema letoma na spletnih straneh PD Tolmin zapisala Cvetka Jug: "Prenos tovora

Natovarjanje konj na planini Blato FOTO: BOŠTJAN KRALJ

s konji iz Tolmina je trajal pet ur. Nosač s konjem je za en prenos prejel plačilo v vrednosti 10 kilogramov koruzne moke. Nosačem so plačevali za 1 kilogram tovora 10 dinarjev."

Sčasoma so konje in nosače zamenjale tovarne žičnice, ki omogočajo oskrbo koč še danes, vse bolj pa se je ob koncu prejšnjega tisočletja uveljavil tudi helikopter, ki je pri oskrbi koč že prevzel vodilno vlogo ... A to (poleg hrupa in višje cene) prinaša tudi zanimive izzive ...

NAČRTOVANJE IN RAZVADE

Planinci, obiskovalci gora, so vse bolj razvajeni. Seveda je vprašanje, kaj je razvajenost, toda gotovo so pričakovanja danes večja kakor nekoč. A so znali dobro jesti in biti postreženi tudi pred osemdesetimi leti. Ko sta leta 1928 ženina stara mama in oče šla na poročno *potovanje* na Sedmera jezera, sta že vnaprej naročila *pohano piško*. Kokoš je prinesel nosač v krošnji, težava pa je nastala, ko je slastno pečena hrana morala predolgo čakati na gosta, ki sta se nekoliko zamudila v okolici kočice. Kuharica ju je brez oklevanja oštela. Podobno slastne

jedi, posebej za tiste čase, je bilo menda dobiti tudi v Koči na Gozdu, pri slavnem Ivanu Vertlju - Hanzi (po njem se imenuje Hanzova pot na Prisojnik).

A vendarle – posebne želje gostov, zlasti če so se zadržali po več dni, je bilo nekoč lažje uresničiti kakor danes. Nosač ali konji so naročeno pritovorili z naslednjo *furo*. Danes helikopter prinese ogromno tovora naenkrat, a prileti redko. Zanimiva je izjava Fabjana Čelestina, oskrbnika Gomiščkovega zavetišča na Krnu, ki je nedavno v pogovoru za radio Alpski val povedal, kako težko je pravzaprav načrtovati oskrbo kočice s helikopterskim prevozom. Tovor morajo pripeljati do planine spodaj, ga tam uskladiščiti, ko pride helikopter, na hitro zbrati ljudi, ki pomagajo. Helikopter naenkrat prinese kar 800 kilogramov tovora, vse to je potem treba skladiščiti v koči, ki nima primerne prostora ... Seveda je jasno, da je helikopter v številnih primerih nezamenljiv, a človeku se vendarle včasih stoži po dneh, ko je vse romalo na goro s konji in nosači in so bila pričakovanja planincev zares skromna. ◉

Pred izidom smo v uredništvo prejeli obvestilo, da je v okviru projektov Alpske konvencije, ki jih je pripravila PZS za leto 2011, pripravljen predlog za ponovno uvedbo oskrbe planinskih koč s konji. PZS naj bi krila razliko v ceni prenesenega kilograma tovora glede na ceno helikopterskega prenosa. Obstaja torej možnost, da bomo še srečali otovorjene konje na planinskih poteh.

Hudomušni modrijan, ki ničesar ne zamolči

Alojz Lipovec, Psnakov iz Radovne

✍ Dušan Škodič

Alojz Lipovec FOTO: DUŠAN ŠKODIČ

Danes 82-letni Alojz iz doline Radovne je med leti 1950 in 1996 oskrboval kočo na Kredarici, obenem pa tudi Staničev dom in Planiko. Proti koncu je nošnjo prevzel njegov sin, Psnakovim se je torej nabralo kar slabega pol stoletja ukvarjanja s to dejavnostjo. Višinska razlika do Kredarice znaša več kot 1500 metrov. Alojz Lipovec je človek, ki nam lahko o oskrbi koč s konji dejansko pove največ. In zanimivo ga je poslušati, saj jih ima "veliko za ušesi". O njegovi dejavnosti je TV Slovenija posnela dokumentarni film z naslovom Zadnji tovor.

Kakšni so bili začetki vašega nosaštva?

Kmalu za tem, ko sem se vrnil od vojakov, bilo je takoj po letu 1950, tukaj ni bilo služb. Nekaj smo dali tudi na stare tradicije, vendar pa oskrba planinskih koč pred drugo svetovno vojno

še ni potekala s konji. Edino na Staničevo kočo so nosili drva iz Zgornje Krme, drugače pa so prej vse oskrbovali "na hrbtih". To so počeli Bohinjci, ki jih je tepla še precej večja višinska razlika kakor nas. To je bilo mukotrpno početje.

Koliko konjev je bilo potrebnih, da ste zadostili potrebam teh zelo obremenjenih koč?

Nosili smo s petimi konji, vendar nisem bil sam. Na koncu Krme je imelo PD Ljubljana - Matica skladišče, ki še obstaja, hleve pa so že podrli. Na vrhu smo stanovali, takrat sem bil jaz najmlajši v ekipi. Uporabljali smo haflingerje, ki so bili za nošnjo nad 2500 metri primernejši od bosanskih konj, pa tudi več so lahko nesli.

Kako je potekal vaš delovni dan?

Vstali smo ob treh zjutraj in najprej nakrmili konje. Vsak konj je pojedel 6–8 kilogramov ovsu. Uporabljali smo samo to krmo,

ker smo opazili, da so se po koruzi konji preveč potili. To je kar trajalo, saj so zaspani konji jedli počasi. Sledilo je sedlanje, ki je bilo najhujše opravilo. Na vsako stran sedla je šla po navadi vreča s tovorom, težka okoli 50 kilogramov. Vse skupaj je moralo biti dobro pritrjeno, tako da je bil tovor enako stabilen nad Kalvarijo kot spodaj v Krmi. Popravljanje med potjo ni prišlo v poštev. Ko je bilo to opravljeno, je bil denar že na pol zaslužen. Sama nošnja ni bila problem, kakor mogoče kdo misli, do vrha pa smo porabili dobre štiri ure enakomerne hoje. Na višku sezone se je nosilo vsak delovni dan, razen če je že navsezgodaj lilo kot iz škafa. Ampak potem je bilo treba na pot tudi v nedeljo, da se je nadoknadilo.

Štiri ure je pa hitro, še marsikakšen planinec porabi več časa. Potrebno je samo pametno hoditi in imeti primerno kondicijo. Po desetih nošnjah smo bili mi in konji že dobro utrjeni. Začeli smo s 50 kilogrami tovara in nato vsakič več, do 120. Že moji predniki so rekli, da če hočeš hoditi v planine, moraš prvi korak narediti z istim tempom kakor zadnjega, sicer hitro omagaš. Hoditi je potrebno zdržema in to velja tako za konja kot človeka. In zjutraj se je potrebno najesti, ne vmes, če potem ne zdržiš štiri ure brez hrane, raje ne hodi gor! Pa tudi pri pijači se je potrebno omejevati, včasih sem spotoma videl koga, ki je že v Zgornji Krmi pil pivo. To ne gre. Jaz sem, ko sem na primer prišel moker na Kredarico, spil *šnopček*, ampak ta je bil tudi moj edini tistega dne ...

Ste imeli neprijetne izkušnje s kakšnimi tovor?

Marsikdaj. Problem je bil lahko že, če sem moral nesti 300 jajc na primer. Kam in kako jih namestiti, da se ne bodo vsa razbila? Najbolj nerad pa sem na Kredarico nosil smuči, ko so še prirejali smučarske tečaje. Zaradi dolžine jih je bilo potrebno dobro pritrčiti, da niso opletale. Edini način je bil, da sem jih z verigo dobro zategnil ob sedlo, veriga pa se je pri tem seveda malo zažrla v les. Na vrhu takrat običajno nisem niti pomalical, ampak samo raztovoril, ker se nisem hotel kregati z "gospodi", ki so menda mislili, da jim bom smučarsko opremo na Kredarico dostavil v belih rokavicah ... Posebej nerodno je bilo tudi, ko smo za staro kočo na Kredarici nosili šest metrov dolge vodovodne cevi, ki nam jih niso dovolili prežagati. Pomočniki so morali na vsakem ovinku ali pred strmino zadaj prijeti cevi in jih potisniti navzdol, da se niso zataknil v breg.

S kakšno težavo se je še lahko soočil nosač na poti?

Velik problem je lahko nastal, če je konj zataknil s kopitom ob skalo in si iztaknil podkev. To se je zgodilo redko. Če je šel konj s tovorom do vrha in nato sestopil v dolino, si je kopito tako uničil, da kasneje kovač podkve sploh ni imel kam pribiti. Kopito se je moralo obrasti, kar pa je pomenilo, da je bil konj do naslednjega leta neuporaben. Prav za tak primer sem si omislil in izdelal posebno *coklo*¹ iz pločevine. Kopito sem konju ovil z vrečevino in mu privezal *coklo* kakor nekakšno rezervno kolo. Kovač ga je nato ponovno podkoval in naslednjega dne je že nesel.

”Enkrat mi je na Ledinah zdrsnil konj in ga je odneslo proti Velemu polju, kjer se je ubil na skalah. Mislim sem, da ga bodo počasi znosile zveri, pa ga niso in začelo je smrdeti. Spodaj je imel Kardelj svoj vikend in njegova Pepca je zahtevala, da se tisto pospravi, ker je menda smrdelo prav do tja.

Verjetno je bilo v začetku julija še precej neprijetnosti zaradi snega?

Ko so se odpirale kočice, je bilo zgoraj še veliko snega, a moral si na pot, da je vsaj osebej dobilo stvari za osebno rabo, kvas in podobne malenkosti. S konjem si šel, dokler se je dalo, naprej pa po 30 kilogramov na rame in tako večkrat. Prav zaradi snega se mi je ubilo pet konj. Konj sicer po snegu hodi dobro, če pa se mu vdre, ga lahko zasučje in tovor ga potegne s seboj. Večinoma se je dobro končalo, nekajkrat pa se je zgodilo nad prepadno strmino in ga je odneslo dol. Podobno je bilo tudi nekoč, ko je potekal vzpon sto žensk na Triglav in ta dogodek je bil opisan tudi v tistem dokumentarcu. Ponoči je zapadlo meter snega, zgoraj pa je stal fotograf, ki je čakal ženske in je spotoma poslikal še nas, ki smo se vzpenjali iz Krme. En konj je padel in se zvalil čez pomočnika, tako da sta se skupaj kotalila po bregu (glej sliko na strani 4). Na srečo se je vse dobro končalo. Fotograf je kasneje sodeloval na razstavi fotografij v Amsterdamu in tam zmagal.

Izgubiti konja je verjetno hudo zoprna reč?

(*smeh*) Enkrat mi je na Ledinah zdrsnil konj in ga je odneslo proti Velemu polju, kjer se je ubil na skalah. Mislim sem, da ga bodo počasi znosile zveri, pa ga niso in začelo je smrdeti. Spodaj je imel Kardelj svoj vikend in njegova Pepca je zahtevala, da se tisto pospravi, ker je menda smrdelo prav do tja. V Radovno je prišel policaj in me pred hišo spraševal, če poznam nekega Lipovca. Odvrnil sem mu, da ga ne poznam, povem pa mu lahko, zakaj ga iščejo. On mi je to povedal in šel, ne da bi pomislil, na kakšen način mu bom jaz to lahko sporočil, če pa sem rekel, da ga ne poznam (*smeh*). A konja je bilo vseeno potrebno pokopati. Nekemu bohinjškemu pastirju sem dal nekaj denarja in steklenico žganja, da bi to opravil. Polovico steklenice je zlil kar po sebi, da je sam smrdel bolj kot mrhovina, drugo polovico pa počasi popil med opravlom. Tri dni za tem sem ga pa srečal na Planiki in ga vprašal, kako je bilo. Smeje mi je odvrnil, da je konj še kar tam, kjer je bil, steklenica je pa prazna. Ampak to so bili dobri in pošteni ljudje, ki so znali živeti z naravo.

Leta 1996 je torej resnično šel na Kredarico zadnji tovor s konji ...

Zadnji tovor je opravil sin. Rekli so nam, da je helikopter postal konjem prehuda konkurenca. Pa se ni malo znosilo z njimi, če računam. Na enega sem lahko naložil 140 steklenic piva, na petih sem torej v eni *furi* lahko prinesel 700 steklenic, kar mora zadostovati tudi za tako veliko kočico. Ampak tako pač je. Konji na Kredarici so zgodovina. ●

¹ Eno je naredil tudi za Alojza Kravanjo iz Trente, razstavljen pa je v Slovenskem planinskem muzeju.

Nekateri so nosili tudi s "kravami"

Alojz Kravanja – Prehodavci

✍ Dušan Škodič

Alojz Kravanja s konjema na Prehodavcih (družinski arhiv)

Alojz, doma iz Loga v Trenti, je letih med 1975 in 1997 oskrboval Zasavsko kočo na Prehodavcih, ki jo upravlja PD Radeče. Dvaindvajset let. Višinska razlika: tisoč štiristo metrov. Pogovarjali smo se z njegovo ženo in sinom.

Kako ste pri vaši hiši postali nosači?

Po naključju, kajti Alojz je že imel stalno službo pri gozdni upravi. Nekoč so prišli Radečani k naši hiši vprašat, če poznamo koga, ki bi bil pripravljen prenesti nekaj tovora do koč, pa se je kar dogovoril. Konja pri hiši ni bilo, ta je bil v Trenti dokaj redka žival, imeli pa smo osla, ki je bil nekoč tu običajna delovna žival. Osel je porabil manj krme, po drugi strani pa je bil popolnoma zadovoljiv za prenos tovorov in potrebščin, ki so bile namenjene oskrbi naših planin na Trebiščini ali Zajavorju. Nazaj grede pa je nesel skuto in sir, ki so ju naredili sirarji na planinah. Z osli so se nosila tudi drva.

Vendar kasneje niste ostali pri oslu?

Že po eni sezoni je bilo toliko zaslužka, da smo kupili konja. Prvo leto smo sicer poskusili v duetu s konjem in oslom, vendar se je izkazalo, da je to precej nemogoča kombinacija. Osel ima prekratek korak in občasno trmo, ko se noče premakniti naprej niti za meter, pa če delaš, kar hočeš. Za enega človeka je bila takšna situacija neobvladljiva, zato smo kmalu kupili

še drugega konja, pri čemer je ostalo do konca nošnje. Imeli smo bosanske konje, s kakršnimi so tam tovorili v glavnem drva. Nabavljeni so bili pa v Travniku.

Zakaj pa odgovarjate v množini? Ali ni bil nosač samo Alojz?

Alojz je bil res nosač, a nikakor ne sam. (*smeh*) Tako je bilo povsod, ker to ni bilo delo le za enega človeka. Vpeta je bila kompletna družina, in sicer od priprave tovora iz zalog do sedlanja konj in na koncu nošnje do koč. Občasno je potreboval tudi pomočnika na poti zaradi nerodnega tovora. Zgodilo se je, da je bila doma kakšna delovna obveznost ali ne nazadnje bolezen, tovor pa je moral biti prinesen, saj je v koči primanjkovalo zalog in tu ni bilo *pardona*. V takih primerih ga je moral nekdo zamenjati, najsi bo žena ali sin, ki pa zaradi šole tudi ni mogel kar takoj vskočiti.

Kako je potekala nošnja?

Alojz se je po upokojitvi čisto predal temu sezonskemu delu, ampak to je bila verjetno lastnost prav vseh nosačev. Nošnje se nikakor ne moreš iti za hobi, saj te po eni strani veže pogodba z upravljavcem koč, pa tudi več kot sto vzponov v poletnih mesecih s konji po vedno eni in isti poti ne nudi nikakršnega užitka. Enostavno moraš biti pravi človek za to. On je po navadi vstal že ob treh zjutraj, nakrmil konje z ovsom in jih osedlal. Vse smo mu pripravili in stehali že prejšnji večer, na sedlo je bilo namreč potrebno z vsake strani namestiti enako težo,

da konj ni imel težav z ravnotežjem. Na pot je krenil že pred peto uro, in če vreme ni nagajalo, je prispel na Prehodavce v štirih urah ali malenkost čez. Tam je raztovoril in od oskrbnika takoj prejel popis stvari, ki jih je moral prinesiti naslednjič. Celotna *fura* je torej vzela osem do devet ur časa, dol je šlo hitreje, pa ne dosti, ker ima konj zadnje noge precej dolge in ga preveč nese naprej. Seveda je popoldne vedno čakalo še delo na domači kmetiji.

Kako pogoste so bile nošnje?

Ovisno od sezone. V glavnem je bila največja potrošnja pijače, s katero je bil v koči tudi največji zaslužek. Nazaj v dolino sta se odnesli prazna embalaža in tudi pošta. Med vročimi poletji in v času velikega obiska je bilo potrebno nositi tudi vsak delovni dan. Oktobra in novembra, če je bila lepa jesen in še ni bilo snega, je nekajkrat nesel še konzerve in ostale nepokvarljive stvari, ki jih je shranil v skladišču koč. Na sezono se je tako z dvema konjema znosilo do petnajst ton živeža, pijače, plina, potrebščin in po potrebi gradbenega materiala ter drugih stvari, namenjenih vzdrževanju koč. Druga polovica avgusta je bila najbolj zoprna, saj smo bili že vsi naveličani in utrujeni, tako ljudje kot živali. A potrebno je bilo zdržati, kajti ko je bilo sezone konec, so šli konji v hlev in več ali manj le trošili seno do naslednje pomladi, ljudje pa smo se posvetili svojim običajnim opravilom.

Morda še kakšen zanimiv pripetljaj z vseh teh poti?

Dogajalo se je, da je neurje podrlo drevje preko poti ali da so med nevihto konji zbežljali. Še bolj zanimivo pa se je Alojzu zdelo, na koliko začudenja in nepoznavanja je naletel ob srečanjih z naključnimi planinci. Ko je nekoč prisopihal do koč, je otrok, ki je gotovo že hodil v šolo, teklenotri in klical ven očeta, da naj pride pogledat krave. Pa je tudi ata sinovim opažanjem bolj kot ne le prikimal ... Seveda ljudje, ki so iz mest le redko zašli v planine, niso mogli vedeti, kako se streže tem stvarjem, pa ga je vseeno jezilo, če so ga spraševali, kolikokrat na dan prinese tovor iz doline. Vprašal jih je, kolikokrat dnevno bi lahko oni šli iz doline gor. "A, to je pa drugače, mi nismo navajeni, vam pa je to čisto lahko," so govorili. Alojz pa jim je odvrnil: "Zakaj pa lahko? Konja imata res po štiri noge, jaz pa prav tako kot vi samo dve!"

Zanimivo je bilo tudi leta 1992, ko je po Balkanu divjala vojna in ljudje niso odhajali dopustovat na hrvaško morje. Gore so bile polne planincev, poletje pa vroče in pijače se sploh ni dalo sproti znositi gor, kolikor se je je popilo. Ko je ob osmih zjutraj pritovoril sto dvajset steklenic piva, tega po raztovarjanju sploh niso odnesli v koč, ker so do desetih že kar zunaj vsega prodali. On pa je že hitel z novim naročilom v dolino.

Po Alojzovi smrti je zadnjo sezono dokončal njegov sin, vendar je moral zaradi redne službe in drugih obveznosti to družinsko zgodbo leta 1997 zaključiti. ◻

Zasavska koč na Prehodavcih FOTO: ALEŠ OMERZA

Nosač Viktor Kravanja v svojem elementu FOTO: JAKA ČOP

S pomočjo minerjev preko plazu

Viktor Kravanja – Kriški podi

✍ Dušan Škodič

Viktor, doma z začetka doline Zadnjice, je med letoma 1952 in 1983, ko je začela obratovati tovorna žičnica, oskrboval kočo na Kriških podih, ki jo upravlja PD Radovljica. Z občasnimi nošnjami se mu je nabralo dvaintrideset let nošenja. Višinska razlika: tisoč štiristo metrov. Pogovarjali smo se z njegovo ženo in sinom.

Kako ste se pri vas vključili v nošnjo?

Ko se je gradila kočica na Kriških podih, so potrebovali nosače za les, cement, pesek in ostali gradbeni material. Tedaj v Trenti praktično ni bilo služb in takšno priložnostno nošenje

je predstavljalo enega redkih načinov, da so ljudje lahko prišli do kakšnega denarja. Delo je bilo naporno, vendar so pri njem sodelovali vsi, ne samo moški, temveč tudi ženske. Vse se je nosilo na hrbtih, pri kakšnih tramovih si s konji pravzaprav na tistem terenu niti ne bi mogli pomagati. Spodaj, kjer se je začela pot, je vsak dan potekala prava borba za tovore, kdo si bo prisvojil najlažjega ali najmanj nerodnega za nošnjo. So se pa za določene stvari tudi znašli. Na Kriških podih so na primer naredili začasno apnenico in kar tam delali apno za zidavo. Po pesek so hodili na melišča pod Razorjem, presejali pa so ga skozi žičnate mreže od postelj. Kočo so odprli leta 1951 in nato iskali nekoga, ki bi bil pripravljen za stalno prevzeti nošnjo.

S koliko konji je potekala nošnja?

Pot do konja ni bila tako hitra. Začeli smo z enim oslom. Ta se nam je kasneje ubil, ko je stopil na gladko skalo in ga je skupaj s tovorom odneslo v prepad. Kasneje smo kupili dve muli, ki pa sta bili zaradi vedno večjih potreb kočice kmalu premalo. Mule so sicer za nošnjo zelo uporabne, Italijani so po mulatjerah nekoč vedno uporabljali le mule, ki so manjše od konj in bolj okretne, a zaradi oslovskih genov lahko tudi nepredvidljive in nevarne. Govorili so, da je včasih kakšna tudi ubila svojega mulovodca, kar pa v tistih starih vojaških ustrojih seveda ni bil nikakršen problem. So ga pač hitro nadomestili s kom drugim ...

Mi smo prešli na konje enostavno zato, ker mula ne more nositi toliko tovora kot konj. Kasneje je Viktor vse do konca nosil s tremi bosanskimi konji.

Kako pa se je začela nošnja na začetku sezone? Konji so vendarle vse zimske mesece preživeli neaktivno v hlevu.

To je tako kot pri človeku, oba morata imeti kondicijo za hojo. Prvič je vsak nesel manj kot petdeset kilogramov, če mu je šlo težko, je naslednjič lahko šel tudi brez tovora, nato pa je postopoma nesel vedno več, tako da je polno natovorjen nosil okoli sto kilogramov. Ko so bili konji dobro uhojeni, ni bilo nobenega problema, včasih je Viktor opravil tudi več kot samo eno nošnjo dnevno. Na povratku se je namreč ustavil na polovici poti, kjer so bila pripravljena drva, ter se z njimi še enkrat vrnil do kočice. Mnogokrat je bilo toliko opravil, da jih Viktor nikakor ni zmožal sam, pomagala je žena, pa tudi drugi sorodniki in kasneje sin. Konji so morali biti za nošnjo kajpak dobro hranjeni, po navadi smo mešali pol ovsu in pol koruze. Pozimi, ko so bili le v hlevu, pa je zadostovalo golj seno.

So bile na poti proti Kriškimi podom kakšne neprijetnosti?

Nanje je na svojih poteh naletel prav vsak nosač. Največ nevšečnosti je v začetku sezone povzročal snežni plaz v Belem potoku, saj se s konji ni dalo čez. Potrebno je bilo razložiti ves tovor in ga na hrbtu prenesti na drugo stran, nato vsakega konja posebej voditi čez, ga ponovno natovoriti in nato nadaljevati do kočice. A to je trajalo le nekaj časa, pod plazom je tekel potok in voda je počasi talila sneg, tako da je spodaj nastal pravi predor, ki je grozil, da se bo udrl in pokopal človeka s konjem vred. Po snežno bogatih zimah, kakršne so znale biti nekoč, je bilo potrebno poklicati celo minerje s Kanina, ki so prišli nevarni del zaminirat.

Med neprijetnosti bi lahko šteli tudi nam najbolj zoprni tovor, to je bila prazna embalaža, ki jo je bilo potrebno spraviti nazaj v dolino – se pravi prazne steklenice. Zgodilo se je, da je kakšen konj v dolino prinesel le še dve vreči steklenih črepinj. Piva v pločevinkah pa takrat pri nas še nismo poznali.

Po dolgih dvaintridesetih letih je Viktor nehal z nošnjo. To se je zgodilo nekaj let prej kot pri drugih nosačih. Zakaj?

To je res, v sezoni 1982/83 je začela obratovati tovarna žičnica in to je bil dogodek, ki smo ga res težko pričakovali, saj nas je žičnica odrešila tega težavnega dela. Zanj se je najbolj zavzemal Peter Ježek iz PD Radovljica, ki je opravil nešteto poti, da je pridobil vsa potrebna dovoljenja za gradnjo. Dejstvo je, da je bilo to zaradi Triglavskega narodnega parka čedalje težje, in če je ne bi takrat zgradili, je verjetno ne bi nikoli. Vprašanje pa tudi, če je za okolico res bolj moteča od helikopterja. ◦

Noč nad Kriškimi podi FOTO: LUKA OVČAR

Zdravko Bodlaj FOTO: VLADIMIR HABJAN

Pri šestih letih s koškom na Kamniško sedlo

Zdravko Bodlaj,
nosač Kamniške kočice

✍️ Irena Mušič Habjan

Z Zdravkom, ki v kamniškem planinskem društvu skrbi za markirane poti, se pozna prek dela za planinsko društvo. Med drugim smo se že večkrat pogovarjali o poteh in načrtih za delo. Enkrat med temi pogovori je mimogrede omenil, da je bil tudi nosač na Kamniško sedlo. Zelo me je presenetilo, da je s tem delom začel v rosnih letih. Iz tega časa ima kot živ spomin in dokaz tudi majhno fotografijo, ki so mu jo prijatelji v njegovo presenečenje povečali. Zame je bilo vse to lepa iztočnica in ideja za članek v naši reviji.

Z nošnjo si začel kot fantek. Kdo te je navdušil?

Za nošnjo me je navdušil oče, ki je bil seveda tudi sam nosač, pri mojih dobrih šestih letih. To je bilo nekje leta 1961, potem sem šel v šolo in so kočice oskrbovali drugi. Ta nošnja je bila prav

zanimiva, saj sta oče in mama preverjala, koliko sem naložil v pleteni koš, v katerem smo nosili, vendar sem vedno poskušal naložiti nekaj več, tako da ni nikoli bilo toliko, kot smo se dogovorili. V tej starosti sem približno desetkrat nesel na sedlo.

Kdaj si potem sam pričel oskrbovati kočice in kaj te je pri tem vodilo?

Oskrbovanje kočice sem prevzel leta 1969 in to je bilo tudi zadnje leto pred postavitvijo žičnice na Kamniškem sedlu. Star sem bil petnajst let. Moram reči, da sem nosil zaradi navdušenja in ljubezni do planin, po drugi strani pa sem si poskušal nekaj ustvariti, saj smo bili delavska družina, denarja in sredstev pa ni bilo na pretek. Z zasluženim denarjem sem si na koncu sezone kupil kolo, tako da sem lažje premagoval pot iz Stahovice v Kamnik.

Ali lahko malo natančneje poveš, kako je to potekalo?

Na kočo sem nosil hrano in pijačo od junija do konca septembra po potrebi. Med tednom popoldne, v poznem poletju pa se je to vedno prevesilo v večer ali noč. V soboto, ki je bila na mesec enkrat prosta, smo nosili dvakrat. Če je bilo treba, pa še v nedeljo. Dogovorjeno je bilo, da smo hitro pokvarljivo blago odnesli tisti dan, ko je bilo dobavljeno v skladišče. Včasih so mi pomagali tudi prijatelji, ker je bilo velikokrat tega blaga več in sam nisem zmogel vsega prenesti.

Vodili smo dnevnik in blago tehtali v skladišču in kasneje na koči. Ponoči sem enkrat pod Studencem zdrsnil in vse mi je padlo ven iz koša. Ajdova moka, solata, vse se je zmešalo. Vse razen ajdove moke sem pobral. Pri studencu sem potem solato opral in pri tehtanju na koči sem je imel kilogram več kot pri tehtanju v skladišču v Kamniški Bistrici.

Kolikšno težo si si oprtal na ramena in kaj je bilo najtežje nositi?

Vedno sem si naložil štirideset kilogramov. Nosači pred menoj, seveda je bilo odvisno od tega, koliko je bil kdo sposoben, so nosili osemdeset, tudi sto kilogramov. Takšne teže ne moreš dolgo nositi. Najtežje je bilo nositi gradbeni material, štirimestrske deske in litoželezne cevi za odtok pri obnovi koč. Takrat so seveda nosile večje skupine. Vsi nosači so mi bili kot idoli, vsak s svojo karizmo in svojo zgodbo ter z istim ciljem. Moram povedati, da je bilo lažje prenesti tovor iz doline na sedlo kot pa znositi nazaj prazno embalažo. Zelo težko si jo pravilno vstavil v pleteni koš, med seboj je nisi mogel pritrditi in zato so se steklenice večkrat tudi razbile. Mogoče je zanimivo to, da je bil prenos enega kilograma iz Kamniške Bistrice na sedlo plačan s stopetindvajsetimi takratnimi dinarji, steklena embalaža pa s stopetnajstimi dinarji.

Pot iz doline na sedlo je bila vedno ista?

Na poti smo imeli vnaprej določena počivališča, ko si koš odložil, se spočil in potem šel dalje. Zadnje serpentine pred sedlom sem pa vedno posebej štel in vsakič je bilo mučno. Tudi za okrepitev na poti smo poskrbeli. Na začetku Repovega kota v Klinu so bile majhne kotanjice z vodo. Malo malinovca, ki smo ga nosili v litrskih steklenicah, si odlil v kotanjico, odpihnil *smetanco*, pomešal s palčko in odpil. To je zdržalo kar kakšen teden.

Kako ste se razumeli z oskrbniki koč?

Oskrbniki so malo drugače gledali na mlajše nosače kot na starejše. Dejansko smo imeli z njimi dobre odnose in je bilo vedno vse na pravem nivoju. Seveda sem kot otrok dobil kakšen priboljšek. Oskrbnica mi je proti večeru vedno pripravila palačinke in topel čaj, in to je bilo nekaj najboljšega. Starejši so seveda dobili kaj močnejšega.

Ali si nosil v vsakem vremenu, tudi v dežju?

Če je bil material, se je nosilo v vsakem vremenu. Spomnim se, da sva s štiri leta mlajšim bratom popoldne nesla in naju je pod Jermanco, tam, kjer preči cesta pod Črni vrh, ujela noč. V trenutku se je stemnilo, začelo je padati, nastopila je gosta megla, da se ni videlo meter naprej. Nisva vedela, kaj narediti. Naprej ni šlo več, nazaj zelo težko narediš korak. V bližini je

bila postaja tovarne žičnice za les, vendar je v megli in slabem vremenu nisva uspela najti. Koša s hrano sva postavila ob drevo, se stisnila ob skalo in moram reči, da naju je bilo pošteno strah. Slišiš razne glasove, drevje se podira, skale se valijo, skratka grozna noč. Zjutraj, ko se je začelo daniti, sva se vsa premočena odpravila naprej na sedlo.

Drugič sva nosila s prijateljem, ki mi je ponudil pomoč, po cesti do Žagane peči in naprej po široki jahalni poti proti Jermanci. Želel je iti po daljši poti, ne mimo Galerij. Ni imel kondicije, potem se mu je pod Studencem zgodila nesreča – zvin gležnja. V nastali situaciji mi ni preostalo drugega, kot da sem iz njegovega koša pobral hitro pokvarljivo blago in ga preložil v svojega. Prijatelja sem pospremil na varno mesto, ga s svojimi oblačili zaščitil pred dežjem in mrazom, sam pa šel slabo oblečen, v kratkih rokavih, in s tovorom do Kamniške koč. Pod Zgor-njo Gričo pod sedlom me je zajel snežni metež. Težko je bilo oskrbnikoma razložiti, zakaj sem tak. Mislim, da nisem čakal na palačinke, in takoj ko smo stehali na koč prineseno blago, sem hitro odšel nazaj, da sva s prijateljem kljub poškodbi pred jutrom prispela v dolino.

Nošnja težkega bremena v vsakem vremenu verjetno ni za vsakogar. Ali te je ta izkušnja s čim zaznamovala, kaj si spoznal v tem, sicer kratkem času nošnje?

Reči moram, da so to pozitivne življenjske izkušnje. Predvsem sem začel ceniti vse tisto, kar je že gori, odnos do planin, do same hoje, vsega skupaj. Mislim, da je to lahko tudi neko poslanstvo. Mogoče to povezujem s tem, da so nekateri samo enkrat nesli, drugi pa so nosili več let. Pravzaprav sem bil vedno vesel, ko sem blago prinesel do koč. Zdelo se mi je, da sem nekaj dobrega naredil za vse, ne samo da sem bil finančno oplemeniten. In tako še danes razmišljam. ◉

Mladi Zdravko Bodlaj na Kamniškem sedlu s svojim očetom FOTO: CENE GRILJIC

Po grebenih na velikana Julijskih Alp

Mangrt¹ in Jalovec

✍ Gorazd Gorišek

Mangrt FOTO: GORAZD GORIŠEK

S Kotovo špico in V Koncu špico se na južni strani končuje greben Rateških Ponc. V gorniško-plezalskem smislu je pomembnejša prva s svojo steno nad Kotovim sedlom, na V Koncu špici pa so se v preteklosti zarisovale meje – pač glede na zgodovinski tok dogodkov. Poenostavljeno rečeno, se je meja po vsakem svetovnem plesu orožja malo prestavila. V Avstro-Ogrski je bila na njej razmejitev med Kranjsko in Goriško. Tromeja s Koroško je bila na Vršiču, 1919 m, vrhu med Mangrtom in Predelom. Po prvi svetovni vojni je V Koncu špica postala mejna gora med prvo Jugoslavijo in Italijo. No, pravzaprav je to ostala tudi po drugi vojni, saj je mejnik ostal na istem mestu, le s to razliko, da je spodnja črta na kamnu vrh gore spremenila smer – namesto na jug proti Jalovcu je, po vrnitvi dela Primorske, zavila na zahod proti Mangrtu. Še dandanes kaže v tisto smer ...

KJE NAS BO VODILA POT?

Iz Loga pod Mangrtom mimo Koritniške planine na Kotovo špico, 2376 m, prečene do V Koncu špice, 2350 m, skok na Vevnico, 2340 m, z nje na Koritniški Mali Mangrt, 2393 m, nato po in ob grebenu na glavni vrh, za konec pa še globok sestop (dva tisoč višinskih metrov!) v Koritnico. Gibali se bomo po označenih stezah vseh težavnostnih stopenj, iskali smer ob zapuščenih zavarovanih poti, plezali po krušljivem in izpostavljenem grebenu, hodili po ozkih policah, v zgodnjem poletju prečili strma in nevarna snežišča (dereze, cepin!) in za konec skušali slediti nemarkirani stezi. V enem dnevu je tura komaj izvedljiva. Poleg dobre fizične pripravljenosti sta nujno potrebna stabilno vreme in dolg poletni dan. Ob poti lahko prenočimo v

¹ Ker je v članku opisan pristop na Mangrt s primorske strani, sem ime gore pisal tako kot domačini. S tem se ime gore jasno loči od nemškega in italijanskega. Uradno je Mangart, čeravno so prebivalci pod goro prepričani, da so strokovnjaki v tem primeru naredili napako.

bivaku Alberto Busetтини na škrbini Rob nad Zagačami (večina ga verjetno pozna še pod starim imenom Trbiški bivak – tudi sivo barvo je pred časom zamenjala rdeča), gostoljubje pa nam lahko nudi še Koča na Mangrtskem sedlu.

Najlažji pristop na Kotovo špico vodi z zahodne strani. Pred drugo svetovno vojno so tam zgradili zavarovano pot. Danes so od nje ostale le še potrgane jeklenice, ki ne vzbujajo zaupanja, zato se je bolje oprijeti skale, ki resnici na ljubo ni najboljše kvalitete, kot pa zgodovinskega železja. Njeni severni sosedi V Koncu špici se do današnjih dni, če seveda odštejemo tujek na vrhu, ni skrivil niti las. Vrh najlažje dosežemo po gredini s sedla med njo in Vevnico. Preplezati moramo nekaj pragov do druge težavnostne stopnje. Po gredini bo potekal naš sestop. Na Vevnico se lahko povzpemo po zelo zahtevni Poti življenja (Via della Vita) iz zatrepa Mangrtske doline ali pa jo dosežemo s pomočjo "nebeškega mostu" (Kugy) Rateških Ponc. Na naši turi bomo Vevnico "pohodili" skoraj mimogrede.

Koritniški Mali Mangrt je bolj vzhodni greben enega od velikanov Julijskih Alp kot samostojna gora. Nanj se lahko povzpemo po grebenu s pomočjo zelo zahtevne zavarovane poti, ki se z Roba nad Zagačami požene na vrh. Pri plezalcih je zelo v čislih severna stena. Pred Hudo škrbino se pot po grebenu priključiti tisti, ki tja ravno tako pripelje od bivaka, vendar se ogne vrhu Koritniškega Malega Mangrta. Greben med Hudo škrbino in stikom z italijansko potjo na Mangrt (2679 m) je zelo zahteven, zato se mu markacije izognejo, vendar je tudi steza po južnih pobočjih vse prej kot lahka in v mokrem zelo nevarna za zdrs. Sestop z Mangrta po slovenski ali italijanski poti je verjetno vsem dobro poznan, nato pa sledi še neoznačena pot v Koritnico. Zelo zahtevna, a čudovita gorniška tura!

NA KOTOVO ŠPICO

Izhodišče je kmalu za Logom pod Mangrtom. Asfaltirana cesta nas pripelje do manjše hidroelektrarne. Dlje z vozilom ne priporočam, čeprav bo morda zapor-nica odprta. Domačini cesto z velikim trudom popravljajo in prav nobene potrebe ni, da jo uničujemo občasni obiskovalci, ki z nadaljnjo vožnjo tudi kršimo prometne predpise. In ne nazadnje, z urnim korakom smo na koncu ceste komaj kaj kasneje kot z vozilom (če

se nam ta vsaj malo smili), pa še razgledi nad dolino so zelo zanimivi in pestri. Čez nekaj mostov se sprehodimo do konca ceste. Malo višje se v desno odcepi pot proti prevalu Čez Brežice in Zavetišču pod Špičkom, mi pa nadaljujemo naravnost proti Mangrtu. Skozi gozd se povzpemo do lovske kočice. Trenutno je pot na tem delu zaradi plazov – višje pa zaradi neurja, ki je stezo v dolžini stotih metrov odneslo – poškodovana, vendar je prehod možen brez omembe vrednih težav. Shojen obvoz je na levi strani. Višje dosežemo odprta pobočja. Pred sabo opazimo strmo grapo izpod Hude škrbine in gore, na katero smo namenjeni. Tudi nazaj se spleča ozreti. Tamkaj nas pozdravljata Rombon in Jerebica. Pot se čez nekaj stopenj dvigne do zatrepa V Koncu, kjer se v desno odcepi označena steza proti Kotovemu sedlu; pravzaprav se malo višje še ena, vendar že dlje časa ni vzdrževana.

Zatem v levo prečkamo široko grapo in nadaljujemo z vzponom proti steni V Koncu špice. Povzpemo se vse do začetka markiranega prehoda proti levi do bivaka na Robu nad Zagačami. Pred označeno prečnico krenemo desno na gredino. Za robom se odpre zahodno pobočje. Stare jeklenice in možici, ki jih zagledamo na nekdanji zavarovani poti, nam odslej kažejo pravilno smer. Vzpenjamo se v vpadnici škrbine med V Koncu špico in Kotovo špico. Na krušljivem pobočju je zelo velika nevarnost padajočega kamenja! Ko priplezamo na škrbino, se obrnemo desno in kmalu dosežemo vrh Kotove špice. Strmo stopnjo pred njo

obidemo na desni po široki polici, ki jo je eden od ljubiteljev brezpotij poimenoval kar pločnik. Popolnoma upravičeno!

V KONCU ŠPICA IN VEVNICA

Do škrbine se vrnemo po isti poti, nato pa nas do vrha V Koncu špice čaka zahtevno plezanje po krušljivem in izpostavljenem grebenu. To je najtežavnejši del celotne ture! Smer je od "kamna do kamna" težko opisati, v splošnem pa velja, da se je v spodnjem delu bolje držati desne strani in šele višje priplezati na greben. Kdor ima dober nos za iskanje naravnih (najlažjih) prehodov, ga bo teren logično vodil proti vrhu. Z V Koncu špice sestopimo na sedlo med njo in Vevnico po široki, vendar strmi in izpostavljeni gredini. Na sedlu spet stopimo na markirano pot in ji sledimo do bližnjega vrha Vevnice.

S pomočjo varoval sestopimo do Roba nad Zagačami. V zgodnjem poletju nas lahko na tem odseku pričakajo strma in nevarna snežišča, zato brez derez in cepina nikar na to pot! Pri bivaku se lahko odločimo za sestop v Koritnico ali prenočevanje, če pa smo še dovolj sveži in vreme ne grozi, lahko nadaljujemo proti Mangrtu. Na voljo imamo dve poti: zelo zahtevno zavarovano pot, s pomočjo katere se povzpemo na Koritniški Mali Mangrt in nato po grebenu nadaljujemo proti Hudi škrbini, ali pa izberemo lažjo (ne pa čisto lahko) označeno stezo, ki nas tjakaj popelje čez južna pobočja Koritniškega Malega Mangrta. Obe poti se združita pred sestopom v škrbino, kjer smuknemo tudi skozi preduh.

Na grebenu med Kotovo špico in V Koncu špico FOTO: GORAŽD GORIŠEK

Mangrt (na desni) s severne strani nad Belopeškimi jezeri, levo Mali Koritniški Mangrt in Vevnica FOTO: MATEJ VRANIČ

ČEZ MANGRT

Po skupni stezi nadaljujemo proti Mangrtu. Ko se priključimo italijanski poti, do vrha ni več daleč. Na Mangrtsko sedlo sestopimo po slovenski poti; lahko tudi po italijanski, vendar se moramo v tem primeru vrniti na razpotje vzhodno pod vrhom. Sledi kratek predah po cesti, kjer se lahko po mili volji kar med hojo razgledujemo naokoli. No, nepoboljšljivi brezpotniki bodo morda poiskali "pot" preko Rdeče skale, 2094 m. Na desnem ovinku (še pred odcepom h koči in prvim predorom) zapustimo cesto in se po neoznačeni stezici povzpemo na sedlo med Rdečo skalo in Malim vrhom, 1991 m. Če je še kaj volje, se vsaj na slednjega spleča potruditi, saj je prvovrsten razglednik na Koritnico in gore nad njo.

Čaka nas "le" še sestop čez travnato planjo Jački v dolino. Neoznačena steza nas najprej v rahlem spustu vodi pod strmimi stenami proti vzhodu, nato pa se bolj odločno obrne proti jugu. Srednji del je najbolj strm in tudi stezi je v tem

delu (še posebej v času visoke trave) težje slediti, ko stopimo v gozd, pa gre spet lažje. Označeno pot dosežemo v bližini lovske kočice. Po znani poti se vrnemo do izhodišča. Ker opozoril ni nikoli preveč, naj še enkrat ponovim: opisana tura je zelo dolga, tehnično zahtevna in terja obilo izkušenj, znanja ter dobro fizično pripravljenost. Prenočevanje v bivaku na Robu nad Zagačami je vsekakor priporočljivo, lahko pa turo z izhodiščem v Koritnici razdelimo na dva dela in prvič obiščemo Kotovo špico, V Koncu špico in Vevnico, naslednjič pa se odpravimo na Mangrt po vzhodnem grebenu in sestopimo čez Jačke. Tudi to bosta krepki enodnevni turi. Bolj podrobne opise si lahko preberete v vodnikih Julijske Alpe Tineta Miheliča in Gore nad Sočo Andreja Stritarja.

ZGODBA IZ NAHRBTNIKA

Bilo je dan po vzponu na Poldnik. Rano jutro pri Mangrtskih jezerih. Dežja je bilo že prejšnji dan dovolj, zato je po verjetnostnem računu skoraj moralo posijati

sonce. Na najvišjih vrhovih je zapadel sneg. Njihov beli poprhlje se je lesketal na mirni gladini gozdnih očesc, ki premorejo številna imena – eno izmed njih je Klanška jezera. Čez Predel sva se zapeljala v Koritnico. Severna ostenja so zamenjale sončne primorske strmali. Ker je bilo energije še od prejšnjega dneva obilo, sva precej velikopotezno zastavila. Če bolje pomislim, se je odpiralo sproti. Po Kotovi špici se nama je zdelo, da je še prekmalu za sestop in sva po krušljivem grebenu priplezala na V Koncu špico. Sestop z nje po gredini sva poznala že od prej. Na 2280 metrov visokem sedlu pod Vevnico je bil čas za spomine. Na dan so jih priklicali kamni, ki so bili nekam sumljivo zloženi eden na drugega. Takole je bilo ...

Zadnji oktobrski dnevi pred petimi leti. Tudi to je bila ena od dolgih tur, ki pa sva jo takrat skušala izvesti na bolj lagoden način, če se premikanju z vodno zalogo na hrbtu lahko tako reče. Iz Tamarja na Srednjo Ponco, po grebenu do Vevnice, spanje v Trbiškem bivaku, potem pa na-

prej. No ja ... Že do tukaj ni šlo vse zlahka. Najprej naju je zaposlila Visoka Ponca, na katero je bilo treba pod "nujno" – in to izven prvotne poti – zlesti z njene Srednje sestre. Ko sva se končno čez Zadnjo Ponco, Strug in Strugove špice naciljala proti Vevnici, je nizko sonce že nezadržno lezlo proti zahodu. Uro pred temo sva dosegla Vevnico in do Trbiškega bivaka, ki je – to se nama je za delovni dan ob koncu oktobra zdelo nekaj najbolj običajnega – zagotovo prazen, naju je ločilo samo še malo sestopa.

Že sva želela dvigniti sidro, ko sta vrh dosegli dve postavi. Fanta sta prišla bliže in pozdravila z: "Ahoj!" Ker jima na ramah nista visela nahrbtnika, je bilo – tudi zaradi pozne ure – takoj jasno, da ju čakata v bivaku. Torej bova imela družbo, sva modrovala. A le kratek čas. V nekaj stavkih se je vse razjasnilo. Hm, za naju pravzaprav stemnilo. Pri bivaku ju je čakalo še precej kolegov. Ne spomnim se, koliko, vendar zagotovo precej več, kot je bilo ležišč v takrat še sivi hiški na slo-

vensko-italijanski meji. Posloveli smo se. Onadva sta odšla do bivaka, nama pa se je zdelo popolnoma nepotrebno sestopiti do njega. V mraku sva poskusila nemogoče – po bližnjici sestopiti na Kotovo sedlo, kjer so malo pred tem postavili nov bivak. Toda ... Kako v temi najti zelo zahtevni prehod, ki ga za povrh nisva poznala?! Tudi če bi nama to uspelo, bi bilo treba najti še bivak, za katerega sva vedela, da stoji stran od markirane poti, vendar ne prav točno kje.

PRENOČEVANJE NA PROSTEM

Čeprav takrat še zelo zelena (ali pa ravno zato), sva vendarle premogla toliko pameti, da naju je po prvem neuspelem poskusu sestopa v noč – za mojo trmo je bilo to presenetljivo kmalu – srečala pamet. Vrnila sva se na sedlo in začela improvizirati. Sprašujete, zakaj le, če pa obstaja toliko opreme za bivakiranje na prostem ... Ja, vse to obstaja, toda midva brihtneža sva vse pustila v dolini, ker sva "vedela", da bova spala v bivaku! Poln je bil do vrha in še čez ... Improvizacija se je presenetljivo dobro izšla, čeprav so noči na pragu novembra zelo dolge in skoraj dva tisoč tristo metrov visoko – vsaj ponavadi – tudi precej hladne. Veliko je rešil megleni pokrov, ki je prekrival doline. Zgoraj o vlagi ni bilo niti sledu. Najprej sva na zahodni strani sedla postavila obzidje, da naju ni dosegel veter, ki je vlekel iz Koritnice v Planico, nato malo poravnala kamnito ležišče, vsa oblačila, ki sva jih premogla, navlekla nase, izpraznila nahrbtnika in vanju pospravila noge, legla na vrh in plezalna pasova, se krepko stisnila ter čisto spodobno zaspala. Dobrih trinajst ur teme. Uh ... Ko sem se zbudil, me je bilo kar strah pogledati na uro, češ: "Zagotovo je šele deset zvečer." Kazala je štiri jutraj. Do sončnega vzhoda je moralo preteči le še nekaj malega – vsaj v primerjavi s celotno nočjo ...

Naslednji dan sva za jutranje ogrevanje zlezla samo na V Koncu špico, sestopila do bivaka, po zgornji poti odšla na Kotovo sedlo, z njega pa še na Špico v Planji, 2198 m, z rapalskim mejnim kamnom na vrhu. Bila sva namenjena v dolino, a naju je (takrat še) premamil nov bivak, ki ga je (bilo) še podnevi težko najti. Vse čisto in lepo ... Skoraj preveč za hribe. Kar tam sva obsedela, bolje rečeno obležala in ostala v gorah še eno noč. Naslednji dan si je bilo treba izmisliti nekaj novega, pa ideje kar ni bilo, zato sva jo s Kotovega sedla

”Kasneje sva se večinoma izogibala večdnevni tur, če pa so že bile, se nisva nikoli več zanašala na bivake in sva vse lepo nesla s seboj, zatorej tudi podobnih zgodb nimam več na zalogi.

mahnila na Jalovec in čez Jalovško škrbino sestopila v Tamar. No, nekaj je vendarle bilo novega. Vzpon na Mali Jalovec, 2575 m, na katerega vodi le izpostavljen "skok" z markirane poti.

Kasneje sva se večinoma izogibala večdnevni tur, če pa so že bile, se nisva nikoli več zanašala na bivake in sva vse lepo nesla s seboj, zatorej tudi podobnih zgodb nimam več na zalogi.

URADNO SREČANJE ZA KONEC

Vrnimo se na "spalno" sedlo in turo s Kotove špice na Mangrt. Megla se je usedla na vrhove, tako da je bilo na Vevnici še najbolj pametno fotografirati gorsko cvetje. Pri bivaku je kazalo, da z razgledi vendarle nekaj bo. Pa ni bilo ... Pod Koritniškim Malim Mangrtom sva morala zlesti čez s pomočjo železja, naprej proti Hudi škrbini in glavnemu vrhu pa je bilo cvetje spet v prvem planu. Vrh Mangrta se je celo za trenutek razkadilo, na "enosmerni" slovenski poti pa so se težave končale, še preden sva (vsaj jaz) doumela, da nekaj ne štima. Kakor koli ... Do doline je bilo še daleč. Sonce se je poslavljalo že na Mangrtskem sedlu. Čez Jačke je šlo tako tako. Zgoraj odlično, v srednjem delu pa sva pot v mraku za kratko izgubila. Ker je bilo to ravno na zelo strmem delu, ni veliko manjkalo, da nisva privlekla vrvi na svetlo – kolikor je "luč" seveda sploh še gorela. Z nekaj akrobacijami se je izšlo. Nato sva spet "padla" na stezo, jo v gozdu – že čisto blizu civilizacije in po ne vem kakšni logiki – še enkrat izgubila, vendar že v popolni temi le zagledala prostor ... No, tistega, kamor gre še cesar peš. Po logiki stvari lovska kočica ob markirani poti ni smela biti daleč. Tudi v resnici je bilo tako.

V dolini sva kar dobro utrujena zaspala na licu mesta, kot se reče. Naslednje jutro naju je obiskal uradni organ in rekel (v prenesenem pomenu): "Hop, Cefizlja, pa vaju imam!" Nadaljnji pogovor je bil veliko bolj prijazen. Še enkrat se je namreč izkazalo, da lepa beseda vedno lepo mesto najde ... ○

Planinski dan

Podelitev najvišjih priznanj in izredna skupščina PZS

✍ Irena Mušič Habjan, Vladimir Habjan

Izredna skupščina je potekala v glavni dvorani Narodnega doma Mestne občine Celje FOTO: VLADIMIR HABJAN

Vsoboto, 4. decembra 2010, je v glavni dvorani Narodnega doma Mestne občine Celje potekala svečana podelitev najvišjih priznanj Planinske zveze Slovenije za leto 2010. Podelitev je organiziral Savinjski meddruštveni odbor s tesnim sodelovanjem PZS. Po začetnem pozdravnem govoru predsednice Savinjskega MDO Manje Rajh in slavnostnem govoru predsednika Planinske zveze Slovenije Bojana Rotovnika se je prireditve z odličnimi pevskimi vložki Šaleškega študentskega okteta zaključila s humornim nastopom članov priložnostnega ansambla, ki je predstavil pesmi z zgoščenke Mladinske komisije.

V nadaljevanju, po podelitvi priznanj PZS, je potekala izredna skupščina Planinske zveze Slovenije. Zbralo se je 130 delegatov od 257 z glasovalno pravico. Po glasbenem uvodu Šaleškega študentskega okteta je predsednik PZS Bojan Rotovnik v uvodnem nagovoru pozdravil vse prisotne. V govoru je še posebej izpostavil temelj planinstva, prostovoljstvo, in čestital Rozaliji Skobe (PD Krka Novo mesto), ki je prejela priznanje za

najprostovoljko leta 2010, ter pozdravil ambasadorko prostovoljstva Magdaleno Strmšek iz PD Moravče. Izrazil je željo za prehod iz formalnih okvirov, v katerih se planinska organizacija trenutno nahaja, na bolj vsebinsko delovanje, kot je npr. prenova akcij Ciciban planinec in Mladi planinec. Poleg obravnavanja izhodišč za nov statut sta pomembna tudi vsebinski in finančni načrt dela za leto 2011, obravnavana na tej skupščini. Na

koncu je pozval planinska društva, da poravnajo obveznosti do Slovenskega planinskega muzeja.

Za delovno predsednico je bila izvoljena predsednica Savinjskega meddruštvenega odbora Manja Rajh. Predlog Marjana Burje (PD Kranj) o izločitvi točke o izhodiščih za nov statut PZS ni bil sprejet, zato je skupščina v nadaljevanju potekala po predlaganem dnevnem redu.

Sledila je informacija o sodelovanju PZS in GRZS, ki jo je predstavil podpredsednik PZS Tone Tomše. Kronološkemu pregledu je sledil vsebinski del, saj naj bi sodelovanje med obema zvezama koristilo obiskovalcem gora v obliki skrbi za varnost, preventivnemu delovanju, izmenjevanju izkušenj ... Ustanovljen je bil tudi odbor Gore in varnost, sestavljen iz predstavnikov PZS (Borut Peršolja, Drago Horjak, Tomo Česen) in GRZS (Franc Miš, Jani Bele, Ljubo Hansel). Predsednika obeh zvez, Bojan

Rotovnik in Igor Potočnik, sta dogovor o sodelovanju nato tudi podpisala.

Strokovna sodelavka Veronika Susman Šegedin je predstavila prenovno akcijo Ciciban planinec in Mladi planinec, katerih cilj je v naše vrste pritegniti čim več najmlajših.

Izvedene so bile tudi dopolnilne volitve z javnim glasovanjem za prazno mesto podpredsednika PZS, ki ga je zasedla Slavica Tovšak (PD Jakoba Aljaža), za ostala mesta so delegati glasovali tajno. Tako je Mihael Kersnik (PD Dovje Mojstrana) postal tožilec pri častnem sodišču, Dragica Onič (PD Poljčane) namestnica člana častnega sodišča, Irena Matekovič (PD Krka Novo mesto) članica nadzornega odbora in Mirko Tovšak (PD Mislinja) v drugem krogu član upravnega odbora PZS.

Podpredsednik PZS Borut Peršolja je v sedmi točki predstavil vsebinski in finančni plan za leto 2011. Vsebinski program dela predsedstva PZS, program dela komisij in odborov ter finančni načrt za leto 2011 so bili z večino sprejeti.

Bojan Rotovnik je v predstavitvi izhodišč za nov statut predstavil razloge, ki so vodili v spremembo starega, usmeritve, ki so bile vodile v spremembe, dileme, ki so se pojavile v javnih obravnavah, katera izhodišča so bila nerazumljena in pou-

darjena, ter načrte za prihodnost. Pred glasovanjem je svoje pomisleke o tržni dejavnosti PZS izrazil Darko Lorenčič (PD Paloma), Jurček Novak (PD Moravče) pa je predlagal štiri spremembe, in sicer glede častnega članstva, ločitve politike od delovanja v planinstvu, sestave predsedstva PZS in dopolnitve delovne skupine za pripravo besedila novega statuta. Jože Rovnan (PD Ljubljana - Matica) je predlagal, da postane komisija za turno kolesarstvo komisija z občnim zborom.

Skupščina je zavrnila prve tri predloge, četrtega pa sprejela. Predlog sprejema izhodišč za spremembo statuta je bil sprejet z večino glasov.

Sledilo je tajno glasovanje o štirih izhodiščih. Od teh sta bila sprejeta predloga o nespreminjanju imena MDO in o glasovanju na skupščini, sprejeta je bila tudi druga varianta o članstvu, medtem ko predlog o organiziranju tržne dejavnosti v planinski organizaciji ni bil sprejet.

Predsednik PZS je na koncu podal informacijo o članarini za leto 2012, ko bo izvedenih več aktivnosti (javna razprava, analiza ugodnosti, promocija članstva, uvajanje dodatnih možnosti plačila ...). V letu 2011 članarina ostaja enaka kot v letu 2010. S to točko se je skupščina tudi zaključila. ◻

DOBITNIKI PRIZNANJ PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE 2010

Svečane listine PZS so prejeli: Darko Balažič (PD Pošte in Telekom Ljubljana), Tomaž Breclj (PD Ajdovščina), Miro Eržen (PD Dovje Mojstrana), Rado Goljevšček (PD za Selško dolino Železniki), Elica Koroševič (PD Gornja Radgona), Tomaž Planina (PD Iskra Kranj), Ferdinand Rifelj (PD Gornji Grad), Marjan Rovnan (PD Brežice) in Slavica Tovšak (PD Jakoba Aljaža).

Zlate častne znake PZS so prejeli: Miljana Avsec (PD Liboje), Branko Banovac (PD Sežana), Jerica Čretnik (PD Liboje), Rado Kolečar (PD Kranjska Gora), Meta Petrič (PD Brežice) in Jože Semprimožnik (PD Vransko).

Spominske plakete PZS (življenjski jubilej) so prejeli: Karel Brečko (PD Železničar Ljubljana), Franc Gorišek (OPD Koper), Marjan Olenik (PD Sežana) in Ivan Pinter (PD Zabukovica) za 60 let, Albert Marzidovšek (PD Železničar Maribor) in Anton Oman (PD Gozd Martuljek) za 65 let, Stanka Demšič (PD TAM Maribor), Angel Keber (PD Nova Gorica), Jernej Koritnik (PD Kamnik), Štefan Močnik (PD Križe), Marija Mraz (PD Celje Matica), Franc Pretnar (PD Gorje), Anton Primožič (PD Celje Matica), Rudolf Robič (PD Gozd Martuljek), Izidor Sodja (PD Pošte in Telekom Celje), Angela Sterniša (PD Gornja Radgona), Ivan Straže (PD Šentjur) in Maks Žel (PD Pošte in Telekom Ljubljana) za 70 let, Marija Golob (PD Kamnik), Franc Rožman (PD Gornja Radgona) in Marjan Rupnik (PD Idrija) za 75 let, Miro Primožič (OPD Koper) in Vida Tratar (PD Zabukovica) za 80 let, Franc Fabčič (PD Sežana) in Srečko Kuret (PD Zabukovica) za 90 let.

Skupinska slika prejemnikov svečane listine PZS, levo Jože Melanšek, predsednik Odbora za priznanja PZS, in desno Bojan Rotovnik

Povedali so

Elica Koroševič, PD Gornja Radgona, dobitnica svečane listine: "V PD Gornja Radgona smo leta 1980 začeli delati z mladino, s planinskimi krožki in planinskimi tabori. Smo edino društvo v MDO PD Pomurje, ki smo imeli v 35 letih vsako leto planinski tabor za osnovnošolsko in srednješolsko mladino. Vesela sem, da smo vztrajali do današnjih dni. Listina mi veliko pomeni, je priznanje za minulo delo in spodbuda za naprej, kolikor bom pač še zmogla. Je tudi priznanje in dokaz, da je bila pozornost, namenjena mladini, pravilna. V sebi sem vedno čutila potrebo delati z mladimi. Za to mora biti človek rojen. Pozitiven odziv mladine pa lahko dobiš le, če to počneš z dušo."

Elica Koroševič

FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

Srečko Kuret, PD Zabukovica, dobitnik spominske plakete za 90 let: "Član PD Zabukovica sem od leta 1945, prej sem bil član PD Celje. V vseh teh letih se je dogajalo marsikaj, imeli smo veliko srečanj s prijatelji, s katerimi smo obiskovali gore, prirejali tečaje, vodili smo mladino na izlete in jo spodbujali k planinstvu. Družba je bila res dobra, veljalo je tovarištvo. Zelo sem zadovoljen, da sem dočakal današnji dan. Če bi bil zdaj mlad, bi vse to ponovil še enkrat. Do zdaj sem prejel že veliko priznanj in prehodil mnogo transverzal. Vedno sem bil zdrav in nikoli nisem imel nesreče v gorah. Nazadnje sem bil na Triglavu, ko sem imel 80 let. Novo vodstvo planinske organizacije je v redu, predsednik je agilen, pa saj so bili tudi vsi dosedanji v redu. Mladim bi priporočil, da gredo v naravo, ne pa v gostilno."

Srečko Kuret

FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

Slavica Tovšak, PD Jakoba Aljaža, novoizvoljena podpredsednica PZS: "Vsekakor moram reči, da me je povabilo predsednika Bojana Rotovnika presenetilo, čeprav sem spremljala dejavnost novega vodstva ves čas in sem ugotavljala, da se v planinski organizaciji pripravljajo spremembe. Prišle so nove ideje, za kar sem bila vedno navdušena, in to me je še bolj pritegnilo. Funkcijo sem vzela kot izziv, kajti zdi se mi, da imam določene izkušnje tako na področju planinstva kot tudi sicer in bi lahko s svojim znanjem doprinesla k temu, da se uresniči, kar si je vodstvo zadalo. Program, ki so ga danes predstavili, je tudi moj program in mislim, da mi ne bo težko delati in uresničevati te ideje. Vem, da bo to terjalo veliko mojega prostega časa in da bom morala začeti razmišljati o tem, kaj bom s funkcijami, ki jih še imam v okviru planinske organizacije, kajti nemogoče je biti kvaliteten na več področjih hkrati. Najbolj mi je žal, da zapuščam svoje prijatelje v uredništvu Planinskega vestnika, ki so resnično odlični in s katerimi sem se zelo dobro ujela; vem, da so delavni in marljivi. Ni mi problem delati, če le bo to tisto, kar si želijo planinska društva, kajti nismo sami sebi namen, pač pa delamo v dobrobit celotne planinske organizacije, za katero si želim, da bi bila sodobna evropska organizacija, ki bo lahko na vseh nivojih svojega delovanja brez sramu pokazala svoj obraz."

Slavica Tovšak

FOTO: VLADIMIR HABJAN

Andrej Brvar, PD Domžale, predsednik nadzornega odbora PZS: "Na rednih skupščinah je železni repertoar in tam velikih vsebinskih razprav običajno ni, saj je treba obravnavati in sprejeti nujne dokumente. Zato pozdravljam take oblike srečanj, ki pa jih ne bi imenoval izredne, pač pa bi jih preimenoval. Gre za srečanja, na katerih lahko vodstvo komunicira z bazo na najbolj neposreden način, kar se je pokazalo tudi danes, ko je vodstvo preverjalo nekatere ideje, ki si jih je zastavilo. Razprava sicer ni bila bogata, vendar je bila večina predlogov potrjena, kar pomeni, da so delegati vodstvu dali mandat, da po vsebinski plati nadaljuje. Osebnost me veseli, ker so delegati eksplicitno zavrnilo poskus, da skozi stranska vrata v planinstvo zopet spravimo strankarske funkcionarje, kar smo enkrat že odločno zavrnilo, me pa po drugi strani žalosti, da so isti delegati zavrnilo možnost, da bi PZS tržne funkcije opravljala na bolj profesionalen način, kar pomeni, da bi lahko bolje tržila in imela večji izkoristek. To je pač teža delegatskega sistema, ki ga ta trenutek imamo, in to moramo žal sprejeti."

Andrej Brvar

FOTO: VLADIMIR HABJAN

Jernej Koritnik, PD Kamnik, dobitnik spominske plakete za 70 let: "Prejeto priznanje ob življenjskem jubileju mi veliko pomeni, istočasno pa je to priznanje vsem mojim kolegom, s katerimi smo skupaj delali, kot tudi celotnemu Planinskemu društvu Kamnik. Član društva sem od leta 1963, potem ko sem nekaj let prej po prijateljevi nesreči že sklenil, da ne bom nikoli več šel v hribe. Vendar me je po spletu dogodkov spet potegnilo v gore in sem bil najprej aktiven v mladinskem odseku društva, kasneje pa kot gorski reševalec in alpinist. Delal sem v gospodarskem odseku pri obnavljanju koč na Kamniškem sedlu oziroma podiranju stare koč, osem let sem bil pomočnik gospodarja na Kokrskem sedlu, sodeloval pa sem tudi pri gradnji čistilne naprave na Kamniškem sedlu in postavitvah vetrnic na obeh sedlih. Veliko sem pomagal pri vodenju društvenih izletov in aktivno sodeloval pri gradnji koč GRS na Veliki planini. V kamniškem planinskem društvu je bila sloga vedno prisotna, pomembno pa je, da med ljudmi, ki delajo, vladata prijateljstvo in zaupanje drug do drugega."

Jernej Koritnik

FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

Več ko daješ, več dobiš

**Magdalena Strmšek,
ambasadorka
prostovoljstva leta 2011**

✍ Vladimir Habjan

Gostja decembrske skupščine je bila tudi Magdalena Strmšek (PD Moravče). Prostovoljka je postala že v srednji šoli, ko je ljubiteljsko delovala v kulturnem in športnem društvu. Pravi, da ji je bilo prijetno delati z vrstniki. S prostovoljnimi deli je nadaljevala v času študija na Fakulteti za socialno delo, kjer je bilo prostovoljno delo del obvezne prakse. Tako je prišla v stik z različnimi prostovoljnimi organizacijami. Danes deluje na področjih preventive, odvisnosti, mladostnikov, v mednarodnem prostovoljstvu in mladinskih izmenjavah, pa tudi kot spremljevalka oseb z motnjo v duševnem razvoju. Zaposlena je v zavodu Pelikan, ki deluje v okviru Karitasa, prostovoljka je tudi v društvu Sožitje. Magdalena Strmšek je bila 3. decembra 2010 imenovana za ambasadorko prostovoljstva leta 2011.

Kakšno delo opravljate v Pelikanu?

Kot terapevt učim varovance osnov življenja v skupnosti. To zna biti za nekatere kar problem, saj niso navajeni stvari deliti. Učimo jih predvsem preprostih stvari: da si sami kuhajo, pospravljajo, da sami poskrbijo zase. Z njimi imamo individualne in skupinske pogovore. Po treh mesecih priprav nekateri odidejo naprej v komune, največ v Italijo. Povezani smo s komunami Don Pierina.

Kako ste postali ambasadorka prostovoljstva? Kdo vas je predlagal?

Vlada je ustanovila nacionalni usklajevalni odbor za izvajanje evropskega leta prostovoljnih dejavnosti 2011 in odbor je k dvema že obstoječima ambasadorkama dodal še sedem novih. Smo iz raznih profilov in dejavnosti.

Kakšna je vaša naloga v letu prostovoljstva? Boste precej obremenjeni?

Naša naloga je promoviranje prostovoljstva kot vrednote, kot načina dela, kot cilja. Veliko ljudi tega niti ne poskusi in naša želja je, da bi do tega prišlo. Pravzaprav si še niti ne predstavljam, kako bo, verjetno pa bo treba predavati, sodelovati na prireditvah, pisati članke ... Ne vem, koliko časa mi bo to vzelo, vendar če delaš z veseljem, potem ni nič težko.

Magdalena Strmšek FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

Kot prostovoljka delujete tudi v planinstvu. Je prostovoljstvo tudi temelj planinske organizacije?

Ja, prostovoljstvo in planinstvo sta neločljivo povezana. Vse deluje na tej podlagi, naše delo je pomembno. Sama sem v okviru planinstva prej delala več, zdaj malo manj. Sodelovala sem na planinskih izletih z mladostniki, imeli smo tabore, sicer pa poskušam čim bolj promovirati pohodništvo in planinstvo. Veliko mladih namreč potrebuje motivacijo, da gredo v naravo in hribe, le težko se ločijo od računalnika. S spodbujanjem hoje v naravo bi zato morali začeti že v vrtcih.

Kaj vam pomeni imenovanje in kaj je vrednota prostovoljnega dela v teh potrošniških časih?

Ponosna sem na to častno imenovanje. V lokalni skupnosti je prostovoljcev, ki za svoje delo ne dobijo niti besedice hvala, vendar nam prostovoljstvo pomeni način življenja. Tu gre za lastne interese, za lastno iniciativo, da se nekaj naredi, to ne pride od zgoraj. V teh potrošniških časih se vedno več ljudi izgublja v materializmu in pozabljajo na vrednote, kot so solidarnost, pomoč, pozablja se na človeka. Ljudi ocenjujemo le po tem, koliko kdo ima, ne vzamemo pa si časa za sočloveka. Zato je prostovoljstvo nujno poudarjati. Meni prostovoljstvo preprosto pomeni osebno zadovoljstvo, saj sem spoznala, da več ko dajem, več tudi dobim. Ogromno sem pri tem dobila tudi sama, tako znanja kot prijateljev, da samospoštovanja, samozavesti, vrednot ne omenjam. ◉

V znamenju sprememb

Pogovor z Bojanom Rotovnikom, predsednikom Planinske zveze Slovenije

✍ Vladimir Habjan

Čeprav se morda čudno sliši, je vendarle res, da pomeni vsaka menjava vodstva določen pretres za našo, več kot sto let staro planinsko organizacijo. Od zadnjih volitev je minilo dobrega pol leta, kar je verjetno komaj dovolj časa, da se je vodstvo spoznalo z utečenim stanjem. Že kmalu pa je bilo vsem jasno, da se je ustaljeni, v devetih letih prepoznavni način dela nedvomno spremenil. Nič več ne bo tako, kot je bilo, je, kot kaže, slogan vodstva, na čelu katerega je izkušeni planinski "maček" Bojan Rotovnik. Spremembe torej bodo. V katero smer?

Decembra je potekala izredna skupščina, kjer ste obravnavali teme, ki bodo vplivale na prihodnost planinske organizacije. Kako bi jo komentirali?

Izraz izredna je zgolj zaradi formalnih razlogov, bolj primeren bi bil izraz vsebinska. V vodstvu poskušamo srečanja predstavnikov planinskih društev iz formalnih postopoma spremeniti v bolj vsebinska. Zato smo na t. i. planinsko soboto organizirali kar tri zaporedne aktivnosti. Poleg tega smo pripravili različne predstavitve s planinsko tematiko ter v okviru skupščine zbrali več informacij o trenutno aktualnih tematikah, tako da je vsak udeleženec lahko našel kaj zanimivega zase in za svoje društvo. Slovesen je bil tudi težko pričakovani podpis dogovora o sodelovanju med Planinsko zvezo Slovenije in Gorsko reševalno zvezo Slovenije, ki bo sodelovanje obeh organizacij zagotovo dvignil na višji nivo. Gore so samo ene in zato je prav, da vsi, ki smo tako ali drugače povezani z njimi, delamo z roko v roki.

Veselite ob izvolitvi je že daleč za vami. Kakšno je bilo leto 2010?

Preteklo leto je bilo gotovo eno od tistih, ki jih ne bom pozabil. V družinskem krogu je starejši sin prvič stopil skozi šolska vrata, mlajši pa izkusil radosti vrtca. Večletni status samostojnega podjetnika sem zamenjal za redno zaposlitev. Da pa bi bilo življenje še bolj pestro, sem se odločil za kandidacijo za predsednika. Kljub nekaterim drugačnim napovedim poznavalcev mi je uspel "veliki met" in bil sem izvoljen. Tako velika podpora je bila zame obveznost in hkrati velika motivacija. Verjamem, da večina društev meni, da mora v naši organizaciji zapihati nov veter in da so se prvi piši tega že občutili v naših dejanjih v letu 2010.

Bojan Rotovnik na govorniškem odru na izredni skupščini
FOTO: VLADIMIR HABJAN

Katere prioritete ima vodstvo PZS? Čemu ste se najprej posvetili, kaj bo na dolgi rok?

Skupaj s podpredsedniki Borutom Peršoljo iz Domžal, Tone-
tom Tomšetom iz Radovljice in Slavico Tovšak iz Maribora
želimo ob spoštovanju planinske tradicije z novimi idejami in
drugačnimi pristopi doseči nov zagon v razvoju organizacije.

V vodstvu ste si zadali res veliko nalog, med drugim sprejem novega statuta, kar posega v same temelje organizacije. Štiri leta so videti veliko, vendar čas hitro teče. Ne bo vsega za en mandat celo preveč?

Statut je začetek prilagajanja Planinske Zveze potrebam da-
našnjega časa tako na področju vsebine kot tudi delovanja
organizacije. Menim, da smo kot organizacija predolgo spali na

Večina koč ni prilagojena današnjim potrebam planincev, ki so drugačne, kot so bile pred 20 ali več leti. Koča Petra Skalarja na Kaninu, zadaj Prestreljenik
 FOTO: TOMAŽ MAROLT

lovorikah preteklih uspehov in da smo se premalo prilagajali. Pred dobrimi 15 leti smo imeli več kot 100.000 članov, danes le še dobro polovico od tega. Nekaj je k osipu zagotovo prispeval spremenjen življenjski slog, ki se odraža predvsem v hitrem tempu našega vsakdana, vendar bi bila s stalnim prilagajanjem razmeram okoli nas nihanja verjetno manjša. Zato smo svoje delo usmerili v vsebino, za katero menimo, da bo v sinergiji z modernejšim poslovanjem gotovo prispevala k večji povezanosti organizacije s posameznikom. Motivacije nam ne manjka, dodatni zagon pa nam daje podpora društev, ki se zavedajo, da so prilagoditve in spremembe nujne. Našo uspešnost bodo lahko ocenjevali planinski funkcionarji na vsakoletnih posvetih po meddruštvenih odborih in na skupščinah, kjer bomo redno preverjali pravilnost naših usmeritev. Glede na veliko količino dela, ki ga želimo opraviti, bodo štiri leta zanesljivo hitro minila.

V programu dela predsedstva za leto 2011 nisem našel nalog s področja alpinizma. Sem to spregledal ali temu ne boste posvečali posebne pozornosti?

Predsedstvo prednostno izvaja naloge splošnega pomena za organizacijo, zato izvajanje nalog s področja dejavnosti zveze prepuščamo komisijam, ki imajo dovolj ljudi in motivacije za njihov razvoj. Če bi se predsedstvo vpletalo v delo komisij, bi postopoma delali vse, naredili pa nič. In tega ne želimo. Zato v našem programu dela ne boste našli konkretnih aktivnosti s področja alpinizma, kot tudi ne vodništva, dejavnosti mladih, varstva gorske narave, športnega plezanja ... Je pa seveda naša naloga, da ustvarjamo čim boljše pogoje za delo komisij in razvoj posameznih dejavnosti. Za področje alpinizma menim, da je sedanja vodstvena ekipa sposobna in motivirana za nadaljnji

razvoj slovenskega alpinizma, ki ima v tujini celo večji ugled kot doma. Oseбно upam, da jim bo uspelo združiti izkušnje starejših alpinistov z zagnanostjo mlajše generacije, kar bi imelo za posledico nove velike uspehe slovenskega alpinizma.

Predlagane spremembe statuta bodo posegle tudi v odnos Planinska Zveza-društvo. Kaj se bo predvidoma spremenilo za obe strani?

Društva so podala jasno zahtevo, da želijo aktivneje sodelovati pri upravljanju Planinske Zveze. Glede na to, da so društva ustanovila Zvezo, jim ta vloga gotovo pripada. A ob pridobljenih dodatnih pravicah se je potrebno zavedati, da k temu sodijo tudi dodatne obveznosti, predvsem v smislu resnejšega pristopa do sodelovanja predstavnikov društev v organih Zveze in pri medsebojnem informiranju. Prav tako želimo s spremembami doseči jasno razmejitev pristojnosti med društvi in Zvezo, saj je zelo pomembna za uspešno delo in dobre odnose. Spremembe

» Glede na to, da smo ravnokar stopili v leto 2011, bi želel vsem bralkam in bralcem najstarejše slovenske revije zaželeti varnejše in doživetij polno obiskovanje gora. Vse tudi vabim, da postanete oz. ostanete člani planinske organizacije, saj s tem prispevate lasten kamenček v mozaik uspešnosti in razvoja slovenskega planinstva. Na snidenje v gorah!

V planinski organizaciji smo se že pred leti dogovorili, da novih poti, še zlasti v visokogorju, ne bomo urejali. Mangart (ferata Via Italiana)
FOTO: ROBI VRANCE

ne bodo drastične, so pa nujne, če želimo organizacijsko raven prilagoditi zahtevam sedanjega časa.

S katerimi spremembami boste dosegli, da se bodo ljudje želeli včlaniti v planinska društva? Kaj naj jim PZS ponuja? Boste omogočili še več ugodnosti pri članarini?

Prenova sistema članarine je eden pomembnejših projektov. V osnovi imamo še vedno isti sistem članarine, kot smo ga imeli pred 40 leti. S tem imam v mislih planinske izkaznice, na katere lepimo znamkice in nam nudijo popust pri spanju na planinskih kočah. Menimo, da mora dati članarina večji poudarek pripadnosti člana organizaciji, kar pa lahko dosežemo predvsem z večjo ponudbo vsebin v obliki usposabljanj, samoizobraževanja in z aktivnejšim vključevanjem v programe raznovrstne planinske aktivnosti. Poleg tega je potrebno temeljito preveriti, katera zavarovanja danes še potrebuje naš član, in konkurenčneje urediti zavarovanje za primer reševanja v tujih gorah. Žal je danes kar nekaj Slovencev, ki so člani planinske organizacije v sosednji Avstriji, kar sicer ni nič napačnega. Naredili smo primerjavo med ugodnostmi naše in avstrijske zveze ter ugotovili, da sta zavarovanji primerljivi in se razlikujeta le v podrobnostih. Zato upam, da bo vsak, ki se bo v letu 2011 odločal za članstvo v tujini, pred tem članarino primerjal z domačo in šele nato sprejel odločitev. Tretje področje, ki ga moramo zelo kmalu urediti, pa je sistem plačila, ki je neprilagojen današnjemu času. Zato predlagamo uvedbo

časovno premakljive članarine, kar pomeni, da bi tistemu, ki jo plača letos avgusta, veljala do avgusta naslednje leto. Hkrati pa moramo članom omogočiti plačilo preko spleta, trajnika, s plačilno kartico, moneto ... Z uvedbo teh novosti bomo prišli tudi do letne izkaznice člana brez vsakoletnih nalepk.

Planinska zveza ob nekaterih dogodkih, na primer ob nedovoljenih posegih v naravo, do zdaj ni vedno reagirala odločno, ni jasno izrazila svojih stališč. Bo v prihodnje kaj drugače?

Zveza je tudi naravovarstvena organizacija, zato je nedovoljenim posegom v naravo vedno nasprotovala, vendar so bile reakcije različne. Zaradi prostovoljnega načina organiziranosti, ki nam onemogoča stalno pripravljenost, in zaradi kritičnega pogleda na lastne dejavnosti v občutljivem gorskem svetu želimo v prihodnje opozarjanje na nedovoljene posege v naravi prenesti na varuha pravic gora, ki bi bil pri svojem delu strokoven in neodvisen. Upam, da bomo zmogli dovolj poguma za sprejetje te odločitve, saj bo varuh gotovo pripomogel k temeljitejšemu in ažurnejšemu urejanju varovanja narave in bo izboljšal našo uspešnost in dvignil naš ugled.

Spremembe se obetajo tudi na področju planinskih koč. Kakšne? Bodo koč z dostopom po cesti v prihodnje še imele status planinske koč?

Imamo 174 planinskih koč, zavetišč in bivakov, ki so bili večinoma zgrajeni v obdobju po II. svetovni vojni, ko so bile

Smo v zaključni fazi digitalizacije poti v Sloveniji, ena od novosti, ki jih ta projekt prinaša, bo tudi številčenje. FOTO: LUKA AMBROŽIČ

drugačne družbene razmere in predvsem drugačne navade obiskovalcev gora. Danes opažamo upad števila prenočitev, stanje pa že nekaj let izboljšujejo tuji turisti in planinci, ki jih je vedno več. Na področju planinskega gospodarstva se preveč zapiramo v lastne ograje in niti ne poskušamo izkoristiti sinergijskih učinkov skupnega delovanja. Smo preveč samozadostni in zato nimamo povezane ponudbe planinskih koč posameznih gorskih območij, kaj šele povezav z drugimi turističnimi ponudniki, kot so kmetije, hoteli, turistične agencije, gostilne ... Večina koč ni prilagojena današnjim potrebam planincev, ki so drugačne, kot so bile pred 20 ali več leti. Pri tem imam v mislih prehrano, kjer se preveč opiramo na tradicionalne planinske jedilnike in premalo upoštevamo novosti. Prav tako so naše kočice s ponudbo in prostori še premalo prilagojene potrebam družin, otrokom, organiziranim skupinam, tujcem in še bi lahko našteval. Ker so kočice v upravljanju društev, lahko zveza na tem področju pripravlja le smernice in širi primere dobre prakse. In ravno to bomo naredili 7. maja 2011, ko bomo pred skupščino izvedli seminar z naslovom Udobje v planinski koči. Upamo na čim večjo udeležbo tistih, ki so v društvih odgovorni za področje koč, in tudi ostalih obiskovalcev gora, saj bomo lahko le skupaj našli pravo smer za nov zagon na področju planinskih koč. V Švici so imeli pred leti podoben problem s planinskimi kočami izven najbolj obiskanih gorskih predelov. Sprejeli so odločitev in kočice prilagodili potrebam družin in od takrat naprej beležijo vsakoletno rast obiskovalcev. Če smo

nezaupljivi do domačega znanja, nam bodo mogoče za vzgled primeri dobre prakse iz tujine.

Kaj menite o stari prepovedi gradnje ferat v naših gorah? Bomo imeli kdaj tudi pri nas oštevilčene poti tako kot v tujini?

V planinski organizaciji smo se že pred leti dogovorili, da novih poti, še zlasti v visokogorju, ne bomo urejali. Imamo široko razvejano mrežo poti, ki po zadnjih podatkih že presega 9000 kilometrov, in prav je, da nekatera območja ostanejo brez poti. Ob tem se nam postavlja vprašanje, kaj s potmi pod gozdno mejo, ki so vedno manj obiskane, medtem ko imajo tiste v visokogorju vedno več obiskovalcev. Zato v visokogorju novih zelo zahtevnih poti ne bomo gradili, smo pa pred dilemo, ali naj področje urejanja t. i. turističnih ferat v dolinah vključimo v svoje področje dela. Po zgledih iz tujine so tudi pri nas vedno številčnejše želje po teh "adrenalinskih" poteh, ki lahko služijo za aktivno sprostitev, zabavo ali pa tudi kot priprava za obisk zelo zahtevnih plezalnih poti. Vzorčni primer takšne ferate je v Vinski Gori pri Velenju, kjer je novembra lani tehnična ekipa Planinske Zveze sodelovala pri projektu lokalnega društva za ureditev prve tovrstne ferate v Sloveniji. Na podlagi izkušenj iz tega projekta bomo do poletja pripravili usmeritve Planinske Zveze na tem področju. Glede številčenja poti naj povem, da smo v zaključni fazi digitalizacije poti v Sloveniji, in upam, da bo ena od novosti, ki jih ta projekt prinaša, tudi številčenje. Moramo pa se zavedati, da bo zaradi obsega poti to v praksi trajalo nekaj let. Je pa to zanesljivo velik doprinos k preglednosti poti pri nas.

Minulo vodstvo ni želelo uporabe izraza gornišstvo, vendar tega izraza v gradivih za statut tudi ne najdem. Je to namerno?

Spoštujem širino slovenskega jezika, zato prepuščam vsakemu posamezniku odločitev o tem, katere besede bo uporabil. V organizaciji je bil na podlagi planinske tradicije že pred časom sprejet dogovor, da v uradnih gradivih uporabljamo izraz planinstvo, medtem ko je uporaba izraza gornišstvo stvar vsakega posameznika. Sem velik nasprotnik omejevanja rabe katere koli besede in me ne moti, če se tudi v katerem od uradnih dokumentov uporabi ta beseda. Planinci smo ljudje širokih nazorov in bodimo takšni tudi pri izrazoslovlju.

Kakšno mnenje imate o Planinskem vestniku? Imate tudi v zvezi z revijo kakšne načrte?

V zadnjih desetih letih je Vestnik doživel velik razvojni napredek predvsem v vsebinski širini člankov, novi grafični podobi in širokem krogu sodelujočih avtorjev. Zahvala za to gre gotovo uredniškemu odboru, ki deluje pod vašim vodstvom. Vem tudi, da vam idej za nadaljnji razvoj še ne zmanjkuje in da še vedno širite krog sodelavcev, kar je pohvalno. Glede na to, da je Planinski vestnik osrednja planinska revija, moramo s skupnimi močmi povečati število naročnikov, za kar bo verjetno potrebno opraviti določene prilagoditve na vsebinskem področju, predvsem pa na področju promocije revije. Pri slednjem boste imeli v vodstvu zveze veliko podporo, saj tudi sami aktivno razmišljamo o večji prisotnosti planinskih medijev in edicij med domačimi in tudi tujimi planinci. ◉

Triglavske veselice

Gorniška kultura

✍ Boris Strmšek

Pred kočo na Kredarici je v glavni sezoni vedno živahno. FOTO: RADO LAPUH

Zgodaj zjutraj se spotikava po dolini proti skalnemu zidu pred nama. Marinka je bolj tiho, kakor vsako jutro. Jutra niso preveč po njenem okusu, še posebej, če je treba vstati nekoliko prej. Tako dobro bi bilo poležati še uro ali dve ... Tudi tri ali štiri bi lahko! Ampak ni pomoči. Če hočeva čez Steno, je treba potrpeti. Pa saj niti nisva tako zgodnja, ura gre že proti osmi. Za Nemško smer bo to dovolj, pa še na vrh bova mogoče skočila. Najprej pa je treba priplezati do roba stene. Ko se ji približava, opazim v smeri nekaj navez, ki so kakor drobne mravljičice. Pozdravi naju kozorog, ki se potika ob vznožju stene. Pod vstopom malo posediva, nato pa se naveževa in zaplezam navzgor. Sva brez plezalnikov, z dobrimi tridesetimi metri vrvi, pa tudi z ostalo opremo ne pretiravava. Zgoraj slišim kladivo. Marinka je kmalu za menoj, potem skrajšam vrv in plezanje poteka hitreje. Plezava skupaj, le na težjih delih plezam naprej in jo varujem. Tako gre hitreje, pa še ves čas sva tako blizu skupaj, da se slišiva. V nekoliko težjih delih plezava zelo kratke raztežaje. Tu in tam vpnem vrv v klin, zataknem kakšen zatič ali ovijem zanko okoli skale. Kmalu sva nad Gradom, kjer dohitiva nekaj plezalcev. Ti plezajo *bolj klasično*, kar vzame več časa; vrvi so napeljane okoli nešteto robov, plezalci se med sabo slabo slišijo, zaradi vrvi pada kamenje ...

Na Nemškem turncu sledi počitek, vpiševa se v knjigo, malicava, potem pa naprej. Tudi v gorniških čevljih gre Marinki dobro, sicer pa za Nemško smer plezalniki zares niso potrebni. To je samo razvada razvajenih plezalcev.

Na policah sredi stene dohitiva še več navez. Nastane gneča, na srečo je dosti različnih možnosti. Zavijeva v Zimmer-Jahnov izstop, Dolga nemška bo na vrsti naslednjič. Hitro sva pod izstopnim raztežajem, od tam je do roba stene samo še sprehod po grušču in nekajkrat se je treba prijeti za skalo. Čakava, da prideva na vrsto, tri naveze so pred nama. Hrvaška naveza nekaj mečka, potem pa smo ostali vsi hitro preko. Tudi v četrti stopnji gre s čevlji, čeprav Marinka pravi, da ji drsi. Še tisti zadnji metri in stojiva na robu Stene, Marinka tokrat prvič. Čestitke, poljubček. Sredi popoldneva je, zato je dovolj časa, da greva še na vrh Triglava. Pospraviva opremo

in se počasi odpraviva. Ubirava tiste skromne zaplate snega na ledeniku in iščeva stare označbe, do kod je katero leto segal led. Vse bolj se približuje vrvežu Kredarice. Prav veselo je tam. In gneča tudi. Ko se znajdeva pred našo najvišje ležečo postojanko, se nama zdi, kot da sva padla tja s povsem drugega sveta. Med vso zmešnjavo zvokov se mešajo glasni vriski in harmonika. Komu se je ljubilo še to prinesiti iz doline? Odločiva se, da nekaj malega prigrizneva, malo posediva, potem pa greva še na vrh Triglava. Na grebenu je še vedno videti skoraj nepretrgano kolono gornikov. Zdaj jih je večina že usmerjena navzdol, saj se dan nagiba v pozno popoldne.

Sonce še vedno prijetno greje. V nahrbtnik daja nekaj pijače in oblačil ter se odpraviva proti vrhu. Spremljajo naju tudi plezalni pas, varovalni komplet in čelada. Sicer takoj požanjava nekaj začudenih pogledov krat-

kohlačnih in gologlavih osvajalcev našega očaka, pa naju to ne moti kaj dosti. Le ves čas vzpona po grebenu Triglava se čudiva, koliko organiziranih skupin različnih planinskih društev z vodniki srečujeva, pa je le redko kdo primerno opremljen. Pa tudi obnašanje nekaterih bi sodilo prej v kakšno gostilno kot pa na najvišjo slovensko goro. Le kaj si mislijo tuji gorniki, ko vidijo tale kaos in veseljačenje, ki naj bi ostala v dolinah? Marinka sredi poti že namerava odnehati, saj se po ozkem grebenu noče več prerivati z *junaškimi* planinci. Vseeno jo prepričam, da nadaljujeva še tistih nekaj metrov. Vedno manj ljudi srečujeva, zato pa spodaj na koči harmonika vedno bolj *nažiga*, vriskanje pa je vedno glasnejše. Ko končno stojiva pri Aljaževem stolpu, mi soplezalka zatrdi, da nikoli več ne pride sem gor. Ja, v takšnem je Triglav res eno samo veliko razočaranje.

Na vrhu je samo še nekaj ljudi, zato se vsaj za fotografiranje ni treba prerivati in čakati. Občudujeva čudovit razgled in vsaj za nekaj trenutkov pozabiva, da naju čaka prenočevanje v *Triglavskem zabaviščnem domu* na Kredarici. Sonce visi še kar precej visoko nad obzorjem, čeprav je ura že skoraj sedem zvečer. Jalovec in Mangart se dvigata iz oblakov, ki krasijo Julijce na zahodni strani. Treba je nazaj, da si priboriva kakšen prostorček za prenočevanje v koči. Harmonika je vedno glasnejša, pridruži se ji še druga, vriski so vse pogostejši. Na grebenu sva skoraj sama, sonce počasi barva gore v vse bolj rdeče odtenke. Malo še posediva pred kočjo, nato pa se spopadeva z gnečo in kaosom, ki vladata v notranjosti.

Od osme do desete ure zvečer poteka v jedilnici javna radijska oddaja *Koncert iz naših krajev*, kar pa niti ne moti toliko, saj je prireditelj prijetna popestritev. Obenem je seveda zaradi tega opaziti nekaj planinskih funkcionarjev, med drugim tudi predsednika PZS. Na žalost pa je v drugih prostorih podoba precej drugačna. Osvajalci bučno proslavljajo svoja junaštva. Na dan udari silna žeja, ki jo gasijo s potoki piva. Nestrpno čakava, da bo ura deset, da se vse umiri in lahko zadremljeva v kakšnem kotu. Prostora v sobah seveda ni, treba bi ga bilo rezervirati vnaprej, toda plezanja ne moreš nikoli natančno predvideti in alpinisti se radi odločamo sproti. In zelo redko spimo v kočah, saj je pogosto spalna vreča v avtu ali ob njem dovolj. Ko sem vprašal, če imajo telefonsko številko Staničevega doma, da mogoče tam povprašam za kakšen prostor, so mi zatrdili, da ga tudi tam ni. No, naslednji dan mi je gospa v Staničevem domu povedala, da so imeli še nekaj prostih postelj. Najina zgodba se je zaključila na klopih v jedilnici, kjer je bilo ob enih ponoči treba ljudi prositi, da se nekoliko umirijo, saj je ura že precej pozna. S tem da so harmonike in njihovi tuleči spremljevalci na drugem koncu kočje še kar nadaljevali s svojim koncertom. Planinski funkcionarji pa nič, očitno jih to ne moti oziroma se jim ne zdi nič narobe. Naslednji dan, ko sva se nekoliko polomljena in neprespna spotikala proti dolini, sva se odločila, da v prihodnje malce bolj previdno izbirava planinske postojanke, predvsem pa, da se izogibava postojank tipa Kredarica. Na Triglav pa je seveda še kdaj treba, le da mogoče v drugem letnem času. Bom videl, če mi bo uspelo prepričati tudi Marinko.¹ ◻

¹ Napisano v začetku leta 2010. Op. ur.

Znami na pot

Tiha zelena dolina

Robanov kot

✍ Mire Steinbuch

Robanov kot FOTO: FRANCI HORVAT

Pravzaprav ne vem, zakaj sem tako dolgo odlašal z obiskom Robanovega kота. In to kljub temu da je sàmo ime zvenelo skrivnostno privlačno. Mislim, da me je odvràčala slaba cesta, speljana "okoli riti v varžet", in dejstvo, da so tam sicer lepe, vendar težke smeri ter dolgi sestopi. Kakor koli, nekega dne me je prešinilo, da je že skrajni čas za ta presneti Robanov kot, in zmagala je radovednost. Ali sem veliko zamudil? Morda ne, saj pravijo, da vsaka stvar pride ob svojem času. Vsekakor pa bi ogromno zamudil, če se ne bi odpravil na ta prelestni (kako mi gre *na jetra* ta izraz, čeprav je popolnoma primeren) košček slovenske zemlje. Saj sploh ne vem, revše, kje naj začnem, tako močni so bili vtisi in silna čustva.

ROBANOV KOT – DOLINA MIRU

Veliko naredi že pogled, ki ga doživi človek, ko se pred njim odpre zelena dolina, s treh strani obdana z gorami. Na levi so vertikalne stene Križevnika, Poljskih devic, Moličke peči, Velike Zelenice, na desni strma zelena pobočja Rožnega vrha, Strelovca, Movznika, Ut s prenovljenim pastirskim stanom Robanovega pastirja in Krofičke. Naravnost, nad zatrepom doline, kraljuje mogočna Ojstrica, za njegovim hrbtom se šopiri plečata Raduha.

Največje spoštovanje in občudovanje mi vzbuja nedotaknjena narava. To resnično ni kraj za turistične horde, ki se valijo z ene veselice na drugo. Obiskovalcev še ni toliko, da bi pokvarili vtis prvinskosti, oziroma so take sorte, da se obnašajo okolju primerno. Dolina še ni degradirana z vikendi in s posledičnimi civilizacijskimi "pridobitvami". Verjetno zaradi tega, ker je skoraj polovica v zasebni lasti, lastniki pa se že več stoletij – kmetija Roban je bila v urbar vpisana leta 1426 – preživljajo

*Ko odhajam dol s planine,
srce mi je žalostno;
al' za letos al' za vselej
tukaj jemljem zdaj slovo?*

*(Joža Vršnik - Robanov
Joža: Planšarjevo slovo)*

z živinorejo, gozdarjenjem in kmetovanjem, v novejših časih tudi s kmečkim turizmom.

Ko se je dan začel umirjati, sem se pod večer podal na sprehod proti Robanovi planini v Kotu. Pot me je vodila mimo idiličnega Travnika, ki so ga popestrili konji na večerni paši. Okoli mene sta vladala blagodejni mir in tišina, ki so ju občasno preglasili hrzanje konj in kriki ptic. Čudno, bil sem prvič tukaj, pa sem se počutil tako domače, umirjeno in ubrano z okoljem. Tiha zelena dolina mi je sedla v srce.

NAJBOLJ POZNAN DOMAČIN

Pri zaslugah za neokrnjeno krajino ne smemo spregledati Joža Vršnika (11. marec 1900–30. oktober 1973), po domače Robanovega Joža, ki si je zelo prizadeval, da bi njegovo ljubljeno dolino proglasili za krajinski park. Leta 1950 je postala zavarovana kot naravna znamenitost, status krajinskega parka je dobila leta 1987. Kdor bi rad nekoliko bolj spoznal zgodovino

Zelene trave Strelovca FOTO: VLADIMIR HABJAN

te odmaknjene doline in začutil pridih starih časov, naj prebere njegovo knjigo Preproste zgodbe s solčavskih planin. Sicer je imel le skromno šolsko izobrazbo, vendar prirojen čut za lepoto jezika in talent, s katerim je preprosto, tankočutno in slikovito zapisoval zgodbe iz vsakdanjega življenja in preteklih dni. V spomin nanj Turistično društvo Solčava vsako leto na prvo nedeljo v juliju pripravi pohod po poteh Robanovega Joža.

KAM V ROBANOVEM KOTU

Na začetku doline je večje brezplačno parkirišče, pred Robanovo domačijo pa manjše plačljivo (2 EUR). Vožnja je od tu naprej dovoljena le domačinom, ki živijo na hribovskih kmetijah. Zagretim šoferjem tale namig: po nekaj sto metrih jih čaka zapornica, pa tudi parkirati nimajo kje.

Kdor nima želje po daljši turi, se lahko po eni naših najlepših alpskih dolin sprehodi do Robanove planšarije v Kotu, kjer mu bodo postregli s pijačo in z jedačo, na voljo je tudi izvir pitne vode. Druga izbira je obisk partizanske bolnišnice. Poti sta markirani, za obe bo porabil približno uro hoje.

Robanov kot se ne more pohvaliti z velikim številom markiranih poti. Poleg že omenjenih dveh premore še dve daljši. Ena vodi na Korošico, druga na Strelovec. Zdi se mi, da na nobeni ni gneče, vsaj jaz je nisem doživel, čeprav sem hodil po njih v višku planinske sezone. Nemoteno lahko uživamo v še vedno ohranjeni naravi in se predajamo veličastnim razgledom.

Ko se v dolini zazremo v na videz neprehodno steno, čez katero se bo treba povzpeti, če želimo do Korošice, je zadeva videti precej težavna. A brez skrbi, pot je imenitno speljana po naravnih prehodih, tako da utrjenemu planincu ne predstavlja večjih težav, saj si na izpostavljenih mestih lahko pomaga z jeklenicami in klini.

Pot na Strelovec nas bolj ali manj vodi skozi razkošno zelenje gozda in travnatih pobočij, tudi prvo uro, ko "nabijamo" po makadamski cesti. Ko sem pod grebenom, v katerem leži Strelovec, prišel iz redkega gozda, me je pri dvodebelni smreki nevidna roka pahnila na ozko stezico, ki se ravno tam odcepi od markirane steze, ki preči travnato pobočje proti naslednjemu gozdu. Začel sem se vzpenjati po vijugasti kozji stezici, ki se je nenadoma končala. Ker sem vedel, da je treba priti na greben,

Ko sem se spuščal z Ojstrice, je nasproti prišla simpatična tričlanska družina s Štajerskega. "A je še daleč do vrha?" je vprašal poglavar. "Niii, manj kot pol ure," sem jih potolažil.

"Jaz ... sem ... preč ..." je med sopenjem in hlastanjem za zrakom izdavila šefica, "... do zdaj še nisem bila višje kot na stolu ... za mizo."

"Ahhmm ...," sem zajel sapo, ko sem dojel, za kakšen stol gre, "vidite, včasih bi morali na lojtro, zamenjati kakšno žarnico, pa bi imeli več kondicije," sem jo podučil.

Hčerka pa se je samo sladko smejala.

Ojstrica in Planjava z Velikega vrha
FOTO: VLADIMIR HABJAN

Od kod izvira ime Strelovec? Od strel? Čeprav med nevihto najbrž tudi tam gori solidno treska in sekajo strele, to ne drži. Ime je dobil zaradi streljanja z možnarji. Včasih je bila navada, da so vsako leto 5. avgusta zjutraj na praznik Marije Snežne, zaščitnice solčavske fare, pastirji z okoliških kmetij gor prinesli možnarje, smodnik in ves pribor, potreben za streljanje, da je pokanje odmevalo daleč naokrog. Seveda niso pozabili niti na proviant za potšitev lakote in žeje. Streljali, vriskali in peli so ves dan. Sredi dneva so se okrepčali s solčavsko specialiteto masovnikom, ki so jim ga dostavile planšarice. Menda je bila ta okusna jed, skuhana iz smetane in pšenične ali ajdove moke, tako močna, da je vsak imel dovolj po dveh žlicah, po treh je že iskal grmovje.

Na vrhu Strelovca
FOTO: MIRE STEINBUCH

sem začel iskati najlažje prehode. Nenadoma sem se znašel sredi prave plantaže borovnic. Debelih, temnomodrih, skoraj črnih, in neverjetno sladkih. Začel sem se pasti. V usta sem si tlačil polna prgišča sočnih jagod, da je prijetno pokljalo med zobmi in so brbončice rajale od užitka. Dvomim, da s tako slastnimi borovnicami postrežejo celo v najboljših restavracijah s tremi Michelinovimi zvezdicami.

NARAVNI ZNAMENITOSTI NAD ROBANOVIM KOTOM

Poleg omenjenih poti naj opozorim še na dve naravni znamenitosti: okno pod Velikim vrhom in zaščiteni macesnov gozd na Polšakovi planini. Okno pod Velikim vrhom lahko obiščemo med potjo iz Robanovega kota na Korošico. Če pred Žvižgovcem zavijemo levo, ga dosežemo v približno dvajsetih minutah.

Molička planina FOTO: MIRE STEINBUCH

Stopnice na poti na Korošico FOTO: MIRE STEINBUCH

Macesnov gozd, ki je del gozdnega rezervata Poljšak, ustanovljenega leta 1980, so zaščitili že v Avstro-Ogrski leta 1892. Najlažji dostop je s planine Ravne na Dleskovški planoti, do koder se lahko pripeljemo z avtom. S parkirišča je do Polšakove planine okoli 45 minut. Oba pristopa sta na kratko opisana v Plezalnem vodniku Robanov kot.

Informacije

Solčavsko je dobilo naziv Evropska destinacija odličnosti (EDEN) za leto 2009. V turističnem društvu Solčava je na voljo informativno gradivo tudi o Robanovem kotu.

Telefon +386 03 839 07 10, e-pošta info@td-solcava, spletna stran <http://www.solcavsko.info>.

Literatura: Vladimir Habjan s sodelavci: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Peter Ficko: Kamniške in Savinjske Alpe. PZS, 1973 in več ponatisov.

Silvo Babič s sodelavci: Plezalni vodnik Robanov kot. PZS, 2002.

Joža Vršnik: Preproste zgodbe s solčavskih planin. Celjska Mohorjeva družba, 2005.

Nekaj spletnih strani: http://www.slovenia.info/pictures/category/attachments_1/2009/_8401.pdf

http://www.logarska-dolina.si/slo/index_s.html

http://www.kam.si/parki/robanov_kot_dolina_blagoslovov.html

http://www.kam.si/parki/po_poteh_robanovega_joza.html

<http://www.gea-on.net/clanek.asp?ID=1113>

Kako v Robanov kot

Robanov kot je iz Ljubljane oziroma osrednje Slovenije dosegljiv po več cestnih povezavah:

- Skozi Kamnik in Stahovico v smeri Gornjega Grada (levo Velika planina in Kamniška Bistrica). Pred prelazom na Črnivec zavijemo levo za Podvolovljek (oznaka) do Luč in naprej do Robanovega kota. Daljši ovinek naredimo, če gremo čez Črnivec v Gornji Grad in Radmirje, nato pa skozi Ljubno in Luče do Robanovega kota.
- Iz Kranja skozi Britof na Jezersko in čez prelaz Jezerski vrh v Avstrijo ter za krajem Bela/Vellach desno za Pavličev vrh, bivši mejni prehod (pozimi zaprt), in mimo Matkovega kota, Logarske doline do Robanovega kota.
- Do Logarske doline s Štajerske pridemo po avtocesti Maribor–Ljubljana. Z nje zapeljemo v smeri Polzele (Mozirja) in skozi Ljubno ob Savinji do Luč in Robanovega kota.
- S Koroške v Logarsko dolino najhitreje pridemo iz smeri Ravne na Koroškem in Črna, kjer v dolini Meže pred Koprivno pri Šumlu zavijemo levo na makadamsko cesto, ki nas pripelje na prelaz Spodnje Sleme, 1254 m. Od tu se spustimo na panoramsko cesto pod Olševo, v Podolševi zavijemo levo navzdol v Solčavo, kjer zavijemo levo proti Robanovemu kotu.

S kolesom v Podolševo in na planino Grohot pod Raduho, Karavanke

Solčava leži globoko v dolini ob reki Savinji, stisnjena med mogočne vrhove Olševo, Raduho in Strelavec. Če pa se napotimo ob potoku Jurčef navzgor proti severu, se kmalu odprejo prostrana prisojna pobočja, posejana s samotnimi kmetijami. S Podolševe se odpirajo čudoviti razgledi na prepadne severne stene Savinjskih Alp. Nad kmetijo Zgornji Ošovnik se preko Zgornjega in Spodnjega Slemena vzpnemo do najvišje slovenske kmetije Bukovnik na zahodnih pobočjih Raduhe. Sledi zahteven vzpon na še vedno živo planino Grohot pod Raduho. Vračali se bomo po ozkih samotnih gozdnih cestah mimo kmetije Tolstovršnik v Solčavo.

Zahtevnost: Pretežni del ture poteka po dobrih makadamskih cestah (V3*), zahtevnejša vzpona sta le od Prodnika do Zgornjega Slemena (V4) in od Bukovnika do planine Grohot (V4–V5). Spust S3, mestoma S4. Tura je v celoti vozna. Skupna ocena zahtevnosti ture je 4 na 7-stopenjski lestvici.

* Lestvico za oceno zahtevnosti tur najdemo na domači strani PZS: <http://ktk.pzs.si/index.php?id=23>.

Oprema: Gorsko kolo z močno profiliranimi plašči.

Nadmorska višina: 1460 m

Višina izhodišča: 642 m

Višinska razlika: 1040 m

Razdalja: 26 km

Izhodišče: Solčava

Koča: Koča v Grohotu pod Raduho, 1460 m, telefon 041 417 951

Časi in višinske razlike v vzponu:

Solčava–Zgornji Ošovnik 1 ura (464 m)

Zgornji Ošovnik–Spodnje Sleme 1 ura (290 m)

Spodnje Sleme–planina Grohot 45 min (235 m)

Planina Grohot–Solčava 1 ura (51 m)

Skupaj 3.45 ure

Sezona: Od pozne pomladi do prvega snega.

Vodnik: Marko Paternu: Strme kolesnice, Interalta, 1997.

Opis: Turo pričnemo v Solčavi pri mostu čez Savinjo, kjer se proti severu odcepi ozka cesta, ki ob potoku Jurčef vodi v Podolševo. Zložno se vzpenja mimo Ramšakove, Majdačeve in Ošovnikove kmetije do križišča (1055 m), kjer je levo začetek Solčavske panoramske ceste proti Sv. Duhu, mi pa zavijemo desno proti vzhodu v smeri Spodnjega Slemena. Naslednje slabe pol ure vozimo v blagem vzponu do križišča tik pred kmetijo Prodnik (1131 m), kjer zavijemo z glavne ceste levo na ozko gozdno cesto proti Zgornjemu Slemenu. Začetek je strm, ko pa naklonina počasi popusti, postaja cesta vse ožja, mestoma deloma zasuta s skalami in padlim drevjem, tu in tam porasla z mladjem, a še vedno primerna za vožnjo s kolesom. Pod nami se odpira Robnikov graben, Raduha je kot na dlani. Na Zgornjem Slemenu (1308 m) zavijemo desno na široko gozdno cesto in se spustimo na Spodnje Sleme (1254 m), prelaz, ki povezuje Solčavsko s Koprivno na Koroškem. Sledi zmeren vzpon po gozdni cesti proti kmetiji

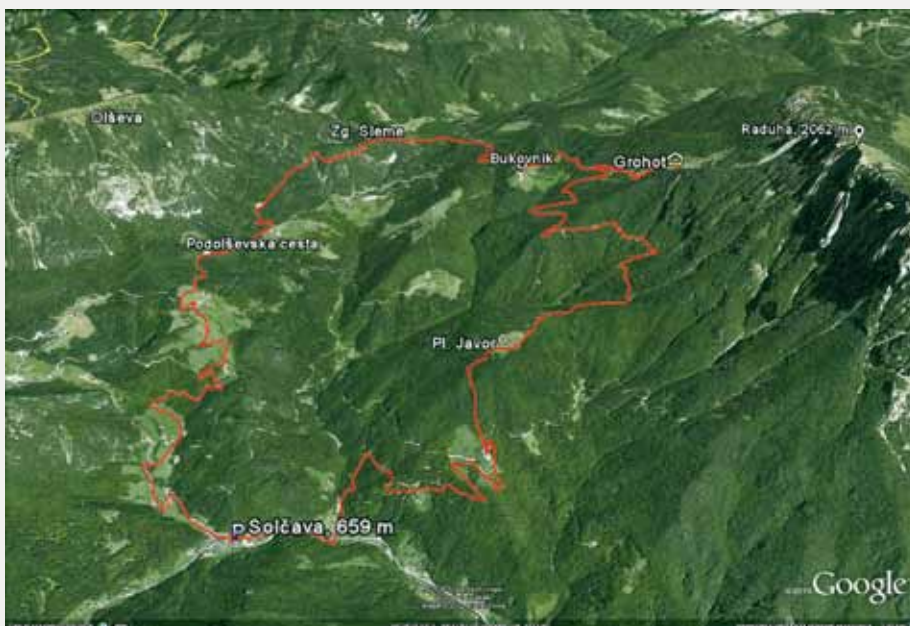

Panoramska cesta pod Olševo FOTO: FRANCI HORVAT

Bukovnik. Nad njo se markirana planinska pot odcepi proti levi, mi pa nadaljujemo po cesti. Najprej se malce spustimo, nato pa se pričnemo ponovno vzpenjati proti križišču gozdnih cest (1329 m), kjer zavijemo levo proti planini Grohot. Čaka nas kratek, a zelo strm vzpon po razritem cestišču. Ko se strmina unese, smo sredi pašnikov na planini. Dosegli smo najvišjo točko ture, odslej bo šlo le še navzdol, lahko si oddahnemo pri Koči v Grohotu.

Spust: Spust v Solčavo je lahek, saj vodi po gozdnih cestah, pa vendar nekaj pozornosti zaradi ostankov spravila lesa in mestoma od vode razritega cestišča ni odveč. Po poti vzpona se spustimo do nam že znanega križišča (1329 m), kjer zavijemo ostro levo na široko gozdno cesto, ki se zložno spušča skozi mogočne smrekove gozdove in preko planine Javorje do kmetije Tolstovršnik (955 m). Tu se svet znova odpre, pod nami je Savinjska dolina, nad nami pa kipijo stene Raduhe. Še kratek spust do glavne ceste v dolini, kjer zavijemo desno proti Solčavi.

Jože Rovar

Vzpon čez strmo pobočje primerjajo z bohinjsko Komarčo. Po mojem mnenju primerjava ni ravno posrečena, saj je pot po Robanovi "komarči" zahtevnejša in daljša od bohinjske. Pohvaliti moram res vzorno markirano in dobro vzdrževano stezo, po kateri gremo skozi različne rastlinske pasove. Smrekov in bukov gozd, travnik in ruševje, tudi skrotja in planinskega cvetja ne manjka. Steza je speljana tako

premišljeno, da strmine pravzaprav niti ne občutimo. Nikjer ni posiljena, nikjer direktna. Na nekaterih mestih so v skrbi za dobro počutje pohodnikov izklesali celo stopnice. Na bolj sitnih mestih so nam v pomoč jeklenice, klini in skobe. S pridobivanjem višine se širijo in lepšajo razgledi. Zaradi njih večkrat ustavimo korak, da se oči varno sprehodijo po obzorju, dolini pod nami in okoliških vrhovih. Ko pridemo čez

rob na kamniško stran, nadaljujemo po valovitem travnatem terenu, dokler s Sedelca pod seboj ne zagledamo širnih prerij Korošice. Tak vtis sem dobil, ko sem na travnatih planjavah zagledal skupine krav, ki so bile iz daljave videti kot bizoni. Na tej planoti je vsako jesen, na prvo nedeljo v oktobru, od leta 1979 dalje nogometna tekma med alpinisti s te in one strani, s Kranjske in Štajerske.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana markirana pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema za visokogorje, priporočamo komplet za samovarovanje in čelado.

Nadmorska višina: 2350 m

Višina izhodišča: 680 m

Višinska razlika: 670 m

Izhodišče: Prvo parkirišče pri informativnih tablah ali drugo pred Robanovo domačijo.

WGS84: 46,393736, 14,696207.

Koči: Kocbekov dom na Korošici, 1808 m, telefon 041 479 487; Kocbekovo zavetišče na Molički planini (prva planinska koča v Savinjskih Alpah), 1747 m.

Časi: Parkirišče—Robanova planina v Kotu 1 ura

Robanova planina v Kotu—Korošica 3 ure

Korošica—Ojstrica 1.30 ure

Sestop 4 ure

Skupaj 9—10 ur

Sezona: V kopnih letnih časih.

Vodnika: Peter Ficko: Kamniške in Savinjske Alpe. PZS, 1973 in več ponatisov.

Vladimir Habjan s sodelavci: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Zemljevida: Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000; Grintovci 1 : 25.000.

Vzhodna pobočja Ojstrice FOTO: OTON NAGLOST

Strelovec, 1763 m

Turo bi lahko označili za očarljiv podaljšan sprehod. Nikjer ni težavna, morda le rahlo naporna na najbolj strmem delu. Vseskozi zanimiva, skoraj v celoti razkošno razgledna. Prijetnega vtisa ne pokvari niti začetna (in končna) hoja po makadamski cesti. Gremo mimo treh

višje ležečih kmetij. Cesta nas pripelje do Knezove, vendar ni razloga, da bi prečkali njihovo dvorišče in vznemirjali domače živali ter otroke. Na ovinku in križišču lučaj pred hišo se cesta proti kmetiji pri smernih tablah razcepi. Desno pridemo do kmetije Haudej, mi

pa uberemo spodnjo levo varianto in obidemo kmetijo. Prevladujoča barva okoli nas je zelena. Še opomba za tiste v kratkih hlačah: na grebenu se pazite kopriv, razen če imate revmo.

Zahtevnost: Nezahtevna markirana pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema za sredogorje.

Nadmorska višina: 1763 m

Višina izhodišča: 680 m

Višinska razlika: 1083 m

Izhodišče: Prvo parkirišče pri informativnih tablah ali drugo pred Robanovo domačijo.

WGS84: 46,393736, 14,696207.

Časi: Parkirišče—kmetija Knez 1.30 ure

Kmetija Knez—Strelovec 1.45 ure

Sestop 2 uri

Skupaj: 5—5.30 ure

Koče: Jih ni.

Sezona: V kopnih letnih časih.

Vodnika: Peter Ficko: Kamniške in Savinjske Alpe. PZS, 1973 in več ponatisov.

Vladimir Habjan s sodelavci: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Zemljevida: Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000; Grintovci 1 : 25.000.

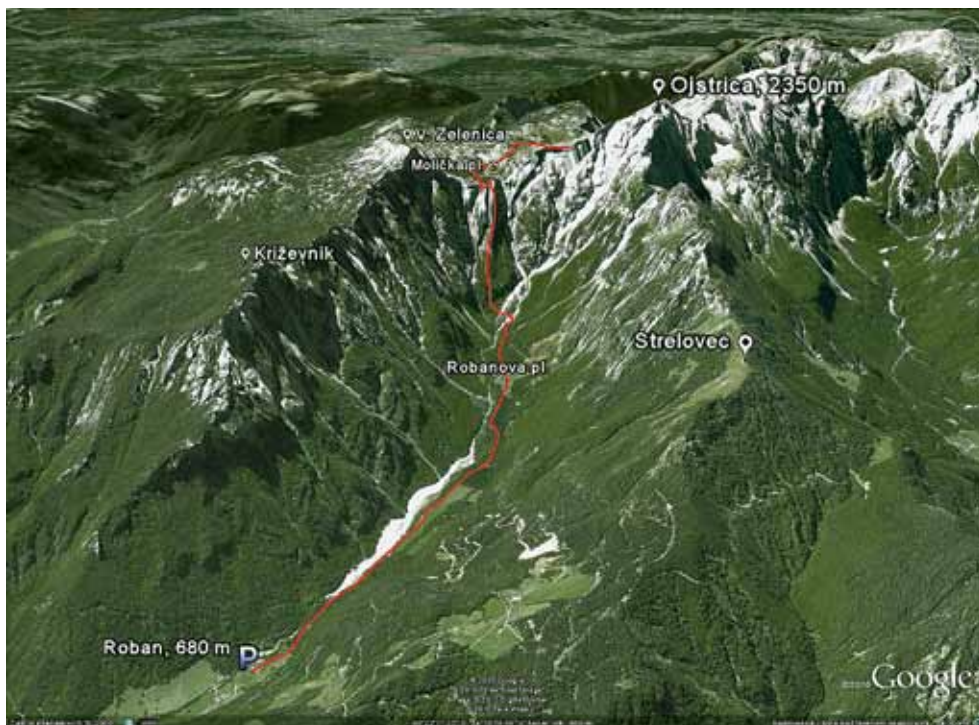

Strelovec s travnatimi pobočji, v ozadju Olševa in Peca FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

Opis: S parkirišča krenemo po asfaltni cesti, ki za Robanovo domačijo preide v makadamsko, in nadaljujemo skozi gozd do zapornice. Mimo nje do Robanovega Travnika (voda) in naprej do Robanove planine v Kotu (voda). Nadaljujemo v smeri kažipota Korošica proti zatrepu doline zložno navzgor skozi gozd in preko suhe struge ter širokega melišča, posutega z balvani. Skozi gozd pridemo do slapu in sprehoda je konec. Pred nami so prva jeklenica in lesene stopnice. Steza, ki je dobro nadelana in zavarovana z železnimi pomagali, kjer je potrebno, se vije po naravnih prehodih in mestoma po izklesanih stopnicah. Ko stopimo čez rob stene, se pot prevesi rahlo navzdol in nas vodi sprva med ruševjem, nato po planinskih tratih. Obzirnó je speljana po robu velike konte, da po nepotrebnem ne izgubljamó višine. Pri smernih tablah lahko zavijemo desno do Moličke planine (izvirček), kjer sta Kocbekovo zavetišče in obnovljena kapelica Cirila in Metoda. Po drugi strani konte se pod stenami Male Ojstrice vrnemo na prvotno pot proti Korošici. Od Kocbekovega doma na Korošici vodi dobro markirana zmerno zahtevna pot po južnem pobočju na vrh Ojstrice.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Mire Steinbuch

planinskiVESTNIK · JANUAR 2011

Strelovec, 1763 m

Opis: S parkirišča krenemo po asfaltni cesti, ki za Robanovo domačijo preide v makadamsko, in nadaljujemo skozi gozd proti zapornici. Pred njo cesta naredi oster ovinek v desno, mi pa tudi. Čez nekaj sto metrov je na levi strani studenček. Do kmetije Knez je okoli pet kilometrov. Nekaj minut za Knezovino, ki jo obidemó po spodnji cesti, zagledamó kažipot, ki nas usmerja s ceste levo rahlo navzdol na kolovoz. Tu se začnejo markacije. Pri prvem razcepu se usmerimó desno navzgor. Pot se kmalu začne vzpenjati, sprva položno, nato vse bolj strmo skozi gozd. Ko se nekoliko razredči, za ozkim sedelcem nalletimó na lepo razgledno točko, s katere pod seboj vidimó Robanov kot in gore nad njim. Nadaljujemo skozi vse redkejši gozd. Steza preči travnata pobočja in ponovno prečka gozd, za katerim je Knezova planina. Za njo strmina spet naraste, steza se razgubi v več variant. Poiščemó najlažje prehode navzgor proti grebenu. Ko ga dosežemó, se obrnemó desno in v nekaj minutah dosežemó izjemno razgledni vrh Strelovca. Tam nas čakata vpi-sna knjiga in žig, blazinico moramó prnesti s seboj.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Mire Steinbuch

planinskiVESTNIK · JANUAR 2011

Veliki Risnjak bi lahko okronali za kralja Gorskega kotarja. Sicer je šele drugi najvišji, vendar je precej dominantnejši od bolj zaspane Bjelolasice, ki je višja za vsega šest metrov. Ime je Risnjak odstopil narodnemu parku, ki vključuje tudi zahodnejši Snježnik (1506 m), po splošnem razpoloženju pa sta oba vrhova sorodna slovenske-

mu Snežniku: spodaj stoletni gozdovi, višje pa travniki z endemično floro in poseben sladkorček, skalnat vrh s panoramo, ki Risnjak spreminja v enega najhvaležnejših hrvaških razglednikov. Najkrajša pot na vrh vodi s križišča gozdnih cest Vilje, mi pa ga bomo obiskali skozi dolino Suhe rečine.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. V spodnjem delu poti bomo pozorni na kolovozih, ki niso nujno vrisani na zemljevidu. Vršni vzpon je delno zavarovan, vendar (razen v snegu) ni zahteven.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, pozimi cepin in dereze.

Višina: 1528 m

Višina izhodišča: 880 m

Višinska razlika: 650 m

Izhodišče: Lepenice na cesti Gornje Jelenje–Crni Lug. Iz osrednje Slovenije peljemo čez Reko, Prezid ali Čabar na Gornje Jelenje, prelaz na stari cesti Reka–Delnice. Na vzhodni strani prelaza zavijemo proti Crnemu Lugu v za-

selek Lepenice s številnimi vikendi. Iz doline se pridruži markirana Goranska planinska pot, ki nekaj časa vodi po cesti. WGS: 45,368958, 14,647937.

Časi: Izhodišče–Medvjeđa vrata 2 uri
Medvjeđa vrata–koča 30 min

Koča–vrh 15 min

Sestop 1.30–2 uri

Skupaj 4.30–5 ur

Sezona: Vse leto.

Koča: Schlosserov dom, 1418 m, 0385 51 836 133, 0385 98 1780 874.

Vodnik: Alan Čapljar: Planinarski vodič po Hrvatskoj, Meridijani, Hrvatski planinarski savez, 2009.

Zemljevid: Gorski kotar, 1 : 100.000; Smand 14, Gorski kotar, 1 : 30.000.

Vrh Risnjaka s Schlosserovim domom FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

Hahlići, 1097 m, skozi Mudno dol

Grobniško polje nad Reko, prek katerega se Gorski kotar spušča proti morju, čuvajo Grobniške Alpe, travnato-skalnati vrhovi nanoškega videza. V njih se skriva tudi malo znani biser za ljubitelje ferat: Mudna dol. Označena pot je speljana skozi suho, poraščeno sotesko potoka Sušica, v kateri so tri mesta (najtežja

je 10-metrski vertikalni) celo zavarovana. Cilj našega izleta so Hahlići, priljubljena izletniška točka na južnih pobočjih Obruča (1376 m) s planinsko kočo in tremi blatnimi izviri, ampak tudi sestop prek širnih travnikov ima svoje, netipično gorske čare – pogled na morje ...

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot z nekaj zavarovanimi mesti, ki zahtevajo konkretno plezanje.

Oprema: Običajna pohodniška oprema. Za manj izkušene je priporočljivo varovanje.

Višina: 1097 m

Višina izhodišča: 400 m

Višinska razlika: 700 m

Izhodišče: Podkilavac, 15 km iz Reke. Avtocesto Reka–Zagreb zapustimo na izvozu Čavle in peljemo skozi Dražice v Podkilavac. Markacije se začnejo pri avtobusni postaji v vasi, a lahko še nadaljujemo do table s planinskimi oznakami. WGS84: 45,408411, 14,480277.

Časi: Podkilavac–Mudna dol 1 ura

Mudna dol–Hahlići 2.30–3 ure

Sestop 1 ura

Skupaj 5–6 ur

Sezona: Kopni letni časi. Pot poteka po ozki soteski, ki je večinoma suha, v dežju pa neprehodna. Tudi v mokrem vremenu ni priporočljiva.

Koča: Planinski dom Hahlići, 1097 m, 0385 91 726 1938

Vodnik: Alan Čapljar: Planinarski vodič po Hrvatskoj, Meridijani, Hrvatski planinarski savez, 2009.

Zemljevid: Gorski kotar, 1 : 100.000.

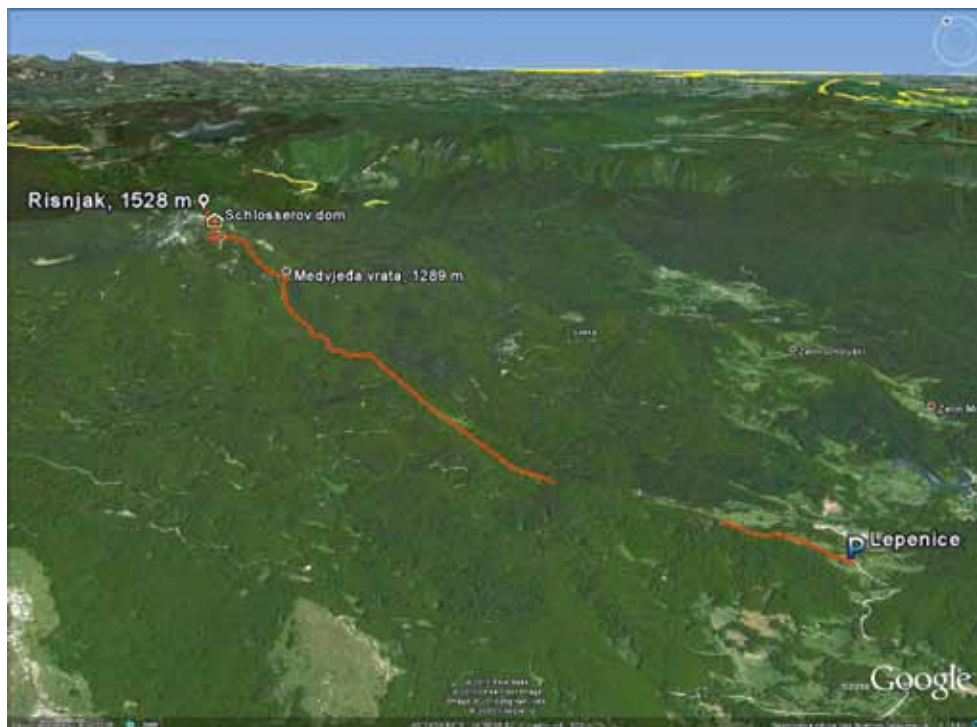
Zavarovano mesto v Mudni doli FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

Vzpon: S ceste skozi Lepenice gremo levo čez travnik po markirani poti v gozd. Po kolovozih hodimo po suhi dolini, primerno poimenovani Suha rečina, proti severu. Z leve se nam priključi najkrajša pot na Risnjak z Vilj, nato pa se strmo vzpnemo na slikoviti prelaz Medvjeda vrata. Desno se odcepi pot v Crni Lug, mi pa nadaljujemo naravnost in se zložno dvignemo do Schlosserovega doma pod vrhom Risnjaka. Od kočice gremo po dobri poti skozi rušje in prek delno zavarovanih skal na razgledni vrh.

Sestop: Vrnemo se po poti vzpona.

Mojca Stritar

planinskiVESTNIK · JANUAR 2011

Hahlič, 1097 m, skozi Mudno dol

Vzpon: Od izhodišča sledimo markacijam preko polja po kolovozih in poteh proti vzhodu do izteka doline Mudne doli. Markacije zavijejo severno v sotesko, ki postaja vedno ožja in strmejša. Večinoma hodimo ali plezamo po suhi strugi, na treh bolj navpičnih mestih nam pomagajo jeklenice oziroma lestve. Ko iz kanjona pridemo na travnike, strmina popusti. Na višini okoli 1000 metrov pridemo do razpotja, kjer bi se po levi poti najhitreje vrnili na izhodišče. Proti domu Hahlič zavijemo desno in do njega pridemo po razglednem, travnatem svetu.

Sestop: Od kočice gremo mimo treh mlakuž po označeni poti proti Podkilavcu. Sestopamo po kolovozu in bližnjicah prek travnikov, levo pod nami je Mudna dol. Na robu Grobniškega polja dosežemo stik s potjo vzpona in se po njej vrnemo desno do izhodišča.

Mojca Stritar

Bjelolasica je kot najvišja gora v Gorskem kotarju razmeroma neopazna. Čeprav je celotni hrbet, ki se razprostira med Mrkopaljskim in Jasenačkim poljem, dolg približno pet kilometrov, se široka pleša vršnih pobočij le sramežljivo dviguje nad valovitimi gozdovi. Na njegovi jugovzhodni strani je največje hrvaško smučarsko središče, ki je, kot se pri smučiščih rado zgodi,

prevzelo ime celotne gore, najvišja točka pa je Kula na severozahodu. Vršne trave poleti zaživijo v bohotnosti planinske flore, kratki in enostavni izlet pa je tudi v drugih letnih časih primeren za lovljenje razgledov. Ob lepem vremenu izplen lahko seže vse od kvarnerskih otokov do nam bolj domačih slovenskih Alp.

Kula, najvišji vrh Bjelolasice FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1534 m

Višina izhodišča: 1130 m

Višinska razlika: 400 m

Izhodišče: Vrbovska poljana, 7 km iz Begovega Razdolja. Iz Delnic peljemo proti Reki, nato pa zavijemo levo v Mrkopalj in sledimo oznakam desno v Begovo Razdolje. Na koncu vasi desno, po asfaltni in kasneje makadamski cesti (oznake proti Jasenku) nadaljujemo do Vrbovske poljane, na križišču levo in še 1 km proti Bjelolasici (desno proti Janjčarici) do označenega začetka poti malo pred gozdarsko kočjo. WGS84: 45,270182, 14,948351.

Časi: Vrbovska poljana–Kula 1–1.30 ure

Sestop 1–1.30 ure

Skupaj 2–3 ure

Sezona: Vse leto. Pozimi je cesta običajno splužena samo do Begovega Razdolja, kar turo podaljša vsaj za 2 uri v vsako smer.

Bivak: Bivak Jakob Mihelčić, 1460 m

Vodnik: Alan Čaplar: Planinarski vodič po Hrvatskoj, Meridijani, Hrvatski planinarski savez, 2009.

Zemljevida: Smand 11b, Bjelolasica, 1 : 25.000; Smand 11, Gorski kotar, 1 : 30.000.

Samarske stijene, 1302 m, severna skupina

Samarske stijene predstavljajo najbolj odštekano podobo Gorskega kotarja. Sredi enolično zelenih gozdov je nametanih približno dvajset skupin kamnitih stolpov. Okamneli giganti fantastičnih oblik so visoki do 50 metrov in razveseljujejo z monolitnim apnencem, med njimi pa pod smrekami in bukovjem čepijo vrtače, brezna in druge luknje, v katerih ponekod že neskončno dolgo vtraja sneg. Pragozdni kraški

labirint je tako nepristopen, da so se z najvišje točke Sten prvič razgledali šele leta 1912. Danes je skozenj speljanih nekaj markiranih poti, toda področje je od leta 1985 zaradi geološkega, živalskega in rastlinskega bogastva zaščiteno kot najstrožji naravni rezervat, zato je prepovedano zapuščati označene steze. No, na takem terenu bi bilo to tako ali tako precej težko ...

Zahtevnost: Zahtevna označena pot, na kateri se precej natelovadimo. Čeprav so markacije goste, je kraški teren nepregleden, zato je treba pozorno iskati nadaljevanje, ki ni vedno logično. Tudi orientacija na kolovozih v gozdu zahteva pozornost. Označene stranpoti na stolpe in razgledišča, ki so seveda neobvezne, so večinoma zelo zahtevne in vključujejo nezavarovano plezanje do III. stopnje. Najzahtevnejša je pot skozi Veliki kanjon, ki pa se ji lahko izognemo po markiranem obvozu. Previdno v megli in vlagi!

Oprema: Običajna pohodniška oprema. Pri plezanju na stolpe je za manj izkušene priporočljivo varovanje z vrvjo.

Višina: 1302 m

Višina izhodišča: 1073 m

Višinska razlika: 400 m

Izhodišče: Mlečikov lug (13. kilometer na cesti Begova staza od Tuka proti Jasenku). Iz Delnic proti Reki, levo

v Mrkopalj ter za oznakami desno v Tuk. Skozi vas nadaljujemo po asfaltni in kasneje solidni makadamski cesti proti Jasenku strmo do Matič poljane in naprej do 13. kilometra s tablami za Samarske stijene. WGS84: 45,236505, 14,952254.

Časi: Izhodišče–Ratkovo sklonišče 45 min

Ratkovo sklonišče–Vrh Samarskih stijena 2.30–3 ure

Vrh–izhodišče 30 min–1 ura
Skupaj 5 ur (za tiste z najbolj raziskovalno-plezalsko žilico tudi precej več)

Sezona: Kopni letni časi.

Bivak: Ratkovo sklonišče, 1174 m

Vodnik: Alan Čaplar: Planinarski vodič po Hrvatskoj, Meridijani, Hrvatski planinarski savez, 2009.

Zemljevidi: Smand 11a, Samarske in Bijele stijene, 1 : 20.000; Smand 11b, Bjelolasica, 1 : 25.000; Smand 11, Gorski kotar, 1 : 30.000.

Neverjetni stolpi Samarskih stijeni FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

Vzpon: Od ceste sledimo oznakam levo zložno gor do makadamske ceste, kjer na razpotju nadaljujemo naravnost skozi strm gozd. Teren se zravnava na golem vršnem hrbtu, kjer na razcepu zavijemo levo in kmalu dosežemo vrh Kule.

Sestop: Z vrha se spustimo v smeri prihoda, nato pa nadaljujemo po razglednem travnatem hrbtu. Kmalu zavijemo desno dol do bivaka, ki stoji malo pod robom na južni strani. Od njega strmo sestopimo levo po označeni poti skozi gozd do ceste. Markacije se na nasprotni strani ceste nadaljujejo proti Samarskim stijenam, mi pa se po cesti vrnemo do izhodišča.

Mojca Stritar

planinskiVESTNIK · JANUAR 2011

Samarske stijene, 1302 m, severna skupina

Vzpon: Od izhodišča sledimo oznakam po kolovozu do razcepa, kjer zavijemo levo proti Ratkovemu sklonišču (desno na Vrh Samarskih stijena). Po široki poti skozi gozd v 30 min dosežemo sedelce s križiščem. Najprej gremo naravnost do 5 minut oddaljenega pristrčnega Ratkovega sklonišča – zaradi njegove slikovite lege pod visoko steno se ovinek vsekakor splača. Vrnemo se do sedelca s križiščem in sledimo oznakam proti južnemu delu skupine, čez 20 min pa zavijemo desno v severni oz. zahodni del.

Na kratko se vzpnemo do razcepa variant. Vsekakor se splača izbrati levo, težjo, in si ogledati ozki Veliki kanjon. Če smo dovolj plezalsko suvereni, preplezamo najtežje mesto in se na nasprotni strani spustimo skozi kamin do stika obeh variant. Če nočemo plezati, se na najožjem mestu kanjona, kjer brez plezanja več ne gre, vrnemo in stolpe obidemo po lažji desni varianti.

V nadaljevanju sledimo markacijam gor in dol okoli vrtač ter pod stolpi s številnimi stranskimi možnostmi: najprej je desno odcep v Dolino solz, naslednji desni vzpon pripelje na slikovito Piramido (1270 m). Še naprej je levo stolp Stepenica (1280 m, zadnji metri vzpona so zelo zahtevni), nato pa skozi gozd proti severu dosežemo skalni Vrh Samarskih stijena.

Sestop: Z vrha se spustimo pet minut do razcepa in zavijemo levo proti Plani, kmalu pa na naslednjem križišču izberemo desno stezo. Hitro pridemo

na kolovoz, po katerem se vrnemo na izhodišče.

Mojca Stritar

Najbolj priljubljeni turni smuk v pogorju Gosau, katerega veriga je neposredni severozahodni podaljšek skupine Dachsteina. Kljub temu da Gosau sestavljajo precej ošiljeni vrhovi, ki mu od daleč dajejo precej divji videz, pa so turnosmučarske smeri izpeljane zelo elegantno, pri čemer do konca izkoriščajo naravne možnosti in za razmeroma nizke gore nenavadno slikovito gorsko scenerijo. Turni smuk ni pretežaven in je razmeroma

varen pred plazovi (v zadnjih, s snegom bogatih zimah se je pokazalo, da ne v celoti). Ugodne razmere za turno smučanje se tu običajno ustvarijo že sredi zime. Najzahtevnejši del ture predstavlja vršni del. Pristop na razmeroma ozek, ošiljen in zelo razgleden vrh je zmerno izpostavljen (s treh strani obdan s stenami) in ga zato običajno opravimo peš. Celotna tura ne-prezahtevnemu smučarju in gorniku tako nudi veliko zadovoljstvo.

Zahtevnost: Srednje zahteven do zahteven turni smuk (II-III). Najzahtevnejši je izpostavljeni vršni del gore. Na sam vrh (zadnjih 30 višinskih metrov) se v običajnih razmerah povzpne peš. Nevarnost plazov je zmerna. Orientacija je v spodnjem delu zahtevna. **Oprema:** Običajna turnosmučarska oprema. V trdem snegu ali ledu so za vzpon na vrh obvezne dereze. **Nadmorska višina:** 2034 m **Višina izhodišča:** ok. 850 m **Višinska razlika:** 1190 m **Izhodišče:** Astauwinkel, ok. 850 m (parkirišče pri smučišču), severno od kraja Annaberg. Nekaj kilometrov za Ebnom, kjer avtocesta za turskim tunelom zavije proti zahodu, zavijemo v dolino Lammertal (tj. dolino reke Lammer), v kateri leži tudi Annaberg. Razdalja med Ljubljano in Annabergom je 239 km. WGS84: 47,518400, 13,450540.

Časi: Parkirišče (Astauwinkel)–Sulzkar 2 uri
Sulzkar–Strichkogel 1.30–2 uri
Skupaj vzpon 3.30–4 ure
Smučanje 1.30 ure
Skupaj 5–5.30 ure
Sezona: Od januarja do prve polovica aprila.
Vodniki: Sepp Brandl: Dachstein Tauern mit Salzkammergut und Tennengebirge, Rother Skiführer, Rother, 2005.
Kurt Schall, Adi Mokrejs, Wolfgang Ledenbauer, Max Ostermayer: Schitouren-Atlas, Österreich Ost, Schall-Verlag, 2008.
Andreas Jentzsch, Axel Jentzsch-Rabl, Andreas Riesner: Skitourenführer Österreich Band I, Alpenverlag, 2009.
Zemljevidi: Österreichische Karte št. 95 (St. Wolfgang) in št. 126 ÖK25V-UTM 3217 - Ost Hoher Dachstein
Freitag-Berndt Wanderkarte št. 201

Strichkogel, vršni del FOTO: UROS PRELOVSEK

Schönberg (Wildenkogel), 2093 m, s planine Rettenbachalm

Schönberg je zelo priljubljen cilj turnih smučarjev še iz pionirskih smučarskih časov. Vršni del gore nad kočjo Ischler Hütte predstavljajo širna, gola in ravno prav strma pobočja, ki so kot ustvarjena za turno smučanje in nudijo nepozabne užitke. Razgledi z gore so nekaj posebnega, še posebej na Dachstein,

Totes Gebirge in druga okoliška pogorja. Ob sončnih spomladanskih dnevih poskrbimo za ustrezno preskrbo s tekočino in tudi za zaščito pred sončnimi žarki, saj je tura razmeroma dolga in kondicijsko zahtevna, velik kos poti pa v vršnem delu vodi po obsežnih, golih južnih in jugozahodnih pobočjih.

Zahtevnost: Tehnično srednje zahteven turni smuk (II). Zahtevnost smučanja je odvisna od izbire smeri. Nevarnost plazov je zmerna. Glede orientacije je najzahtevnejše poiskati odcep desno v soteski Kargrabben. **Oprema:** Običajna turnosmučarska oprema. V zelo trdem snegu ali ledu so potrebne dereze. **Nadmorska višina:** 2093 m **Višina izhodišča:** 630 m **Višinska razlika:** 1460 m **Izhodišče:** Parkirišče na planini Rettenbachalm (630 m) pri Bad Ischlu, Salzkammergut. Iz Ljubljane po turski avtocesti do Bad Ischla je 288 km, do planine Rettenbachalm pa 295 km. WGS84: 47,692211, 13,715384. **Koča:** Ischler Hütte (običajno pozimi ni odprta; na voljo je zimska soba).

Časi: Parkirišče na planini Rettenbachalm–koča Ischler Hütte 2–2.30 ure
Ischler Hütte–Schönberg 2.30 ure
Skupaj vzpon 4.30–5 ure
Smučanje 1.30–2 uri
Skupaj 6–7 ur
Sezona: Pozna zima in zgodnja pomlad.
Vodnik: Kurt Schall, Adi Mokrejs, Wolfgang Ledenbauer, Max Ostermayer: Schitouren-Atlas, Österreich Ost, Schall-Verlag, 2008.
Zemljevidi: Österreichische Karte št. 96
Alpenvereins-Karte št. 15/1 (Totes Gebirge/West)
Freitag-Berndt Wanderkarte št. 2282

Schönberg (Wildenkogel) FOTO: UROS PRELOVSEK

Opis: S parkirišča ob smučišču pričnemo z rahlim vzponom desno od žičnic proti severovzhodu. Ko najdemo prečno tovorno pot (do tod je več možnosti in to je orientacijsko najtežavnejši del poti), po njej nadaljujemo zlagoma desno navzgor (v smeri vzhod-jugovzhod) do gozdne preseke. Od tod se povzpne desno skozi strmejši žleb, ki je nagnjen v desno, v krnico Sulzkar in v krnico Tiefenkar nad njo. Po njej do konca, nakar zavijemo precej ostro levo proti severu. V tem delu je orientacija precej lažja, saj že vidimo ošiljeni vrh. S smučmi se povzpne do terase, ki leži nekaj deset metrov pod vrhom, nanj pa gremo peš.

Smučanje: Običajno smučamo v smeri pristopa. Poleg opisanih možnosti obstaja še zahtevnejša varianta po Vzhodnem Strichkoglovem žlebu (Östliche Strichkogelrinne, III-IV).

Uroš Prelovšek

planinskiVESTNIK · JANUAR 2011

Schönberg (Wildenkogel), 2093 m, s planine Rettenbachalm

Opis: Z izhodišča krenemo proti zahodu po običajno dobro urejenih progah za smučarski tek. Cesta se na koncu obsežne ravnine obrne skorajda v pravem kotu proti jugu in se prične dvigovati. Sledi oster ovinek v levo. Nadaljujemo po poti 211 po vse izrazitejši soteski Kargaben, ki jo je urezal potok Karbach. Pri tem pazimo, da v njenem spodnjem delu ne zgrešimo odcepa desno navzgor (v gozdnato pobočje) proti sedlu Beerensattel. To je orientacijsko najtežavnejši del poti.

Po dveh urah hoje dosežemo planino Schwarzenbergalm in kočjo Ischler Hütte (1365 m). Tu se v desno, v smeri juga-jugovzhoda, odcepi varianta za Hint. in Vord. Raucher, mi pa nadaljujemo proti severovzhodu proti vršnemu delu naše gore, ki je še daleč pred nami. Krnico Wildkar, ki se zarezuje v vršni del gore, dosežemo čez Traglstatt. Na sam vrh se povzpne preko širokega, obsežnega vršnega pobočja z jugozahodne ali zahodne strani (tj. po levi ali po desni, možne so različne variante).

Smučanje: Vršni del lahko smučamo v smeri pristopa. Glede na trenutne razmere izberemo najugodnejšo varianto – po južnih, jugozahodnih ali zahodnih pobočjih, skupna orientacijska točka vsem možnostim pa

je Ischler Hütte. Od kočje navzdol po gozdu prav tako uberemo razmeram najprimernejšo možnost (za orientacijo se držimo blizu pristopne poti),

potem pa do planine Rettenbachalm nadaljujemo v smeri pristopa.

Uroš Prelovšek

Skale in vrhovi nad neskončnimi gozdovi

Gorski kotar

✍️ Mojca Stritar

Gozdna prostranstva Gorskega kotarja FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

"To ni mogoče," si govorim po desetih minutah nemočnega mencanja pod markacijo, ki ji preprosto ne zmoremo slediti. Okrog nas so monolitne stene tesnega Velikega kanjona, pred nami pa skalna pregrada. Na levi ima ozek preduh, skozi katerega bi se stlačili le najtanjši suhci z najmanj klavstrofobije, markacije pa vodijo gor, prek skale in izpostavljeno naprej navzdol skozi kamin. Nekajkrat poskusim splezati čez, pa se vedno znova vrnem s povešenim repom. Ali je lahko označena pot sredi razmeroma nizkih Samarskih stijen tehnično tako zahtevna, da je ne bomo zmogli?

DIVJINA NA ONI STRANI SLOVENIJE

Tudi za tiste, ki s(m)o bolj gorski kot morski, Hrvaška s svojimi raznolikimi možnostmi za športno udejstvovanje že dolgo ni več samo bela lisa na zemljevidu. In ko se naveličamo stalne gneče v Paklenici in drugih romarskih središčih ljubiteljev narave, lahko ostanemo čisto blizu slovenske meje in raziščemo Gorski kotar. Zelena hrvaška Trnuljčica

nima atributov, ki običajno mamijo v gore – visokih sten, spokojno globokih dolin in postavnih vrhov – ampak to še ne pomeni, da nima česa pokazati. Prav nasprotno, ravno zaradi tega, ker je tako drugačen, je Gorski kotar skrivnostno mikaven.

35 kilometrov široka planota med Reko, dolino Kolpe in Karlovcem je, kot pove ime, zgledno "gorska", toda goranski vrhovi, ki sežejo do 1500 metrov, ne bodejo v oči – ne nazadnje je povprečna višina planote 800 metrov. Še sramežljivejši so zaradi zelenega pregrinjala, ki temu, najbolj gozdnatemu delu države daje vzdevek "zelena pljuča Hrvaške" ali, nekoliko manj poetično, "hrvaška Švica". Kar 63 % Kotarja pokriva gozd, to pa je celo več od slovenskega povprečja.

Gorski kotar, ki se vzdolž Jadranskega morja širi od zahoda proti jugovzhodu, resno opravlja nalogo pregrade med toplo obalo in panonsko notranjostjo. Tod poteka razvodnica, in čeprav je do Jadrana samo deset kilometrov, goranske vode raje raziskujejo Balkan na svoji poti do oddaljenega Črnega morja ... Prav veliko rek in potokov v Kotarju sicer verjetno ne boste videli, pa čeprav gre za eno od območij z največ padavinami na Hrvaškem. Kar pade na zemljo, namreč ponikne v apnenčasta

V najlepših dneh so razgledi najbogatejši: Snežnik, Snežnik in Triglav FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

tla, pri tem pa si daje duška z nepredstavljivo počasnim kiparjenjem, ki s številnimi skalnimi stolpi, jamami in ravnimi polji osrečuje ljubitelje kraških pojavov.

V težko dostopnih, z labirinti vrtač preglodanih hostah živi marsikaj, od najbolj pozornosti vzbujajočih medvedov, volkov in risov (malo bolj v oklepaju je treba priznati, da naj bi se predvsem slednje preštelo na prste ene roke), kun, jazbecov, srn, gamsov, merjascev, žab, ptic in človeških ribic do številnih endemičnih, reliktnih ali pa samo grozno redkih vrst žuželk, hroščev in metuljev. Za bolj botanično usmerjene so tu pragozdovi, ki se verjetno ne bi ohranili, če ne bi zasedali tako težko dostopnega terena, barja ali flora nad gozdno mejo, med katero lahko izbrskate čisto zaresne gorske rože, kot so planike ali encijani. Občutje v Gorskem kotarju kljub bližini morja torej ni prav nič mediteransko – pa saj to že veste, če ste se kdaj v najbolj zadušljivem poletju tod vračali z obale in se nekje pri Delnicah zavedli, kako z lahkoto kar naenkrat vdihavate presenetljivo sveži gozdni zrak!

VRHOVI NAD GOZDOVI

Kratek krožni pregled Gorskega kotarja iz zelo zelo ptičje perspektive začnimo na severozahodu, kjer gozdovi povezujejo slovenski Snežnik s hrvaškima Snježnikom (1506 m) in Risnjakom (1528 m), ki sta nekoliko nižja, a podobne zunanosti in splošnega temperamenta kot njun slovenski "bratranec" – le cenijo ju še nekoliko bolj, saj sta zaščiteni v objemu Narodnega parka Risnjak. Proti vzhodu jima sledijo manj znameniti vrhovi; omenimo samo Petehovac (1098 m) z opuščnim smučiščem, Skradski vrh (1043 m), Litorič (877 m), Lovnik (902 m) in

Prsti – kamnita stvaritev v središču Bijelih stijen FOTO: BRANKO RADENOVIC

Ratkovo sklonišče pod Samarskimi stijenami FOTO: ANDREJ STRITAR

Orlovo steno (586 m). Njen razgled na dolino Kolpe verjetno dovolj opiše njeno ime.

Na jugovzhodu Kotar obroblja Klek (1182 m) nad Ogulinom, ki je s svojimi stenami dom čarovnic in zibelka hrvaškega alpinizma. Če se od tod spet usmerimo proti zahodu, hitro napredovanje ustavijo valoviti gozdovi Velike Kapele (tisti iz ne več najbolj rosne generacije se morda še spomnite junaške partizanske nadaljevanke Kapelski kresovi). Bjelolasica (1534 m) je najvišji vrh Kapele in celotnega Kotarja, ampak dosti slikovitejši je naravni zabaviščni park Bijelih (1334 m) in Samarskih stijev (1302 m). Po žlahtno zelenih gozdovih so nametani beli apnenčasti stolpi pakleniške monolitnosti, ki nad vrhovi dreves ležejo proti nebesni modrini in omogočajo prav velebitsko plezalsko-pohodniško telovadbo, a precej bližje od Velebita. Toda previdno, to neverjetno območje štiti najstrožji naravni rezervat, zato ga je dovoljeno obiskovati samo po markiranih poteh.

Preko pretežno gozdnih hribov s pogledi na Jadran, kakršna sta Bitoraj (1385 m) in Viševica (1428 m), pridemo do zahodnega roba Gorskega kotarja. Kadar skozi Reko hitimo na morski dopust, ga večinoma ne opazimo, a Zagradski vrh (1187 m), Kobiljak (1119 m), Medveđak (1027 m), Tuhobić (1109 m), Kamenjak (838 m) in Obruč (1376 m) so strmi, bolj goli, skalnati

vrhovi s slikovitimi razgledi in drobnimi presenečenji, kakršna je tudi v prilogi opisana soteska Mudna dol.

Na večino goranskih vzpetin so speljane zanesljivo označene poti, čeprav včasih kraški teren ali labirinti gozdnih cest zahtevajo kar nekaj smisla za orientacijo, posamezni skalni odseki pa, kot ste lahko ugotovili že v uvodu, tudi plezalsko spretnost. Najbolj zagrizeni zbiratelji se lahko lotite večdnevni transverzali, denimo Mrkopaljske (2 dni), Kapelske (3–4 dni) ali Goranske (13–16 dni) planinske poti. Za mnoge pa so zadostno poplačilo za trud nenavadne panorame, ki ob najradodarnjših dneh segajo vse od Triglava in Kamniških Alp do Istre, Kvarnerja in Velebita.

POGLED NAZAJ

Življenje v gozdnati divjini nikoli ni bilo enostavno, a niti težka prehodnost ni zaustavila pestrega poseljevanja Gorskega kotarja. Najprej so bili tod Iliri in Kelti, potem so se Rimljani namenili narediti red in so od Grobniškega polja do Prezida postavili *limes*, obrambni zid, ki se je sicer vlekel od hrvaškega Trsata do naše Baške grape. Ko so prišli Slovani, se je začela kuhati zmešanica vseh treh hrvaških narečij, kajkavskega, čakavskega in štokavskega: delček vanjo so prispevali prvi slovanski pre-

NARODNI PARK RISNJAK

Risnjak je eden od osmih narodnih parkov na Hrvaškem. Ustanovljen je bil leta 1953 okoli vrha, ki mu je dal ime, leta 1997 pa so njegovo površino podvojili na 6400 hektarov in vanj vključili še Snježnik ter gornji tok Kolpe, imenovan tudi "dolina metuljev". Park je naravna klimatska in vegetacijska pregrada med 15 kilometrov oddaljeno obalo in notranjostjo, hkrati pa naravna povezava med Alpami in balkanskimi gorami. Risnjak je zaščiten kot najbolj tipični primer višinske vegetacijske razčlenjenosti na Hrvaškem. Globoke gozdove razjedajo številne kraške oblike, med katerimi so najbolj prepoznavne do dvesto metrov globoke vrtače z značilno temperaturno inverzijo. V tej odmaknjeni divjini lahko najdete 1148 (pod)vrst alpsko-dinarske flore, 97 vrst ptic, če imate veliko srečo, pa tudi medveda, volka ali celo risa. Pri upravi parka v Crnem Lugu lahko obiščete dobre 4 kilometre dolgo učno pot Leska, spleča pa si ogledati tudi skrivnostni izvir Kolpe pod skalnimi stenami, ki spominja na naše Divje jezero. Več informacij: www.risnjak.hr.

Pogled z Risnjaka na Schlosserov dom in prostranstva Gorskega kotarja. FOTO: BRANKO RADENOVIĆ

Bijele stijene
FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

bivalci in delček uskoki, ki so pobegnili pred turškimi vpadi ter se nekaj stoletij kasneje vrnili s precej poslovenjeno govorico. Svoj jezikovni piskrček so pristavili še priseljenci iz Slovenije, z ravnici vzhodne Hrvaške in iz drugih avstro-ogrskih dežel. Pestri koktejl danes nikakor ni samo v jeziku – med vožnjo skozi Kotar lahko vidite tako panonske slamnate strehe kot čisto alpske kozolce, pa še kaj dinarskega bi se našlo vmes.

Intenzivnejši razvoj Gorskega kotarja se je začel leta 1732 z odprtjem karolinske ceste med Bakrom in Karlovcem. Še večja uspešnica je bila lujzinska cesta, ki so jo v obdobju Ilirskih provinc med Reko in Karlovcem zgradili Francozi. V uporabi je še danes in si je verjetno precej oddahnila, ko je leta 2004 dovršen del njenih bremen prevzela avtocesta med Reko in Zagrebom.

Ne glede na sodobne prometne povezave se tudi danes prebivalci Gorskega kotarja ne gnetejo, saj jih je samo približno 28.000, torej okoli 22 na kvadratni kilometer. Živijo predvsem od gozdarstva in kmetijstva, pa tudi od turizma. Večina naselij je na kraških poljih, ki so od bližje precej privlačnejša kot od daleč. Tako denimo Delnice, upravno središče območja, poznamo predvsem kot kavbojsko-gozdarski kup hiš na vrhu najbolj zamotanih ovinkov nad Kolpo. Toda kraj velikosti Ilirske Bistrice je s skoraj 700 metri najvišje mesto na Hrvaškem, in če se zapeljemo skozi stari center ter se spotoma še ustavimo v hotelu na jabolčnem zavitku, se naenkrat zdi kar okusno. Tudi nenavadno puste, a dolgožive fasade v razpotegnjenem Mrkoplju, najstarejšem hrvaškem zimskem turističnem središču, si zaslužijo vsaj počasnejšo vožnjo mimo, če že ne podrobnejšega oglada. Omenimo še Fužine, Lokve, Crni Lug, Vrbovsko, Čabar, Ogulin in seveda Begovo Razdolje, na 1078 metrih najvišje hrvaško naselje.

DA NE BOSTE SAMO HODILI

Tudi ko se naveličate pohajkovanja po hribih, vam v Gorskem kotarju ne bo dolgčas. Če vam je zadišalo pravo plezanje, si lahko privoščite plezališče na Kamenjaku ali alpinistične smeri na Kleku (več kot 150 metrov plezarije vseeno ne pričakujte). Zaokus goranskega krasa se sprehodite skozi zaščiteni gozd Golubinjak pri Lokvah, v

slavni soteski Vražji prolaz pri Skradu pa vas urejena pot popelje do slikovitega izvira Zeleni vir, ki je s 70-metrskim slapom pozimi arena za ledne plezalce. Južno od Vrbovskega je glavna atrakcija soteska Kamačnika, ki se ravno tako hvali z udobno stezo in slikovitim kraškim izvirom.

Goranski gozdovi so magnet za lovce, jezera na kraških poljih pa za ribiče – v umetnem Lokvarskem jezeru so nekoč menda ujeli svetovno rekorderko, 25-kilogramsko postrv. Ampak ker nisem ljubiteljica lova, si raje oglejmo še eno glavnih kraških umetnin,

Na prvi pogled neprivlačne fasade v Mrkoplju kljubujejo ostremu goranskemu vremenu. FOTO: MIRAN HLADNIK

Kanjon Kamačnik FOTO: BRANKO RADENOVIĆ

FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

podzemne jame. V Kotarju jih je registriranih precej več kot dvesto. Jamski sistem Đula-Medvedica pri Ogulinu je z več kot 16 kilometri najdaljši na Hrvaškem, neamarji pa med drugim lahko obišejo Lokvarko pri Lokvah ali Vrelo pri Fužinah, ki mu, precej laskavo za Slovence, zaradi kapniškega razkošja pravijo "Postojna v malem". Pot v njem je tako gladka, da je primerna celo za vozičke.

Če se za konec trenutnemu obdobju primerno zadržimo še v goranski zimi, je seveda logično, da so v deželi, ki ima tretjino leta sneg v spoštovanja vrednih debelinah, že leta 1914 organizirali prvo smučarsko prvenstvo. Prostrani gozdovi so hitro privabili tudi smučarske tekače in celo skakalce. Danes je v Kotarju kar nekaj smučišč. Begovo Razdolje, Čelimbaša in Tršće so začetniških dimenzij, Platak nad Reko pa ima nekoliko več žičnic in bistveno več edinstvenega smučanja z razgledi na morje. Največje zimsko središče na Hrvaškem pa je olimpijski center Bjelolasica z 800 višinskimi metri prog. Menda je tod začela smučati sama Janica Kostelić ... Hribov se seveda lahko lotite tudi s turnimi smučmi, je pa treba priznati, da je zaradi skromnejših višinskih razlik to primernejše za ljubitelje turnega pohajanja kot za na spust usmerjene *freeriderje*. Tudi zimsko pohodništvo je nekoliko omejeno.

Večina gozdnih cest ni splužena, kar vzpone na mnoge vrhove nerodno podaljša.

IN ŠE SREČEN KONEC

Gorski kotar vas na prvi pogled verjetno ne bo pustil brez sape, ampak na drugega in vse ostale boste geologi, hidrologi, biologi, speleologi in ljubitelji divjine kar tako vdihnili s polnimi pljuči in ocenili, da morate čez leto ali dve nujno spet priti. Jaz sem to storila še vsakič – tudi takrat, ko smo že vse predolgo oklevali pred najtežjim mestom Velikega kanjona Samarskih stijen.

Ko je Petra, ki je je med nami najmanj skupaj, globoko zajela sapo in se komaj komaj stlačila skozi ozki preduh, nama ni preostalo drugega, kot da sva ji sledila. Ker nama še tako globoko zajemanje sape ni pomagalo, sva se hočeš nočeš opogumila, ne ravno elegantno splezala čez skalno zaporo in ocenila, da je bila to kljub markacijam čisto konkretna *trojka*. Še z nekaj basanja skozi zahtevni kamin smo bili vsi trije srečno na običajni poti – za kak milimeter ponižnejši od lekcije, ki nam jo je dalo sredogorje, in za kak centimeter bolj navdušeni nad nepričakovano gozdno-skalno eksotiko ... Seveda sem v Samarske stijene še prišla. ◊

Gorski kotar – informacije

Dostop: Iz osrednje Slovenije je do Delnic dobrih 100 km oz. dve uri vožnje, prek Ribnice in Kočevske Reke (oziroma malo dlje prek Kočevja) ter mejnega prehoda Petrina (Brod na Kolpi) ali prek Cerknice, Babnega Polja in Prezida. Za izlete na zahodnem robu Kotarja je primernejši dostop čez Ilirsko Bistrico in Reko, nato pa po avtocesti Reka–Zagreb.

Namestitev: Številni hoteli, zasebne sobe in planinske kočice v večini krajev.

Nekatere planinske kočice in zavetišča:

Planinska kočica Bijeje stijene, 1280 m, 0385 1 6555 440, 0385 1 3695 173 (blizu je tudi stalno odprti Hirčev bivač).

Bivač Ratkovo sklonišče v Samarskih stijenah, 1174 m, 0385 1 4851 670, stalno odprt.

Planinska kočica Janjčarica med Samarskimi stijenami in Bjelolasico, 1239 m, 0385 51 833 248.

Planinski dom Bijeje stene v Tuku, 875 m, 0385 51 833 589, 0385 98 232 867, stalno odprt.

Bivač Jakob Mihelčić pod vrhom Bjelolasice, 1460 m, 0385 1 3897 384, 0385 98 9025 745, stalno odprt.

Bivač Bitorajka na Bitoraju, 1303 m, 0385 91 4668 141, stalno odprt.

Planinski dom Hahlić, 1097 m, 0385 91 726 1938.

Planinska kočica Snježnik, 1490 m, 0385 98 849 508.

Schlosserov dom, 1418 m, 0385 51 836 133, 0385 98 1780 874.

Literatura: Alan Čaplar: *Planinarski vodič po Hrvatskoj*. Samobor, Zagreb, Meridijani, Hrvatski planinarski savez, 2009.

Željko Poljak: *Hrvatske planine*. Zagreb, Golden marketing, 2001.

Alan Čaplar: *Dinarska Hrvatska: Planinarsko-izletnički vodič*. Zagreb, VBZ, 2001.

Zemljevidi: Gorski kotar, Planinska založba, 1 : 100.000.

Smand 11a, Samarske in Bijeje stijene, 1 : 20.000.

Smand 11b, Bjelolasica, 1 : 25.000.

Smand 11, Gorski kotar, 1 : 30.000.

Smand 12, Gorski kotar, 1 : 30.000.

Smand 14, Gorski kotar, 1 : 30.000.

Spletne strani: Hrvatska planinska zveza: <http://www.plsavez.hr>

Hrvatski planinsko-gorniški portal (hrvaške Gore in Ljudje): www.culmen.info

Gorski kotar: www.gorskikotar.com, www.gorskikotar.hr

Smučanje v gorah Gosaukamma in Totes Gebirge

Obisk Salzkammerguta: Strichkogel in Schönberg (Wildenkogel)

✍ Uroš Prelovšek

Gore Gosaukamma FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

Bila je druga polovica marca in že nekaj dni je nepretrgoma snežilo. Najprej so bile snežinke kot kosmi vate. Ohladilo se je, njihova velikost se je ustalila na premer macesnovih storžkov. V takih dneh njihov hipnotični ples deluje brezčasno, misli pobegnejo daleč čez gore ...

Tudi za vikend so obetali sneženje. Če se bodo oblaki ravnali po napovedih, bo v gorah v nekaj dneh zapadel meter novega snega. Potemtakem ostaneta na izbiri ali dobro poznano sredogorje ali raziskovanje oddaljenih ciljev, kjer so razmere boljše. Vremenska napoved za Salzkammergut, zgornjeavstrijsko deželico slikovitih alpskih jezer, je spodbudna, za vikend bo tam posijalo sonce.

HOHER STRICHKOGEL Z ASTAUA

V verigi Gosaukamma, na meji med Solnograškimi in Zgornjo Avstrijo, leži Strichkogel, priljubljena, mnogim turnim smučarjem dobro znana gora. Ob pol šestih je zadnji primeren trenutek za odhod iz Kranja. Sledi vožnja po avtocesti skozi karavanški predor in naprej proti Visokim Turam. Lahko bi ji rekli rutinska, če ne bi pri Ebnu zgrešili odcepa proti Annabergu. Napako popravimo pri Gollingu. Parkiramo ob smučišču pri vasi Astau. Ob tej uri in mrazu tod ni veliko obisko-

valcev. Med pripravo na turo ne hitimo. Pred deseto štartamo. Opis v vodniku ni povsem jasen, v jutranjih meglicah pogrešamo značilne točke za orientacijo. Razgledujemo se, preizkušamo sledi, poiščemo. Najprej hodimo ob smučišču in tekaških progah do gozdne ceste, zatem se pot odcepi desno navzgor. Kmalu nad odcepom nas dohitijo turni smučar. Smo na pravi poti. Od tod orientacija ni več težka. Nekdo je nedolgo pred nami naredil sled. Nizki oblaki se razmikajo, skozi njih se začena prodirati sonce. Pod platojem

nam nasproti pripelje skupina smučarjev. Delujejo urejeno, kot kaže, imajo trdno hierarhijo. Ni težko opaziti, kdo je glavni, kdo pije in kdo plača.

Povzpemo se na plato, ki je razširjena terasa pod kratkim, a strmim in izpostavljenim vršnim delom. Tu pustimo smuči in odvečno opremo. Na vrh se povzpemo peš. Snežne vezi v opoldanskem soncu popuščajo. Pod nogami se mi nenadoma pretrga meter debela plast še ne dovolj predelanega snega. Šesti čut deluje in v pravem trenutku je treba zadržati ravnotežje. Na snežni plasti nastane ozka, a globoka razpoka. Odluščena gmota obmiruje, pred zdrsom in padcem v brezno jo zadrže sile, ki jo od strani povezujejo s snežno ploskvijo pobočja. Na ošiljenem vrhu je malo prostora. Razgled na Dachstein je imeniten. Okoliške gore kljub majhni absolutni višini ponujajo divji videz – na jugovzhodu Mandlkögel, Mali in veliki Donner Kögel, pred njim Steinriessen Kögel. Severovzhodno od vrha ali severno od glavnih vrhov Gosaukamma v zaščitenem idiličnem naravnem okolju

leži jezerce Vordere Gosausee, jugovzhodno od njega Gosaulacke, še bolj proti jugovzhodu pa Ht. Gosausee.

Sestopimo na teraso. Na vrsti so sončne, malica, fotografiranje. Pripravimo se na smučanje in zarežemo v deviški pršič. Na enem od postankov od daleč občudujemo gamsa, ki se je postavil v najstrmejši del pobočja. Globoki sneg mu dela nekaj preglavic, ki jih mojstrsko obvladuje. Zasneneženim planjavam kar ni konca. Nad dolino opazujemo ostanke plazov, ki so v preteklih dneh pridrveli prav do smučine, po kateri smo se vzpeli na goro. Ob štirih popoldne zaključimo turo.

SALZKAMMERGUT, ZGORNJA AVSTRIJA

Pozno popoldne nadaljujemo z vožnjo do Hallstata, kraja z manj kot 500 prebivalci in s slikovito lego ob Hallstattskem jezeru. Do jezera lahko ob ugodnih snežnih razmerah prismočšaš z vzhodnega pobočja Dachsteina. Mestece je dalo ime t. i. halštatski kulturi, ki je značilna za zgodnja keltska ljudstva v srednjeevropskem prostoru. Razpoznavna je po knežji eliti, herojski mitologiji, situlski umetnosti, metalurških delavnicah ... Kostni umrlih so v Hallstatu hranili v kostnici, saj je bilo prostora za pokopališče zaradi stisnjene

lege ob jezeru premalo. Parkiramo v predmestju in si ogledamo središče.

Nadaljujemo mimo Bad Goiserna, ki je poimenovano planinske čevlje. Ob šestih prispemo v Bad Ischl, mestoce z okrog 15.000 prebivalci. Slovi po zdraviliškem, v zadnjem času tudi zimskošportnem turizmu. Parkiramo v centru. Najprej si privoščimo kapučino v veliki stari kavarni ob mestnem parku, nakar poiščemo prenočišče v bližnji stranski ulici. Prostorne sobe so staromodno, a udobno opremljene. Gospodarjeva žena je Črnogorka, kmalu se počutimo domače. Ob pol osmih povečermemo v sosednji italijanski restavraciji in izberemo cilj za naslednji dan. Pritegne nas Wildenkogel ali Schönberg, gora nad Bad Ischlom, najzahodnejši dvatisočak gorske skupine Totes Gebirge. Kot turno-smučarski cilj je priljubljen iz pionirskih smučarskih časov. *Gazdarica* nam opiše pot do izhodišča.

SCHÖNBERG (WILDENKOGEL) NAD BAD ISCHLOM S PLANINE RETTENBACHALM

Po zgodnjem vstajanju in zajtrku se poslovimo. Kmalu za mestecem zgrešimo neizrazit odcep proti planini Rettenbachalm, kjer je izhodišče ture. Poiščemo pravega

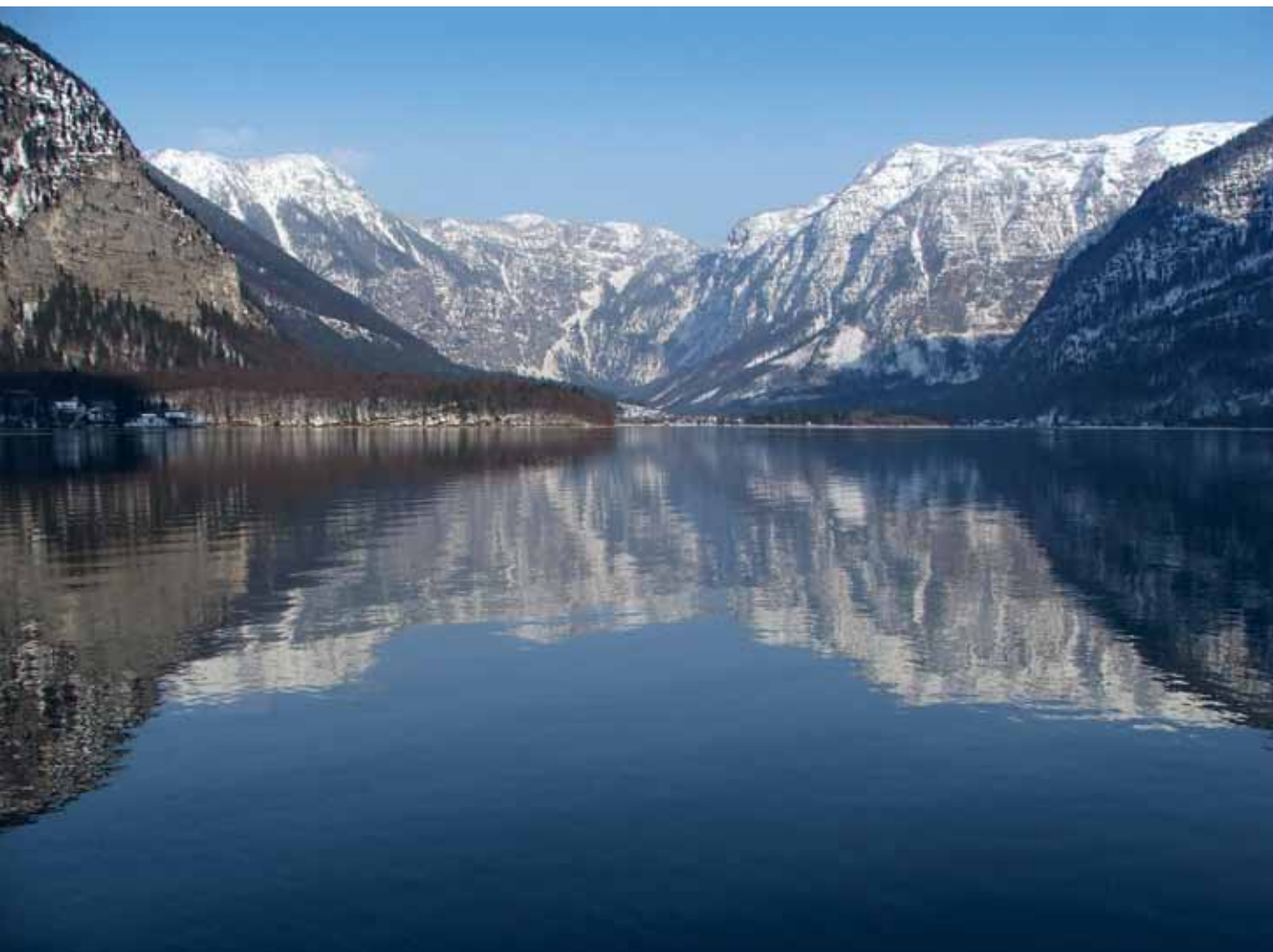
in z glavne ceste zavijemo na stransko pot. Parkirišče je lepo urejeno. Tod so že avtomobili prvih obiskovalcev. Večinoma gre za turne smučarje, nekaj je tudi tekačev na smučeh. Po avtomobilskih registracijah sodeč je med obiskovalci precej Nemcev. Spijemo čaj, nadenemo si smuči. Štartamo ob devetih. Najprej hodimo ob tekaških progah, potem zavijemo po zasneženem kolovozu skozi gozd. Vseskozi preverjamo opis poti iz vodnička.

Nadaljujemo do tovarne žičnice, držimo se sledi predhodnikov. Dohiti nas domačin samohodec. Ugotovimo, da smo zgrešili pravo pot na Schönberg, ki se spodaj pri tovarni žičnici odcepi navzgor skozi gozd. Ker smo ravno na soncu, grapa pod nami pa je še v hladni jutranji senci, pomalicamo in se odžejamo. Snamemo kože in odsmučamo nazaj do žičnice. Pot, za katero smo prej potrebovali skoraj pol ure, opravimo v nekaj minutah. Spodaj se potrdi slutnja, zakaj smo zgrešili pravo pot. Sveže sledi vodijo v "napačno" smer, pravo pa je prekril novi sneg. Medtem se je po njej že vzpenjala skupinica turnih smučarjev, dvomov ni več ...

Nadaljujemo po poti, ki se vije skozi strm gozd, nad katerim dospemo do kočice Ischler Hütte. Tu je čez zimo na voljo le zimska soba. Pomalicamo. Čez žulje na-

Zahodni predvrh Schönberga FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

Hallstattsko jezero FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

lepim obliže. Sonce je vse močnejše. Žejo pogasimo s tekočino in svežim sadjem. Po počitku nadaljujemo v smeri prvotnega cilja. Pred nami se odkriva lep, obsežen vršni del gore. V obilici novega snega deluje skorajda ledeniško, čeprav je gora visoka "le" 2093 metrov.

Po sledih predhodnikov jo uberemo po desni strani pobočja proti najvišjemu vrhu. Žeja prihaja vse bolj do izraza. Glej, za trenutek se zdi, kot bi tam daleč spredaj shodil bel kamen. V senaokrog je snežno prostranstvo, ki ga prekinjajo le zasneženi gozdovi v daljavi. Slab lučaj pod vrhom nam pot prekriža predstavnik vrste *Lagopus mutus*. Od daleč z belo barvo in hitrimi, zbeganimi kretnjami deluje nestvarno. Torej beli kamni le niso shodili. V naših krajih to bitje poznamo pod imeni belka, planinski ali snežni jereb. Živi nad gozdno mejo, samec je poleti rjav z rdečo rožo, samica malo svetlejša, le pozimi sta oba bela. Danes nismo prav zgodnji, saj

bi se v dopoldanskih urah težko srečali. Preden nastavim fotoaparata, se že skriva za kamen. Kot bi jo izstrelil, jo takoj nato po fazanje ucvre povprek po pobočju. Ves prizor traja le nekaj sekund ...

Brez naglice naredim še nekaj korakov do razglednega vrha. Totes Gebirge in druge okoliške gore so od tod kot podobe iz sanj. Zavem se občutka svobode in popolnega miru. Stvari, za katerimi se neumorno poganjamo tam daleč v dolini, so tu brez vrednosti in pomena. Globoko na dnu oprtnikov se najdejo še zadnji citrusi in železne rezerve, dovolj za povrnitev energije. Sami smo na vrhu, ki danes ni prav množično obiskan.

Ob štirih odsmučamo v smeri zahodnega pobočja. Prečimo predvrh in na-

daljujemo po širokih planjavah. Smuka je ugodna, prevladuje pršič, ki se je v zadnjih dneh le deloma preobrazil. Kljub jasnemu nebu in močnemu sevanju sonca se zrak in sneg čez dan nista prav segrela. Ko zaveje severovzhodnik, s seboj prinese hlad, svežino.

Ob koči naredimo kratek postanek. Dan je treba doživeti do konca. Težko se je ločiti od nepozabne pokrajine. Nadaljujemo s pazljivim smučanjem po gozdu in potem naprej po že znanih sledih. Bliža se prvi mrak, ko se vrnemo na izhodišče. Tudi današnja tura je bila več kot čudovita. Za nami je dvodnevni odklop za devetimi gorami, poln zanimivih doživetij, pravcata mala odisejada. ◻

Literatura: Sepp Brandl: Dachstein-Tauern, mit Salzkammergut und Tennengebirge. Rother, 2005. Kurt Schall, Adi Mokrejs: Schitourenatlas, Oesterreich Ost. Schall-Verlag, 2005.

Andreas Jentzsch, Axel Jentzsch-Rabl, Andreas Riesner: Skitourenführer Österreich, Die Schönsten Skitouren vom Grossglockner bis Wien, Band I. Alpinverlag Jentzsch Rabl, 2009.

Naključje ali kar čarovnija?

✍ Branka Rus

Slivnica FOTO: OTON NAGLOST

Zimski dan se je začel s precej grdim vremenom, pršilo je, balala sem se, da bo mogoče še bolj padalo – skratka vreme, primerno za počitek doma na toplem. In ker je zjutraj tako slabo kazalo, se s planinskimi prijateljicami, s katerimi se že leta skoraj vsako nedeljo odpravimo skupaj na izlet, nismo nič poklicale po telefonu. V teh dneh sem imela veliko dela in sem že napovedala, da v nedeljo najbrž ne grem nikamor, če bom pa šla, bom že poklicala.

Minila je ura ali dve, nikogar nisem klicala in tudi mene ni klical nihče, zato sem se sama odpravila ven. Kam naj grem? Proti Jakobu, Govejku, Gontam in Grmadi? Da, v to smer bom krenila, se odločim. Pa vendar med vožnjo ugotovim, da v "moji" smeri vreme ni najboljše, proti jugu je videti mnogo lepše, mogoče bo še sonce. Kam proti jugu? Kar peljem se in peljem, že je za menoj Vrhnika, peljem se še naprej in si rečem: Ja, na Slivnico grem, že dolgo nisem bila tam, pa še kočja je, kjer lahko popijem čaj in se nato vrnem.

V Cerknici parkiram, po zasneženi in poledeneli poti se odpravim proti vrhu. Hoja je prijetna, kar precej ljudi gre gor, nekateri se že vračajo, nekateri imajo na nogah dereze, drugim pa drsi. Razgledi so čarobni, oblaki se preganjajo po nebu, megle se dvigujejo iz doline, sonce se prebija skozi nekje debele, drugje kot pajčevina tanke megle in oblake in riše najbolj čudne podobe. Fotografiram drevesa, lepe smreke in razne prikazni, ki jih rišejo hiteče megle, in spodaj dolino, ki je videti kot velik lonec, iz katerega vse to prihaja. Iz vode, zemlje ali kje iz podzemlja? Kdo ve, od kod.

Pridem do kočje, kar veliko planincev je tu, vstopim in grem po stopnicah, se malo razgledam za prostorom, sedem za mizo, izza katere so ravno odšli neki planinci, in razmišljam, kaj bi naročila. Bom samo čaj ali mogoče še enolončnico? Ja, saj tu je jedilni list, kamor pogledam, kaj imajo v ponudbi. Čaj in enolončnico bom, se odločim. Še sporočilce pošljem sinu, ki mu vedno sporočim, kje sem. V telefon vtipkam "LP s Slivnice!" in odpošljem. Takoj nato že prejeman sporočilo – kako da lahko tako hitro odgovori? Ne, pa saj ni on, temveč Tončka, moja planinska prijateljica. In kaj mi piše? "Lep pozdrav s Slivnice! N., M. in T." Moje tri! Ne morem verjeti, presenečena pokličem, da mi ne uidejo, če so mogoče že na poti proti dolini.

Pogovor je potekal nekako takole:

"Ja, hvala za pozdrave, kje pa ste?"

"Na Slivnici ..."

"Ja, kje na Slivnici, saj sem tudi jaz na Slivnici ..."

"Ne me *hecat*, tvoj kavč doma pa že ni Slivnica ..."

"Kakšen kavč, povej, kje ste, da mi ne uide!"

"Ja tukaj, v koči."

"Kje v koči, v kateri sobi?"

"Ne, Branka, daj, resno povej, kje si?"

"Tukaj sem, v koči, na zastekljeni terasi sedim za mizo in čakam, da dobim čaj. Kar sem pridi!"

In res, kmalu se prikaže nejeverna Tončka, začudenja in smeha ni ne konca ne kraja. Skupaj se premakneva v prostor, kjer sta sedeli še Marija in Nuša. Ponovno smeh, kar verjeti nismo mogle, da smo se tako nenavadno srečale. Skupaj smo popile čaj, odšle še do vrha in potem v dolino in domov.

Na račun našega nenavadnega srečanja je bilo veliko smeha in ugibanja. Je bil to res slučaj ali so imele kakšne čarovnice prste vmes? ●

Od Maribora do Ankarana skozi oči Američana

Pokažite ta biser svetu!

✍ John Boyd

Velikani nad Jezerskim FOTO: VLADIMIR HABJAN

Slovensko planinsko pot (SPP), ki jo je leta 1953 ustanovil profesor Ivan Šumljak in je najstarejša tovrstna pot v Alpah, sem prehodil septembra 2010. Kolikor sem seznanjen, sem prvi Američan, ki je prehodil celotno planinsko pot, dolgo približno 550 km, ki se razteza od Maribora do Ankarana. Na začetku sem kot mednarodni pohodnik mislil, da je Slovenija le majhna država, saj dejansko ni nič večja od New Jerseyja, kraja, kjer sem se rodil in predstavlja majhno državo v ZDA. Po prehojeni poti se je moje mnenje spremenilo, zato drugim Američanom govorim, da je Slovenija dejansko velika država, polna naravnih lepot, tudi skritih na oddaljenih območjih države, ki jih lahko dosežeš le peš – kot pohodnik.

ENAJST ETAP V 24 DNEH

Celotno pot se lahko prehodi v enem dolgem pohodu ali pa v več krajših etapah. Sam sem jo prehodil v 11 etapah, naslednje pa sem začel tam, kjer sem končal

prejšnjo, ki je v povprečju trajala 2 do 3 dni. Med etapami sem odšel domov, kjer sem se spočil in obnovil moči za nadaljevanje. Običajen čas za celotno pot je 30 dni, knjiga *Trekking in Slovenia* pa pripo-

roča 49 dni hoje. Čas je odvisen od tega, koliko ur dnevno hodiš, sam sem hodil povprečno enajst ur, zato sem za celotno pot porabil 24 dni.

Z vsako osvojeno etapo sem postajal samozavestnejši, razvil sem tudi določeno rutino. Vedno sem prej pregledal zemljevide, vključno z Google Earth, ter prebral vodnik Slovenska planinska pot avtorja Jožeta Dobnika. Vstajal sem sredi noči in se z avtomobilom zapeljal do začetka naslednje etape. Po napornem dnevu sem prespal v eni od planinskih koč, naslednji dan ponovno hodil in včasih to ponovil še tretji dan. Na koncu etape sem prišel do ceste in se s pomočjo avtoštopa, javnega prevoza, avtobusa, taksija ali prijateljev vrnil k svojemu vozilu.

¹ John Boyd je zdravnik iz New Jerseyja (ZDA). Po upokojitvi leta 1999 z ženo Slovenko živi v Dolenji Pirošici pri Cerkljah ob Krki, kjer je aktivno vključen v planinsko in kulturno dejavnost.

NAJVEČKRAT SAM NA POTI

Občasno sem hodil s prijatelji, enkrat se mi je pridružil tudi nekdanji ameriški veleposlanik v RS, Thomas Robertson. Večina Slovencev se ga verjetno spominja po tem, da je v času svojega delovanja pri nas (2004–2007) tekoče govoril slovensko in med drugim tedaj prehodil slovenski del pešpoti E6. Jaz sem pot prehodil večinoma sam. Veliko prijateljev me je spraševalo, zakaj. Odgovor je preprost – pot je relativno dolga in utrujajoča. Včasih sem premagal tudi 3000 višinskih metrov dnevno.

Zgodilo se je, da sem nekega dne šel iz Aljaževega doma na vrh Razorja, potem nazaj v Mlinarico in spet nazaj gor na Prisojnik, nato pa na Vršič. Moje 63-letne noge so bile tako utrujene, da sem moral vsakih nekaj korakov počivati. Občutek osamljenosti so mi na tej poti popestrili številni dogodki in izkušnje. Ena izmed njih je bilo odkrivanje poti, ki jih nisem še nikoli prehodil. Na srečo je SPP zelo dobro označena, tako da se nisem prevečkrat izgubil. Včasih sem povprašal za pot tudi domačine. Ko hodiš sam, bolje spoznaš naravo, osredotočiš se na njene lepote, opazuješ rastline, gobe in živali ter poslušaj petje ptic, ki ga ponavadi v spremstvu drugih le redko zaznaš.

RAZNA DOŽIVETJA NA POTI

Na koncu vsake etape sem bil toplo sprejet v planinskih kočah. Bil sem presenečen nad dobrodošlico oskrbnikov in osebja. Neko nedeljo sem prišel v Kočo na Hleviški planini šele ob šestih zvečer. Koče se ponavadi med tednom zapirajo ob devetih zvečer, toda ko je oskrbnik spoznal, da sem ameriški pohodnik po SPP, se je odločil ostati še eno noč, tako da sem lahko v koči tudi prespal. Nekaj podobnega se je zgodilo tudi v Pirnatovi koči na Javorniku, kjer sta mi v nedeljo zvečer oskrbnik in njegova žena dovolila samemu prespati, vrnila pa sta se v ponedeljek zjutraj, ko sta mi postregla zokusnim zajtrkom.

Lahko rečem, da sem bil v vsaki planinski koči deležen tople večerje in zajtrka, povsod me je čakala tudi postelja, včasih celo topel tuš. Kot člana PD Brežice me je tak način bivanja in prehranjevanja običajno stal med 30 in 35 evrov na dan. Pri planinskem domu pri Krnskih jezerih sem doživel zelo prijetno presenečenje, saj me je oskrbnik pozdravil z imenom, kot da bi me pričakoval, pa nikoli nisem poklical v kočjo, da bi si rezerviral prenočišče. Ugotovila sva, da je pred leti obiskal mojega

John Boyd (na desni) s prijateljem

zeta in očitno si me je dobro zapomnil. V večernih urah mi je razlagal o Soški fronti, dal pa mi je tudi nekaj napotkov o nadaljevanju poti.

Naslednje jutro, ko sem odšel, je poklical v Gomiščkovo zavetišče na Krnu in jih obvestil o mojem prihodu ter naročil, naj me primerno pričakajo, saj je bila kočja zaprta zaradi obnove. Ko sem prispel, so me nasmejani pričakali in me ogovorili: "Gotovo si ti tisti Amerikanec, ki ga čakamo." Spil sem vročo kavo, kupil steklenico vode in tako dobil toplo dobrodošlico na samem vrhu Krna. Ko so planinci v kočah ugotovili, da sem slovensko govoreči Američan, ki skuša prehoditi pot od Maribora do Ankarana, so me vabili k svojim mizam, kjer smo pili in peli dolgo v noč, dokler nisem padel v posteljo, včasih šele v jutranjih urah. V Koči na Kriški gori mi je nek planinec kupil celo majico, pivo in žganje. Kljub temu da sem bil edini gost, ki je prespal v koči, je bila hiša ob šestih zjutraj že polna planincev, ki so prišli iz doline na nedeljski zajtrk. Povabili so me, da se jim pridružim, preden sem se podal v dolino.

V Domu na Poreznu sem srečal skupino iz PD Kranj. Moje osebno pravilo med pohodništvom je "brez alkohola", vendar se je zgodilo, da sem se zelo hitro znašel s kozarcem cvička v roki. Ko so ugotovili, da sem tudi član Pevskega zbora Cerklje, sem moral skupaj z nekom, ki je bil tudi pevec, zapeti slovensko pesem. Med petjem *Oj Triglav, moj dom* so izkoristili trenutke, da so se z menoj tudi fotografirali, zaželeli

pa so mi še veliko sreče na poti proti bolnišnici Franji.

PRIMERJAVA SPP AMERIŠKO APALAŠKO POTJO

Velikokrat primerjam SPP z Apalaško potjo (Appalachian Trail) v ZDA. Apalaška pot je 3507 km dolga pohodna pot, ustanovljena v 30. letih prejšnjega stoletja ter poteka po celotni dolžini pogorja Apalačev. Tudi sam sem jo delno prehodil, celo s starši, kasneje pa kot študent. Običajna nastanitev na poti je zelo pusta in preprosta. Gre za nekakšne stavbe s tremi stenami in brez vsakega karakterja. Spominjajo na obcestne lesene čakalnice za avtobus, na celotni poti pa jih je približno 250.

Slovenija ima prek 170 planinskih koč, zavetišč in bivakov, ki jih upravljajo planinska društva. Samo na SPP je več kot 50 koč. Razlika pa je velika – kot dan in noč. Stavbe na Apalaški poti so pogosto polne miši in včasih se je celo zgodilo, da so ljudje umrli v nepojasnjenih okoliščinah. Na tej poti lahko srečaš tudi črnega medveda in strupene kače. Če primerjam ameriške in slovenske planinske kočje, so slednje čiste, založene in dobro vzdrževane. V njih postrežejo s toplo hrano, postelje pa so odete v čisto posteljnino. Pohodnikom tako ni treba nositi s seboj hrane, šotorov in ostalih reči. SPP pa je tudi varna, tako s človeškega vidika kakor tudi glede divjih živali.

VRNITEV DO AVTOMOBILA

Vrnitev do avtomobila je po vsaki etapi predstavljala velik izziv. Ugotovil sem, da je štopanje na Gorenjskem z nahrbtnikom

na hrbtu skoraj vedno lahko in učinkovito. Ljudje, ki živijo na tem območju Slovenije, so večinoma tudi sami navdušeni pohodniki in so mi bili vedno pripravljene nuditi prevoz. V spominu imam pot na Petrovo Brdo. Z avtoštopom sem se vrnil v Trento, do koder sem rabil dve uri in pol, vmes pa sem zamenjal sedem prevoznikov.

Na vsaki vožnji sem srečeval zanimive ljudi. Ko so ugotovili, da sem ameriški pohodnik in da tudi razumem in precej dobro govorim slovensko, so mi pričeli razlagati o svojih dogodivščinah. Eden mi je povedal zgodbo, kako je preživel nesrečo s kajakom na reki Soči, druga gospa mi je razkazala fotografije iz svojega fotografskega studia, tretji gospod pa me je odpeljal na dom in mi pokazal svojo zbirko 90 motornih žag.

Spoznal sem tudi, da je na Primorskem štopanje težje opravilo. Ko sem tako enkrat obstal v Senožečah in nisem dobil avtostopa, sem plačal nekemu domačinu nekaj evrov, da me je odpeljal do Razdrtega. Potem sem čakal eno uro na lokalni avtobus, ki me je odpeljal v Ajdovščino. Medtem ko sem čakal na avtobus, sem sedel z nekimi domačini na dvorišču gostilne in pil vino. V slovenskem jeziku smo se pogovarjali o burji in domačem pridelovanju vina.

Preden sem odšel, smo se rokovali, kot bi bili že stari znanci. V Ajdovščini sem šel v lokalni hotel, od koder so poklicali taksi, ki me je odpeljal do avta, ki se je nahajal še 17 km stran na makadamski cesti v bližini Malega Golaka.

Slabe izkušnje na poti in med štopanjem nisem imel. Odkril sem tudi, da Slovenija ni le lepa in raznolika, ampak ima tudi veliko prijetnih ljudi, ki so pripravljene pomagati slehernemu tujcu. Moje avanture v neznano so se tako vedno končale s pozitivnimi izkušnjami in lepimi spomini.

NAREDITI TO POT ŠE BOLJŠO

Lahko rečem, da je SPP eden od slovenskih draguljev. Vsak del trase je nekaj posebnega. Teren se vseskozi spreminja, med potjo lahko spremljaš lokalno kulturo, znamenitosti in narečja. Vsak del je poln presenečenj, od veličastnih razgledov z gorskih vrhov, pastirskih koč in pašnikov z živino, na posameznih predelih precej nevarnih poti in ne nazadnje čudovitih planinskih koč.

Da bi Slovenska planinska pot dosegla svoj mednarodni potencial, bi moralo obstajati pisno gradivo tudi v drugih tujih jezikih, predvsem v angleščini. SPP ima svoj odličen vodnik, vendar je ta na voljo

le v slovenščini. Leta 2009 je izšla knjiga *Trekking in Slovenia*, napisana v angleškem jeziku, ki sta ga napisala Britanca Justa Carey in Ray Clark. Na voljo bi moralo biti tudi več spletnega gradiva v angleščini.

Po mojem mnenju bi v Sloveniji morali dati prednost edinstveni in zgodovinski SPP pred evropskimi E6 in E7, ki niso tako spektakularne in dobro organizirane. Može bi bilo dobro, da bi se ustanovila podobna služba, kot je *National Park Service* v ZDA. Trasa Apalaške poti je zaščitena tako, da je skupaj več kot 99 % poti v lasti zveznih ali državnih zemljišč. Ko pohodnik konča celotno traso, prejme priznanje, imenovano "2000 Miler". Osvojilo ga je že več kot 11.000 pohodnikov.

Med svojimi odisejadami sem srečeval tudi pohodnike iz tujine, večinoma Evropejce, nekaj pa jih je bilo tudi iz ZDA in celo iz Izraela. Srečal sem tudi skupino študentov iz Belgije. Polni prijetnih doživetij in vtisov o krasoti slovenske gorske pokrajine so mi povedali: "Slovenija lahko pričakuje še več pohodnikov. Prihajamo iz države, ki je ravninska, in ugotovili smo, da je to najboljše od vsega, ko gre za krajše pohodniške izlete v Evropi". Čas je torej, da bi bil ta biser Slovenije še dostopnejši tudi pohodnikom iz tujine. ◻

Krn FOTO: OTON NAGLOST

Nepal – žalost sveta

✍ Tona Škarja

Večer v Katmanduju. Ogenj na pločniku, goreči odpadki, vir toplote za brezdomce. Naslednji dan nekaj odvečnih majic in cunjanje, da jih bo manj zeblo. Živalsko se trgajo zanje, za nekaj, kar bo nam razbremenilo letalsko prtljago.

Vrvež na ulicah Katmanduja FOTO: MAGDA ŠALAMON

Berači, invalidi, gobavci, matere z otroki, vsi z iztegnjenimi rokami. Včasih jim vržeš več, včasih manj, včasih nič, a nikoli toliko, da bi se moral čemu odreči. Kot kaplja solze na izsušeno rastlino. Pa – ali nima tale mati vsako leto enako starega dojenčka v naročju? Goljufa? A dojenček, njen ali sposojen, ni lutka, je pravi. Grem po pločniku, radodarno vržem deset ali dvajset rupij v njeno dlan in z mirno vestjo po dobrem delu zavijem na pivo za dvesto rupij. Na zdravje!

Restavracija. Nepalska muslimanska družina pri kosilu, domači turisti. Zakonski par z bratom in očetom moža, je videti. Moški pri eni mizi, ženska posebej pri drugi. Da onih dveh ne bi vznemirjala, najbrž. Če bi bil par sam, bi verjetno sedela skupaj. Nov pojav v tej deželi, to poudarjanje razlik, identitete.

Motoristi, kralji katmandujskih ulic. Taksisti vse manj gibljivi v gneči, pešci prezirana rasa, a s spretnostjo šahovskih skakačev, vsi pa pod kupolo želatinastega čada. Ko bodo vsi imeli avtomobile, bo konec prometa.

Povabilo znanca na sinovo poroko najvišjega bramanskega ranga (žal zame teden dni prepozno). Štirje dnevi, na zadnjem bo najmanj 1200 gostov. Kako sta se spoznala? Nista se, to je stvar staršev. Enaka kasta, podobno bogastvo, pa luna in zvezde in tako naprej. In njena neoporečnost, jasno. Vpeljava je njegova.

Dolge vrste pred nekdanjo kraljevo palačo. Na zahodnem pločniku, kjer je zunanje ministrstvo. Po dan, dva, tri čakajo na izstopne vize za delo v največkrat arabskih državah. Delo imajo zagotovljeno, letalske vozovnice bodo odplačali z njim. Nikoli ni toliko ljudi hotelo ven na delo. Nikoli ni toliko Nepalci v Indiji (za tja ne potrebujejo nobenega dokumenta) služilo s prostitucijo. Nikoli ni toliko humanitarnih organizacij skrbelo, da se to ne bi dogajalo. In vendar ... Ves svet je v gibanju za videzom lepšega življenja. Trgovina s sužnji, kakršne zgodovina še ni videla. Le reči se ji ne sme tako, občutljivost evropskih maziljencev prave besede ne bi prenesla.

"Skupinska slika z gospo" (Heinrich Böll). Skupina podeželskih šolaric na izletu ali ekskurziji se oboževalsko gnete okrog Evropejke, jo rahlo boža in zaprosi za skupno fotografiranje. Od kod ta samoponižujoči nagon, skoraj rasizem? Je kriva moda angelov, povsod po svetu rožnatih, svetlolasi in modrooki? Ni čudno, da temnopolnih, umazanih in shušanih ne vidimo. Pa so. In premislek ob vse bolj prevladujoči mantri "srečnejših", da je vsak sam kovač svoje usode in vsak sam odgovoren le zase. Le da so enim dali rjav pleh, drugim pa zlató pod kladivo.

Letalo arabske družbe, a vedno brez slehernega arabskega člana posadke. Stevard Čeh, slovanska duša, opogumlja drobnega Nepalca, enega iz tiste vrste na pločniku, naj si le privošči hrano in vse, kar mu kot

potniku pripada. Drugi je pogumnejši in se zave edine možnosti. V Nepalju mu je viski nedosegljiv zaradi cene, v Katarju ga že zaradi islama ne bo dobil, le tu, visoko v svobodnem prostoru, mu je milost naklonjena. Čeh mu ga pogumno natoči in meni nič manj – kot bi zaprosila za sadni sok. Trenutno bratstvo, a iskreno. Sol zemlje.

Letališče v Dohi je eno samo ogromno gradbišče. Nafta je denar, dovolj ga je za vse te sodobne sužnje, ki ga gradijo. Dovolj ga je za vse tujce, ki v Katarju delajo, in dovolj ga je za vse Katarce, da jim ni treba delati. Dovolj ga je tudi za poceni bencin njihovim letalskim družbam, da so zlahka konkurenčne drugim. Še to sem prebral, da jim ponujamo pomemben delež našega letalskega podjetja. Mogoče je celo prav; potem bodo na gibljive zemljevide letalskih linij morali napisati tudi Ljubljano in Slovenijo. Zdaj ju preletijo kar tako, kot da ju ni.

Brnik, četica carinikov. Šef me zaprosi za mnenje. Ali mislim, da bi, vsaj teoretično, lahko kdaj tudi kdo iz Nepala poskušal pretihotapiti kaj droge (čeprav smo potniki tja predvsem – v njegovih očeh očitno neoporečni – planinci). O, sveta preproščina! Pa še kako je mogoče, ne samo teoretično. Kar primite jih, takoj bo manj škode. Zase pa: ali nimajo celo nekih psov, ki vse izvohajo? Pa sploh: zakaj potem sploh imamo carino? Mogoče pa imajo Katarci prav – da te države v resnici sploh ni. ◉

Jesen zamujenih vremenskih priložnosti

Vreme in razmere v gorah v meteorološki jeseni 2010

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Med najbolj prizadetimi ob septembrskih poplavah so bila naselja v Dobrepoljski dolini. FOTO: MIHA PAVŠEK

Zima je že v polnem razcvetu, mi pa spet pogrevamo staro vremensko zgodbo, tokrat o minuli jeseni. Na voljo smo ji dali – da nam predstavi lepo vreme – celih 91 dni in kar 13 vikendov. Ona pa nas je meni nič tebi nič odpravila z enim lepim in dvema še sprejemljivima vikendoma, za vse druge pa je najbolje, da jih čim prej pozabimo. Sicer pa smo slednje že zdavnaj storili, saj je bil zadnji mesec meteorološke jeseni neučakan in nam je še pred koncem

postregel z zimskim menijem. Morda je bila jesen 2010 prav zaradi tega nekaj posebnega, saj so bili lepi razgledi in pisani pokrajinski prizori prej izjema kot pa pravilo. Blagor tistemu, ki mu je uspelo ujeti katerega od teh, pa čeprav le v fotografski objektiv ali pa s pogledom čez priostrene visokogorske grebene in prijaznejša, zaobljena sredogorska slemena.

"Če jeseni ni kam dajati, spomladi ni kje jemati," pravi eden od številnih kmeč-

kih pregovorov, povezanih z jesenskim vremenom. Zdaj že vemo, da je za minulo jesen precej prikladnejši tisti, ki pravi, da "je jeseni za vsakim grmom dež". Pri čemer lahko grme zamenjamo z gorami. V večini našega vzpetega sveta je bila jesen 2010 malo toplejša kot v dolgoletnem povprečju, a odklon ni dosegel niti stopinje Celzija. Nekoliko hladneje je bilo le na goratem severozahodu. Manj kot v dolgoletnem povprečju je bilo tudi

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, Ljubljana.

sončnega vremena, le 60–80 % tistega, ki smo ga vajeni. Smo pa zato pošteno presegli padavinsko povprečje, še najbolj – skoraj dvakratno – na dinarski pregradi, nekoliko manj v predalpskih hribovjih in najmanj v visokogorju ter gričevjih severovzhodne Slovenije. Marsikje je bila že sredi jeseni dosežena povprečna letna količina padavin, zato se bo leto 2010 po mokroti na koncu skoraj zagotovo uvrstilo v prvo jakostno lestvico.

Ker pa tudi mokrota ne pride sama od sebe, si kar takoj pogledajmo njenega glavnega krivca. Že prvi mesec meteorološke jeseni si bomo zapomnili po katastrofalnih poplavam, čeprav se je začel obetavno z dokaj sončnim in zmerno toplim vremenom. Od 7. do 9. dne v mesecu je bilo oblačno in deževno, nato pa se je do sredine meseca nabralo celo nekaj sončnih ur. Sledilo je petdnevno megadeževje, ki je višje zgoraj, če ne drugega, vsaj dodobra očistilo ostenja, police, kamine, grape, žlebove, in kar je še podobnih oblik. Ob tem so se temperature vztrajno spuščale in na koncu tega padavinskega niza je Kredarico že pobelil prvi jesenski sneg. Sledilo je nekaj lepih in toplejših dni, konec meseca pa je bil spet hladnejši in občasno bolj deževen.

Oktober, ki bi moral biti dober – tako pravi star vremenski pregovor – je sprva res ponujal kar nekaj gorkote, za katero pa se je izkazalo, da je "lažna". Bilo je namreč manj sonca in celo nekaj padavin, po prvem tednu pa se je situacija obrnila na glavo. Nekaj padavin, po gorah tudi v obliki snega, in oblačnosti sredi meseca je pognalo temperaturo še nižje in nekatera jutra so bila že prav zimsko hladna. Zato pa je bila zadnja dekada temperaturno bolj razgibana, 26. in 27. oktobra je tudi že nekatere doline prekrila snežna odeja. Sledila je ekspresna otoplitev, saj se je na Kredarici v 48 urah ogrelo z zimskih $-11\text{ }^{\circ}\text{C}$ na poletnih $+7\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Zadnji mesec jeseni je bilo "vsega po malem na žaru, a brez ocvirkov", sonca pa tudi v resnici zelo malo, na zahodu celo manj kot 60 % dolgoletnega povprečja. Prva polovica meseca je bila, z izjemo kratkega obdobja okoli desetega dne, v glavnem "oktobrsko" topla. Sonca sicer ni bilo na pretek, a vendarle precej več kot v drugi polovici meseca, ki je bila bolj nenavadna po temperaturi – ta je nezadržno padala, ohladilo pa se je za okoli $10\text{--}15\text{ }^{\circ}\text{C}$! Praktično vse dni je z neba le padalo in padalo, ob koncu meseca se je tudi po nižinah spremenilo agregatno stanje padavin, saj je tudi tam snežilo.

Snežna odeja se je močno odebelila in je v visokogorju bolj kot na zaključek jeseni spominjala na vrhunec zime. Na Kredarici so zadnje novembrsko jutro beležili 275 cm, na Voglu 115 cm in v Ratečah 53 cm beline. Na naši najvišji postaji so podobno višino novembrskega snega izmerili zadnjič leta 2000, ko ga je bilo 245 cm. Kot kaže, ga zadnja štiri desetletja še nobeno jesen ni bilo toliko kot letošnjo. Da bo mera polna, je v prvih dneh decembra padla že tudi istovrstna decembrska rekordna znamka!

Celotna meteorološka jesen je bila v visokogorju in deloma tudi v sredogorju nekoliko hladnejša od dolgoletnega povprečja, nižje pa čisto taka, kot smo je vajeni. Prva dva meseca sta bila sveža, november pa precej mil. Zato pa je vse nadmorske višine in gorata območja zaznamovala obilna jesenska moča. Padavinski presežek je bil od okrog tretjine pa do polovice nad pričakovanim. K temu sta pripomogla izjemno moker september in "zmerno" moker november, oktober pa je bil nekoliko presuh. Obilne padavine so se poznale tudi na debeli snežni odeji na Kredarici v novembru. Skladno s padavinsko sliko se je Sonce pogosto skrivalo za oblaki, še posebej novembra. Končni izkupiček je tako znašal le tri četrtine pričakovanih ur sončnega obsevanja.

” Marsikje je bila že sredi jeseni dosežena povprečna letna količina padavin, zato se bo leto 2010 po mokroti na koncu skoraj zagotovo uvrstilo v prvo jakostno lestvico.

Med nenavadne, omembe vredne vremenske dogodke gotovo lahko uvrstimo že omenjene obilne padavine sredi septembra, močno otoplitev ob koncu oktobra in zimske razmere ob koncu novembra. V sak mesec meteorološke jeseni nam je torej postregel s svojevrstnim ocvirkom. O drugih dveh smo nekaj zapisali že v časovnem pregledu, zato namenimo sedaj več besed poplavam. Deževje, ki je trajalo od 16. do 19. septembra, je bilo najizdatnejše na območju Trnovskega gozda, natančneje na Črnovrški planoti (tam so morali prestaviti tudi decembrski RTV referendum, takrat zaradi mraza oziroma ledu). V Zadlogu je v 48 urah padlo več kot 500 mm padavin. V Alpah je bilo padavin manj in tudi klimatološko gledano niso bile tako izjemne. V štirih dneh je na Žagi pri Bovcu padlo 309 mm, na Črnicu nad Kamnikom 247 mm in v Lučah 236 mm dežja.

Če kaj, smo torej minulo jesen pogrešali babje poletje, saj ni bilo ne prave toplote ne dolgotrajnega sončnega vremena. Pa vendar smo vsi tisti, ki redno zahajamo v vzpeti svet, spet prišli na svoj račun. Še toliko bolj prav zaradi tega, ker so bili trenutki, ko sta se nam "razjasnila srce in oko", precej skopo odmerjeni in smo se morali zadovoljiti z drobtinicami. In prav to je eno od neponovljivih doživetij povsod tam, kjer lahko tudi prislunemo vremenskemu dogajanju, saj smo hkrati tudi njegov sestavni del, in kjer šepeta tišina. ◉

Preglednica 1. Povprečna temperatura ($^{\circ}\text{C}$) in količina padavin (mm) v meteorološki jeseni 2010 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	6,5	0,3	628	135
Planina pod Golico (970 m)	6,9	0,1	806	153
Vojsko (1067 m)	6,4	0,2	1132	149
Vogel (1535 m)	3,9	-0,9	1285	130
Krvavec (1740 m)	3,4	-0,6	538	140
Kredarica (2514 m)	-0,6	-0,6	832	135

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Ptičji živžav ob krmilnici

Sinice

✍ Dušan Klenovšek

Zima je čas, ko marsikdo več časa preživi doma, hkrati pa se takrat mnoge živali iz narave približajo naseljem v iskanju hrane, zato lahko marsikdaj naravo doživljamo iz toplega domačega zavetja. Še posebej ptice, ki so pri iskanju hrane zelo mobilne, pogosto zaidejo tudi v večja urbana območja. In če jim nastavimo še hrano, ki jo v obdobju snega najbolj pogrešajo, je lahko na drugi strani okna prav živahno.

Tokrat namenjamo nekaj besed sinicam, ki običajno prevladujejo med obiskovalci ptičjih krmilnic. Obiskujejo jih lahko cele jate, saj se sinice pozimi rade združujejo, pridružijo pa se jim dolgo-ropke, ščinkavci in še kdo. Do nedavnega enotni rod sinic (*Parus*) so nova genetska spoznanja razdelila v več rodov. Veliko sinico (*Parus major*) z njenim značilnim rumeno-črno-belim perjem pozna tako rekoč vsak. Ker pogosto gnezdi tudi v neposredni bližini človeka (vrtovi, sadovnjaki), sodi med najbolj znane ptičje vrste. Celó v poeziji in prozi je našla svoje mesto. A tokrat o njej le to, da samce

od samic ločimo po širši črni proggi na oprsju.

Veliki sinici je še najbolj podoben plavček (*Cyanistes caeruleus*), ki je poleg značilnih siničjih barv tudi moder, predvsem "čepica" na vrhu glave. Čeprav je manjši, pa je na krmilnici med sinicami "glavni", saj morajo ostale čakati, da si v miru postreže. Ko nastopi pomlad, ga težje opazimo, še posebej, če ne poznamo njegovega značilnega oglašanja.

Močvirsko (*Poecile palustris*) in gorsko sinico (*Poecile montanus*) težko ločimo, a v nižinah nas običajno obišče le prva. Če prebivamo v bližini gozda, je lahko na krmilnici mnogo močvirskih sinic. Zaradi črno-belega videza jim po navadi ne pripisujemo siničjega sorodstva. Zelo podoben jima je še nekoliko manjši menišček (*Periparus ater*), naša najmanjša vrsta sinice. Ime je dobil po beli zatilni lisi, ki spominja na značilno obrita zatilja menihov v preteklosti. Od močvirske sinice ga hitro ločimo po črnem "slinčku" in belini v perutih. Precej redkeje bo krmilnico obiskala čopasta

sinica (*Lophophanes cristatus*), ki izstopa s svojo "pričesko". Običajno se zadržuje v krošnjah iglavcev, kjer tudi v najhujšem mrazu in debeli snežni odeji med iglicami išče otrple pajke in drobne žuželke.

Ker so vse omenjene vrste zavarovane, se lahko vprašamo, ali s hranjenjem posegamo v naravne populacije. Z njim jim sicer olajšamo preživetje, bistveno pa ne posegamo. Brez njega bi se sinice bolj množično preselile proti jugu (kjer ni snega), pa tudi obiskovanje krmilnic zanje ni nenevarno. Da ne bodo med njimi plenile mačke, poskrbimo s pravilno postavitvijo, za skobca, ki tudi rad pregleduje okolico, pa bodo morale same. In nikakor ne pozabimo na nevarnost stekel, še posebej zatemnjenih. Predvsem gozdne obiskovalke bodo odseve dreves v njih zamenjale za prava drevesa in kaj hitro se lahko zgodi usoden trk s steklom. Pa veliko veselja pri opazovanju iz toplega domačega zavetja! Tudi pričujoče fotografije so nastale po tej metodi. ◻

Plavček VSE FOTO: DUŠAN KLENOVŠEK

Menišček

Močvirska sinica

Kdo je alpinist?

Tomo Česen o državnih izpitih za alpiniste in alpinistične inštruktorje

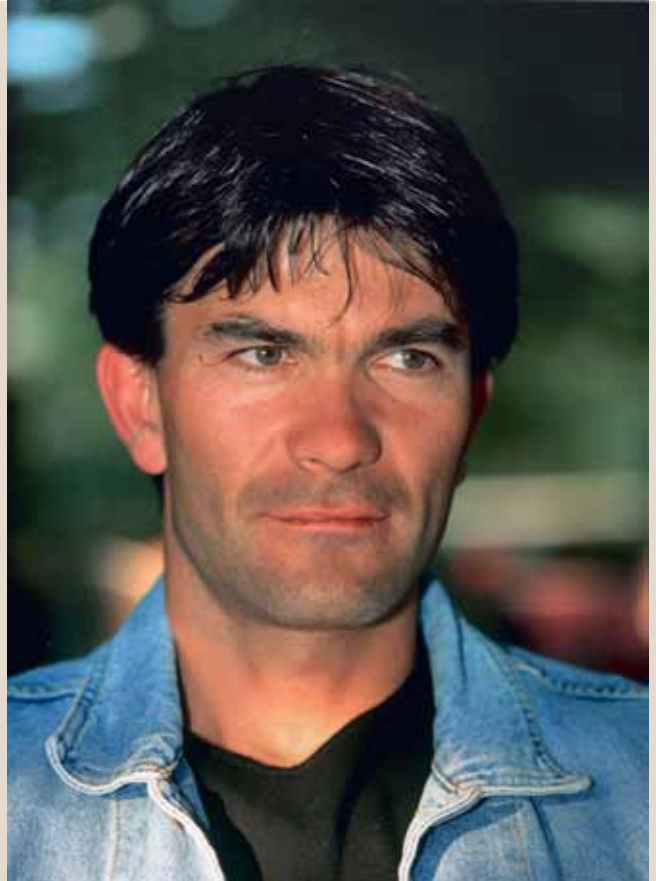
✍ Tina Leskošek

V Sloveniji imamo 41 registriranih alpinističnih odsekov in klubov, v katere je včlanjenih 1861 ljudi. Mreža organiziranih alpinističnih šol in tečajev je dobro razpredena. Za alpinistično udejstvovanje moramo obvladati določena znanja. Že dolgo je baza ljudi, ki ogromno vedo, znajo in so to tudi pripravljene deliti z ostalimi, velika in bilo bi škoda, da se od njih ne bi učili. Z opravljenimi internimi izpiti in preplezanimi metri se tečajniki po lestvici znanja in izkušenj premikajo od mlajšega do starejšega pripravnika, nato pa do alpinista. Alpinistični inštruktor in gorski vodnik (za katerega obstaja poklicno šolanje znotraj Združenja gorskih vodnikov) sta naziva, za katera je potrebno pokazati še več znanja in osebnih vrtilin. Kdo preverja znanje in reče, da dovolj znaš?

Na državni ravni potekajo izpiti za alpinistične inštruktorje od leta 1978 in za alpiniste od leta 1989. Leta 2009 je izobraževanje na Komisiji za alpinizem prevzel Tomo Česen. Zbral je ekipo sposobnih, korektnih in aktivnih inštruktorjev, ki ves čas v praksi preizkušajo nova dognanja, in skupaj so prenovili izobraževalni sistem. Na izpitih je potrebno pokazati veliko znanja in še več zdrave pameti. Potrditev lastnega znanja pri najboljših veliko pomeni.

Od kod čas, ideja in volja za prenavo izobraževalnega programa?

Ko sem bil zelo aktiven v plezanju, se s temi stvarmi nisem veliko ukvarjal. Kasneje pa sem se začel, čeprav nikoli nisem nehal plezati. Le želje, da bi to celemu svetu razlagal, nisem imel. Z izobraževanjem sem se ukvarjal tudi že takrat, ko sem bil bolj aktiven na odseku v Kranju, dolgo časa sem vodil tudi šolo. Leta 2004 smo pri Komisiji za športno plezanje začeli bolj resno delati na področju izobraževanja. Tam do takrat ni bilo take tradicije, kot so jo imele alpinistične šole. Z državnimi izpiti za športne plezalce in izobraževanjem inštruktorjev športnega plezanja smo začeli z namenom, da bi bilo vse skupaj bolj varno. Tam sem dobil veliko izkušenj. Hkrati sem spremljal, kako to poteka na Komisiji za alpinizem. Poslušal sem zgodbe in ne glede na to, da nisem imel nič zraven, me je včasih kaj razjezilo – na primer, da končni cilj teh izpitov, torej da nekdo pokaže znanje, lahko izpuhti zaradi raznih človeških lastnosti. Nikoli mi ni bilo vseeno, kaj se dogaja z vzgojo. Ne razumem ljudi, ki so izkoristili sistem, da so se nekaj naučili, potem pa jim je bilo vseeno, poskrbeli so za svoje dobro in "adijo". Odločil sem se, da ne bom samo govoril, ampak da bom nekaj tudi napravil.

Tomo Česen FOTO: MARKO PREZELJ

Kakšne so novosti na izpitih za alpiniste in alpinistične inštruktorje?

Osnovne stvari se niso spremenile – tu ne gre odkrivati tople vode. Ljudje, ki pridejo tja, morajo pokazati zadostno mero znanja, in sicer izključno zaradi njih samih. Vpeljali pa smo nekaj sprememb, ki so se mi zdele nujno potrebne, in te spremembe so naletele na ugoden odziv. Splošno mnenje je bilo, da je bilo pri izpitih za alpiniste teorije preveč, pri izpitih za inštruktorje pa je bil splošen nivo žal prenizek. Vsi vemo, da hribov niso teorija, hribov so praksa. Potem smo sprejeli koncept, da bodo teoretična vprašanja bolj naravnana na prakso, kolikor se pač da. Takih vprašanj ni lahko sestaviti.

Uvedli smo tudi popravni izpit v istem letu. Razumem, da se na izpitu zgodi neka nerodnost, in to, da so imeli kandidati možnost popravnega roka šele čez eno leto, se mi je zdelo nezasišano. Druga stvar je, če vidiš splošno neznanje. Kar se le da, smo povečali tudi objektivno ocenjevanje. Na vsaki postaji sta dva inštruktorja ali celo več. Na koncu sledi skupna analiza, tako da ne more biti samo od enega človeka odvisno, ali je nekdo opravil izpit ali ne. Poslušajo se mnenja vseh inštruktorjev, potem se pogovorimo, in tako kot večina misli, tako je. Žal se je v preteklosti dogajalo, da so kandidati na izpitih doživeli nekorektnost posameznih inštruktorjev. Uvedli smo tudi anketo za kandidate, da vidimo, če gremo v pravo smer. Da sem dobil objektivno sliko, sem z vsemi tudi govoril – s kandidati, ki so naredili, s kandidati, ki so padli, in z inštruktorji.

V Kamniški smeri v južni steni Kogla FOTO: JURIJ HLADNIK

Kako je videti izpitna tura, kakšno smer določite kandidatom?

Izpitna tura se mi zdi ena najboljših novosti, vendar to ni moja pogruntavščina, s tem so začeli že prej. Tu gre čisto za situacijsko znanje, na kaj vse moraš biti na turi pozoren. Če je le mogoče, kandidat opravlja izpitno turo v smeri, ki je ne pozna, da pokaže neko mero iznajdljivosti. Smeri praviloma niso zahtevne, minimum pa je seveda četrta stopnja. Kandidatom se določijo glede na njihove sposobnosti. Inštruktorji pregledajo njihove opravljene vzpone in jim določijo smer, ki je ni na seznamu. Kandidat mora pokazati, da je sposoben voditi navezo z nekim slabšim soplezalcem, tečajnikom, v smeri s četrto stopnjo težavnosti.

Kdo sestavlja inštruktorsko ekipo?

Izbral sem ljudi, ki jih poznam, vem, da alpinistično znanje dobro obvladajo, da so sami ves čas aktivni in da so v glavnem tudi na nekem zavidljivem tehničnem nivoju. Vendar zadnje niti ni tako pomembno. Od inštruktorjev sem pričakoval, da se bodo na izpite dobro pripravili in da so korektni ljudje. Glede na odzive v anketah v zadnjih dveh letih bi rekel, da nam je to tudi uspelo. Tudi jaz sem bil kdaj slabe volje, ko sem videl kakšnega kandidata brez znanja, najraje bi ga poslal domov. Ampak vemo,

da se je treba normalno obnašati, in to mora inštruktor obvladati. Veliko teh inštruktorjev je na izpitih delalo že prej. Nekateri pa so imeli veliko znanja in željo delati, pa prej niso prišli zraven. Ekipe inštruktorjev je precej velika, ker vem, da nimajo vsi vedno časa. Vplesti skušamo čim več ljudi, zato da je baza široka in da je prisotnih čim več različnih pogledov na stvari. Na izpitih in na izpitnih turah jih sodeluje okoli dvajset. Na zadnjih inštruktorskih izpitih sem videl nekaj ljudi, ki jih bomo povabili k sodelovanju, če bodo le želeli. Ekipo je treba pomlajevati.

Katere so najbolj kritične točke na izpitih in najpogostejše napake?

Največ problemov je pri tistih manevrih, ki se jih v praksi malokrat izvaja. Razumljivo je, da je eden takšnih reševanje padlega soplezalca (na srečo), ampak na izpitu je to treba znati. Jasno je, da bodo kandidati po izpitih, če ne bodo obnavljali znanja, to pozabili, ampak to je njihov problem. Jaz se s hribi ukvarjam že 35 let, z manevri sem ves čas v stiku, pa vseeno vem, da stvari pozabiš. Prav bi bilo, da se te stvari vsaj enkrat letno dobro ponovi. Kritični manevri so torej reševanje padlega, reševanje iz razpoke in zimsko gibanje naveze. Velik poudarek dajemo na varovanje in pri tem smo tudi najbolj

strogi. Izdelava varovališč na izpitni turi in način varovanja morata biti res izvedena tako, kot je treba.

Kaj zate pomeni naziv alpinist in alpinistični inštruktor – kakšne vrline naj bi imeli ti ljudje?

Osebnostno gledam na alpinizem kot na neko čisto normalno dejavnost, ki jo pač nekateri ljudje opravljamo in zato nismo nič kaj drugačni od ostalih. V ta koncept mi nekako ne gre, da je alpinizem nekaj več kot šport in "tralala". Poznam cel kup ljudi, ki imajo drug način življenja, obvladajo druge stvari, pa se še vedno lahko obnašajo kot normalni ljudje. Mogoče je z današnjimi generacijami kaj drugače, ampak včasih je bilo tako, da če si bil alpinist, si bil nekaj posebnega. Moramo se zavedati, da se tudi v hribih pojavljajo različni ljudje, torej od totalnih šalebajzerjev do onih dobrih. Mislim, da se mora alpinist znati gibati v gorskem svetu, poznati mora nevarnosti in zamišljene ture izpeljati varno od začetka do konca.

Druga stvar so alpinistični inštruktorji, ki so neke vrste učitelji in morajo vedeti bistveno več. Imeti morajo tudi pravi odnos do tistih, ki jih učijo ali preverjajo, se zavedati, da so bili tudi oni enkrat v njihovem položaju, se temu primerno obnašati, znati veliko stvari razložiti. To smo skušali doseči na zadnjih izpitih za alpinistične inštruktorje, iz katerih smo se tudi nekaj naučili. Mislim, da je generacija 2010 morala pokazati ogromno, več kakor vse prej. Splošen odziv je bil na podlagi ankete zelo pozitiven, ne glede na to, da so se na izpite morali zelo dobro pripraviti. S splošnim znanjem smo bili kar zadovoljni. Upam, da bodo znanje prenesli na nove generacije. Če smo z vsem tem rešili enega samega, da se ni po neumnosti ponesrečil, je namen dosežen.

Zakaj naj bi človek sploh šel na izpit? Saj nauči se lahko sam, pleza pa lahko tudi brez izpita.

Se strinjam. Na te izpite ni treba hoditi, sploh ne, hvala bogu. Na srečo se lahko v gorskem svetu gibljemo svobodno in vsak je odgovoren zase. Če bi moral nujno imeti še nek naziv, da se boš lahko v hribih gibal, to bi bilo pa res noro. Razlogi, da nekdo pride opravljat izpit,

so gotovo zelo različni. Nekaterim se dobro zdi. Nekateri bi radi prišli samo preverit svoje znanje, če je dovolj zanesljivo, zaradi lastne varnosti. Nekateri verjetno tudi zato, ker bi radi stopili v sistem, ki ga pač ima Planinska zveza, da potem lahko kandidirajo za kakšne tečaje in odprave. Jaz bi rekel, da je priporočljivo. Edini razlog je varnost. Tam se prepričaš, če je to, kar počneš, varno. Nekdo je pač postavljen, da znanje preverja, in prav je, da se ta zaveda svoje odgovornosti in ne gleda skozi prste na izpitu. Jaz enostavno ne morem nekemu reči, da je v redu, če ni. Ker se naslednji dan lahko ubije in bom imel slabo vest. Kandidati naj se zavedajo, da tja ne hodijo zaradi nas.

Kako bi ovrednotil naš način izobraževanja in napredovanja glede na tujo prakso?

V tujini v glavnem tega ni, vsaj v alpskih državah ne. Imajo izobraževanja, ampak to so zasebne alpinistične šole. Večinoma jih izvajajo gorski vodniki, ker je tudi tradicija tam drugačna. Ni-majo tovrstnih izpitov kot pri nas. Meni se zdijo ti izpiti zelo pozitivna stvar. Pri nas ne srečam toliko in takih *šalebajzerjev* kot v tujini. Jih pa bom čez deset let, sem prepričan. Tako kot je zunaj, bo sčasoma tudi pri nas, vedno več ljudi se ukvarja z vsem, le da imamo deset let zamika. Ampak vsaj tisti, ki so vključeni v odseke, mislim, da dovolj dobro znajo.

Ali sam uporabljaš novosti v alpinistični tehniki, na primer "nova" sidrišča?

Jaz vse to uporabljam že od vsega začetka. Ko sem začel plezati, so me naučili vse to, kar je danes neka nova stvar. Potem je vmes prišlo do nekih sprememb, ne vem, zakaj. Vse, kar smo s temi varovališči naredili zdaj, je čisto jasno. Nekaj stvari se je zdaj potrdilo tudi z različnimi testi. Hecno se mi je zdelo, da so bile nekatere stvari tako težko

👉 Poudaril bi, da poskušam k izobraževanju pritegniti čim več ljudi, tistih, ki so dobri in pripravljeni delati. Rad bi vzpostavil sistem, ki bi deloval tudi v prihodnosti. Naš cilj je, da se dela kvalitetno. V okviru možnosti, saj nihče ni tu v službi. Rad bi pohvalil ljudi, ki delajo. Ne glede na to, da so za to nekaj plačani, brez dobre volje nikakor ne bi šlo. Za izpite in izpitne ture žrtvujejo veliko prostih dni in energije.

Kandidati za alpiniste na izpiti v Dolžanovi soteski. FOTO: ALJAŽ ANDERLE

sprejete. Je pa res, da hribi niso nikoli isti, nobeno varovališče ni enako, ker ni enakih terenov in pogojev. Varovališče narediš primerno temu, kar tam pač je, zato pa moraš malo več vedeti. Res bi bilo preprosto, če bi bilo vsako sidrišče enako, tega znaš in pika. Se pa strinjam, da nekemu tečajniku ne moreš kar takoj pokazati pet sidrišč, saj bi se mu zmešalo. Gre za postopno izobraževanje in inštruktorji morajo to vedeti.

Se ti zdi, da današnjim alpinistom v primerjavi s starejšimi generacijami česa manjka?

Mislim, da jim najbolj manjka svežih, izvirnih idej za udejstvovanje v hribih. Meni se ne zdi najbolj izvirna ideja, da splezaš najtežjo smer. Ni več toliko ljudi, ki bi iskali nove stvari v hribih, kot jih je bilo včasih, in to ne samo pri nas.

Čez poletje sem bil v Chamonixu in se pogovarjal s prijateljem, ki je profesor na ENSI.¹ Rekel je, da je pri njih enako. Saj imajo *strong climberje*,² ampak brez izvirnih idej. Ni odkrivanja novega, vse je preveč instant. Pri nas je deset smeri, ki jih vsi plezajo. V novicah piše, da so v neki smeri dobre razmere, in naslednji konec tedna so vsi tam.

Ampak prostora za avanturo je manj kakor v preteklosti ...

Se strinjam. Nevoščljiv sem tistim generacijam pred vojno. Kamor koli si prišel, je bilo kaj novega. Ampak mislim, da so hribi tako obsežni, da to ni glavni razlog. Po drugi strani se mi zdi pa zelo dobro, da so danes tudi družbe alpinistov, ki dajo več na druženje in ne na ekstremizem. Včasih je bilo več rivalstva in tekmovanja, ko so se dobesedno grebli, kdo bo nekam prej prišel. Današnji način mi je bolj všeč, da se ravno ne mečeš ob tla, če nečesa ne preplezaš. Mislim, da je vedno več celovitih alpinistov, ki se lotevajo vsega – od športnega plezanja, hribov, slapov, smučanja ... ◦

¹ Ecole nationale de ski et d'alpinisme.

² Močne plezalce.

Visoko državno odlikovanje alpinistoma

Predsednik Republike Slovenije dr. Türk odlikoval Frančka Kneza in Silva Kara

✍ Jure Gregorčič, Urban Golob

Slovenska alpinista svetovnega formata Franček Knez in Silvo Karo sta 22. decembra 2010 iz rok predsednika Republike Slovenije dr. Danila Türka prejela visoko državno odlikovanje red za zasluge. Predsednik je alpinista odlikoval za dosežke v slovenskem alpinizmu in za prispevke k ugledu slovenskega alpinizma v svetu ter k večji prepoznavnosti Slovenije.

Po nešteto preplezanih višinskih kilometrih, po skupnih prezebanjih na mrzlih varovaliških velikih sten, pa tudi po plezalskih zabavah v baznih taborih in predvsem po več kot treh desetletjih izjemnega alpinističnega opusa sta v predsedniški palači z ramo ob rami znova stala "mušketirja" Franček Knez in Silvo Karo.

Takoj po uradni prireditvi je pregovorno skromni guru slovenskega alpinizma Franček Knez v svojem slogu skomignil z rameni in odlikovanje pospremil z besedami: "Ja, bilo je veliko lepih trenutkov. Žal mnogih, ki bi si ravno tako zaslužili tako odlikovanje, danes ni več med nami. To ni samo moja zgodba ... Ne vem, kaj bi rekel. Nimam nekega velikega komentarja." Na malce šaljivo vprašanje, kaj je lažje, splezati težko poč oziroma previs ali pa

se udeležiti protokolarnega sprejema, se je le hudomušno nasmehnil in povedal: "Lažje? Prvo je boljše, zagotovo."

Tudi Silvo Karo, ki je ravno ta dan praznoval 50. rojstni dan, je ob navzočnosti svojega dolgoletnega soplezalca spomine obudil predvsem ob fotografiji, ko na vrhu gigantske poči patagonskega Fitz Roya nasmejani sedijo "trije mušketirji": "Kako zelo lepo bi bilo, če bi danes tukaj bil z nami tudi Janez Jeglič - Johan in še kakšen as iz generacije osemdesetih, ki smo po zaslugi Frančka, ki je nedvomno malce bolj 'močan motor' in je pognal 'voz naprej', plezali in ustvarjali slovensko alpinistično pot, zgodovino. Vsaka generacija je imela nekoga, ki je zadevo potegnili, dvignil višje, na višji nivo ... Pred nami, pred Frančkom, je bil to Nejc Zaplotnik."

Zanimiv pa je tudi Knezov odgovor na vprašanje o alpinistični anekdoti, ko je v viharju v steni Fitz Roya brez čelade, s kučmo na glavi varoval Silva in mu je na glavo priletel kamen, ki ga bojda sploh ni zmotil. "Zakaj pa bi me," je odgovoril vedno skrivnostni Franček. Silvo seveda ob tem odgovoru ni skrival smeha in je zadevo pojasnil: "Ja, spomnim se, da ko sem se spustil k Frančku, je bilo ob njem na varovališču vse krvavo, ampak zaradi mraza verjetno sploh ni čutil tistega močnega udarca." Franček pa je ob tem našem pogovoru in obujanju spominov zopet le skomignil z rameni in zaključil s preprostimi: "Seveda. Ampak nič hudega."

Po končani slovesni prireditvi je Silvo še povedal: "Vse tole me je kar malce presenetilo, kako se je vse zgostilo v eno obdobje in prelomnico, tudi časovno ... Ja, v bistvu sem vesel, da je pač ta trud, ki smo ga v alpinizmu vložili v teh treh desetletjih, saj smo slednje delali s srcem in z zavestjo, da počnemo dobro tudi za narod, državo, prepoznavnost ... bil sedaj odlikovan."

Alpinista Silvo Karo in Franček Knez ob branju obrazložitve odlikovanj
FOTO: BOR SLANA (BOBO 4000)

Franček in Silvo na Torre Eggerju FOTO: ARHIV SILVA KARA

Marmot
FOR LIFE

PEOPLE / PRODUCT / PLANET™

Odlikovana alpinista sta bila osrednja akterja zlate dobe slovenskega alpinizma v osemdesetih in devetdesetih letih. Slovita kot drzna plezalca velikih sten in za seboj imata izjemno statistiko vzponov (njuna skupna plezalska vsota obsega skoraj 7000 smeri), pri kateri v oči še posebej bode Frančkovih neverjetnih 729 prvenstvenih vzponov, kar je brez kančka dvoma elitni oziroma rekordni dosežek na svetovni ravni tega športa. Franček Knez in Silvo Karo v svetu modernega vrhunškega alpinizma veljata za nesmrtni ikoni, za znanilca hitrega alpskega sloga plezanja in za alpinistična vizionarja, ki sta svoje športne motive iskala v strmih, ekstremno težkih smereh v velikih stenah sveta.

Plezalski začetki obeh alpinistov segajo v sedemdeseta leta. Podobne želje, vertikalni izzivi in kakovost so bili motivi, da sta se leta 1982 navezala na skupno vrh. Navezi se je pridružil tudi pokojni Janez Jeglič - Johan in slovenski alpinizem je dobil svoje "tri mušketirje", ki so v svet svetovnega alpinizma ponesli jasno sporočilo o neustrašnih slovenskih alpinistih, ki so v divjih in krušljivih smereh domačih gora izpilili gorniške občutke, intuicijo in pogum. Tudi zaradi treh mušketirjev je v tradicionalnih plezalskih nacijah završalo, saj so se v francoskih, angleških, italijanskih in dru-

gih tujih medijih začele pojavljati zgodbe o pogumnih plezalcih s sončne strani Alp, ki se v steni ne obračajo, četudi jo bičajo patagonski viharji ali pa vrvi zmrzujejo v strupenem mrazu Himalaje. Na vrhuncu moči je bila trojna naveza Knez, Karo in Jeglič prav gotovo najmočnejša tovrstna naveza na svetu, ki je postavila mnoge, še danes obstoječe standarde v alpinizmu. Trije mušketirji slovenskega alpinizma so tako v pičlih dveh dneh v Julijskih Alpah skupaj preplezali neverjetnih 19 prvenstvenih smeri. Odmevne alpinistične vzpone svetovnega merila pa so skupaj opravili v patagonskih granitnih velikanih, kjer so podpisani pod skorajda neponovljivimi prvenstvenimi vzponi, pravimi patagonskimi klasikami v Fitz Royu in Cerro Torreju (Hudičeva zajeda, Peklenska diretissima ...).

Od Makaluja leta 1975 in višinskega rekorda brez uporabe dodatnega kisika do Zahodnega grebena Everesta, ki je leta 1979 osupnil svet, pa preko Peklenske diretissime v viharni vzhodni steni Cerro Torreja leta 1986 je slovenska gorniška tradicija rasla in bogatila zgodovino z mnogimi neverjetnimi zgodbami, drznimi vzponi in pustolovščinami, ki so vsaka v svojem času pomenile presežek v osvajanju sten in strmih vršacev. ○

800 FILL
down

PUHOVKA AMA DABLAM

Puhovka Ama Dablam sledi motu "lažje je bolje", in s tem nudi najboljšo zaščito pred mrazom pri najnižji teži. Hkrati pa nudi udobje puha v gorah in je modna v dolini.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA way, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura šport, Gregorciceva cesta 19, Ilirska Bistrica
Avantura šport, Planet Tuš Koper, Koper
DropIN, Trubarjeva ulica 15, Ljubljana
Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica
CULT, Dolenjska c. 350, Lavrica
CULT, Tržaška cesta 77, Logatec

www.annapurna.si

www.marmot.eu

Kislo vreme, kislá sezona

Pregled odprav v letu 2010

✍ Mateja Pate

Lani v Planinskem vestniku nismo kaj dosti pisali o alpinističnih odpravah. Že skoraj pregovorni nenaklonjenosti večine alpinistov do pisanja se je pridružilo še slabo vreme, ki je botrovalo klavrnemu izplenu odprav, saj se jih je le malo vrnilo domov z izpolnjenimi cilji. Zato je lanski medijski mrk na področju odprav pravzaprav razumljiv; o slabem vremenu in nadomestnih ciljnih najbrž nihče nima prevelikega veselja pisati. Ker pa je prav, da se odpravarska dejavnost, četudi neuspešna, zabeleži, objavljamo kratek kronološki pregled odprav v letu 2010. Žal ni popoln – omejili smo se na odprave, o katerih je bilo mogoče zaznamke ali poročila najti na spletnem portalu Gore ... ljudje ter na spletni strani Komisije za alpinizem pri PZS. Naj bodo pomanjkljivosti v seznamu povabilo alpinistom, da nam poročajo o svoji dejavnosti v tujih gorstvih (če že ne nam, pa vsaj Franciju Savencu). Upamo, da bo letošnje leto odpravarjem bolj naklonjeno in da bomo v naši reviji spet lahko prebrali kak prispevek o lepem uspehu naših plezalcev v tujini.

PUMORI

Čas: 15. 4.–10. 5. 2010

Člana: Janko Oprešnik – Zumba in Franc Ačko

Cilj: Vzpon na Pumori (7161 m)

Dosežki: 6100 m.

Vir: <http://www.gore-ljudje.net/informacije/55497/>

ALPSKE STENE S AMERIKE 2010

Čas: 7. 6.–8. 7. 2010

Člana: Rok Šisernik (AK Slovenj Gradec) in Matjaž Jeran (AO Ljubljana Matica)

Cilj: Zahodna stena North Howser Towerja (Bugaboos, Kanada) – prosta ponovitev v alpskem slogu.

Dosežki: Več smeri do 5.12b (Yosemite, Mt. Whitney, Squamish, Bugaboos), glavni cilj ni bil izpolnjen.

Poročilo: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/57726/>

GAŠERBRUM 2010

Čas: 21. 6.–12. 8. 2010

Člani: Miha Habjan (Akademski AO, vodja), Ambrož Bajde (AO Kamnik,

Dejan Mišković (AO Ljubljana Matica), Luka Ajnik (Akademski AO), Miha Zupin (AO Kranj), Tadej Krišelj (AO Kamnik), Urban Novak (AO Kamnik)

Cilj: Odprava PZS, namenjena mladim, preizkušenim alpinistom brez izkušenj z visoko nadmorsko višino, je imela za cilj vzpon na G1 (8080 m) v alpskem slogu. Alternative: Gašerbrum V (7321 m), Gašerbrum VI (6979 m) in Gašerbrum 2 (8035 m).

Dosežki: Preplezana stena in osvojen vrh Hidden Sud (7109 m), predvrh G1, ki ga je naveza Novak-Bajde preplezala na alpski način (smer Insha'Allah, TD (70°/50°-60°), 2000 m).

Poročilo: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/58599/>

MUZTAG ATA 2010

Čas: 2.–23. 7. 2010

Člani: Iztok Cukjati (vodja), Boštjan Bizjak, David Čuček, Marjeta in Srečko Gomilšak, Luka Grasselli, Luka Juhart, Dare Makovec, Neja Malis in Živa Petrič

WEATHER YOURSELF.

PALANDER 2009 JACKET

1. Special mat. along the shoulder joints to keep weight from settling in joints, best performance
2. Highly precision reinforced front and back to be adjusted in different load situations
3. High precision collar remains in perfect heat that can be pulled out or rolled and tucked under shoulders. The collar heat can be turned inside or outside.
4. Special stitching on front and in back, it allows a perfect play of movement.

STAMINA PANTS

1. Special moisture openings
2. High back made of mesh to offer breathability also on night
3. Three wind flaps can be removed and a water shell with the aid of a zip that creates the back section.
4. Reinforced knee cap

RISE HAT
Windproof/thermal/heat insulation/waterproof lining. Thermal and wind by Alpinist's Three Flapless.

SL-RACE GLOVES
Highly precision leather gloves with waterproof lining. Thermal and wind by Alpinist's Three Flapless.

Prodaja: Trgovina 3S Sport, Kamnik / Trgovina Suvel sport, Nova Gorica.

www.rodeoteam.si

KALLE PALANDER COLLECTION

HALTI

Riši Pahar (6992 m), Hardeol (7151 m) in Tirsuli (7035 m) z ledenika Milam, kjer smo imeli bazni tabor. FOTO: URBAN GOLOB

Cilj: Vzpon po normalni smeri na Muztag Ata (7546 m) in smučanje z vrha.

Dosežki: Vrh (Makovec, Grasselli, Cukjati, Bizjak, Juhart, M. in S. Gomilšak).

Poročilo: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/59952/>

PAKISTAN 2010

Čas: 13. 7.–20. 8. 2010

Člani: Jernej Arčon, Matic Obid, Rok Stubelj (vsi AO Nova Gorica), Jurij Hladnik (AO Radovljica), Dejan Koren (AO Vipava, DuMo), Andrej Erceg (AO Črnuče), Peter Juvan (Akademski AO) in Monika Kambič (AO Kamnik)

Cilji: Nova smer v vzhodni steni Uli Biaho (Arčon, Obid, Stubelj), nova smer v severozahodni steni Uli Biaho (Hladnik, Koren), stolp Trango po Slovenski smeri ali smeri Eternal Flame v alpskem slogu (Erceg, Juvan, Kambič).

Dosežki: Več smeri v stenah BC slabs, Garda Peak in Little Trango (med njimi tudi nekaj prvenstvenega dela), glavni cilji nedoseženi.

Poročilo: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/58874/>

ŠIŠA PANGMA 2010

Čas: 16. 9.–25. 10. 2010

Člani: Irena Mrak (PD Križe, AO Tržič), Mojca Švajger (PD Križe, AO Tržič), Tomaž Goslar (PD Ljubljana Matica; zdravnik), Bogdan Ambrožič

Cilj: Pristop na glavni vrh Šiša Pangme (8012 m) s severne strani; v primeru ugodnih snežnih in vremenskih razmer

ponovitev Španske ali ene od drugih obstoječih smeri nad taborom 3.

Dosežki: T2 (7000 m).

Poročilo: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/60456/>

HARDEOL 2010

Čas: 19. 9.–5. 11. 2010

Člani: Boris Lorenčič (AAO Kozjak), Matic Jošt (AO Celje Matica), Karel Završnik (Akademski AO) in Urban Golob (AO Ljubljana Matica)

Cilj: Nova smer v še nepreplezani jugovzhodni steni Hardeola (7151 m), alpski slog.

Dosežki: Ok. 6000 m v JV steni Hardeola; Ikualari (6059 m); Nital Thaur (6236 m) – verjetno prvi vzpon.

Poročilo: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/61417/>

GAURIŠANKAR 2010

Čas: 22. 9.–4. 11. 2010

Člani: Matej Kladnik (AO Kamnik, vodja), Blaž Navršnik (AO TAM) in Aljaž Tratnik (AO Idrija)

Cilj: Gaurišankar (7134 m) – jugozahodna stena južnega vrha (Shankar, 7010 m).

Dosežki: 5400 m.

Poročilo: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/60973/> ◯

Nital Taur (6236 m), gora nad baznim taborom odprave na Hardeol, ki je bila do lani še neosvojena. FOTO: URBAN GOLOB

Sidrišča v snegu

✍ Tadej Debevec, Aljaž Anderle
Skice: Jernej Lukša

Uporaba nahrbtnika za prečno sidrišče. FOTO: TADEJ DEBEVEC

Sneg je zaradi nestabilnosti in spremembivosti za alpiniste najbolj varljiv medij, še zlasti, kar zadeva varovanje v večjih nakloninah – v grapah, na strmih pobočjih in v skokih. V primerjavi s skalo ali ledom je namreč bistveno manj koheziven in le v izjemnih primerih dosega gostote, ki omogočajo izdelavo zanesljivih sidrišč in s tem brezskrbno varovanje. Pri varovanju v snegu uporabljamo več postopkov in načinov izdelave sidrišč. Glavni dejavniki, ki določajo vrsto sidrišča in način varovanja, pa so kvaliteta snega, strmina pobočja in oprema, ki nam je na voljo.

Zanesljivo sidrišče naj bi preneslo vsakršen padec, zato mora zdržati obremenitve vsaj 10 kN. V skali ali v ledu tega ni problem zagotoviti, v snegu pa je zgodba drugačna, saj v pršiču ali nesprijetem snegu zelo težko zagotovimo nosilnosti nad 5 kN. Zato je pri varovanju v snegu najpomembnejše, da se zavedamo kako-

vosti sidrišča in optimalno izkoristimo dane pogoje.

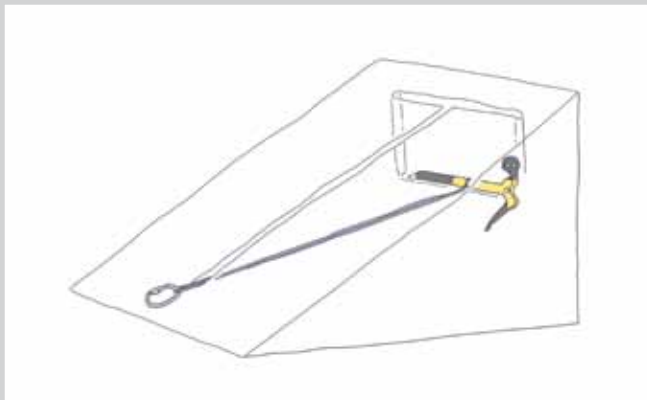
V razmerah pozne zime, ko v grapah in na pobočjih leži star, predelan in sprijet sneg, je zanesljivo sidrišče enostavno urediti. Nekaj povsem drugega pa so razmere v svežem, suhem, nesprijetem snegu ali pa v talečem se in mokrem snegu pozne pomladi, ko je praktično nemogoče zagotoviti kaj drugega kot le zasilno sidrišče nezadostne nosilnosti. Takrat nam lahko pridejo prav dodatne fiksne točke v skali ali na drevju.

Osnovno načelo pri sidrišču v snegu je, da izkoristimo čim večjo prostornino snega, ki nam bo nudila zadosten odpor ob morebitni obremenitvi. To nam zagotovijo čim večja površina sidra (cepina ali kakega drugega kosa opreme, ki ga uporabimo), čim globlje sidranje pravokotno na smer obremenitve in seveda kar največja trdnost samega snega.

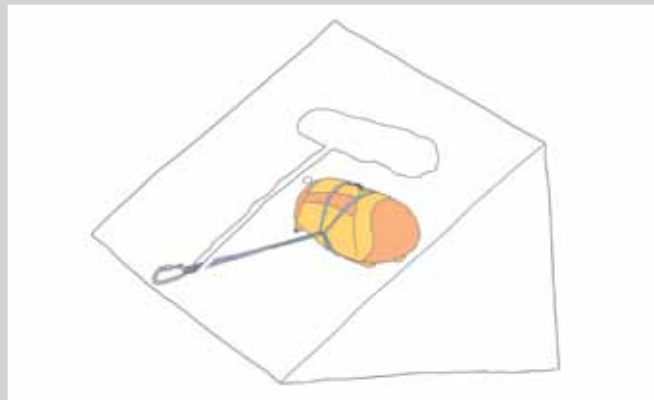
PREČNO SIDRIŠČE

Osnovna in najmočnejša oblika sidrišča v snegu je prečno sidrišče v obliki črke T (slika 1). Izdelamo ga tako, da prečno na pobočje in pravokotno glede na predvideno obremenitev izkopljemo kanal, dovolj dolg, da vanj položimo cepin (ali kak drug kos opreme – snežno sabljo, smuči, nahrbtnik itd.). Globlji kot je kanal, bolj nosilno bo sidrišče. Prečno nanj in v smeri predvidene obremenitve navzdol izkopljemo še drugi jarek, dolg kak meter, ki je vsaj na stičišču enako globok kot prvi. V zgornji, vodoravni jarek položimo cepin, na ratišče katerega prej z bičevim ali kavbojskim vozlom pritrdimo 120 centimetrov dolg najlonski trak, ki ga speljemo po vzdolžnem kanalu do sebe.

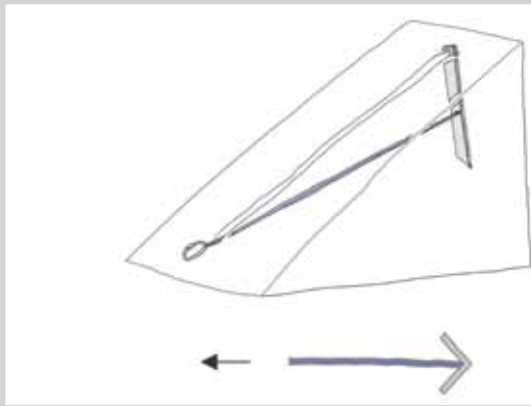
Pri nameščanju najlonskega traku smo pozorni na enakomerno razdelitev površine – trak naj se nahaja nekoliko bližje glavi cepina, ker oklo predstavlja

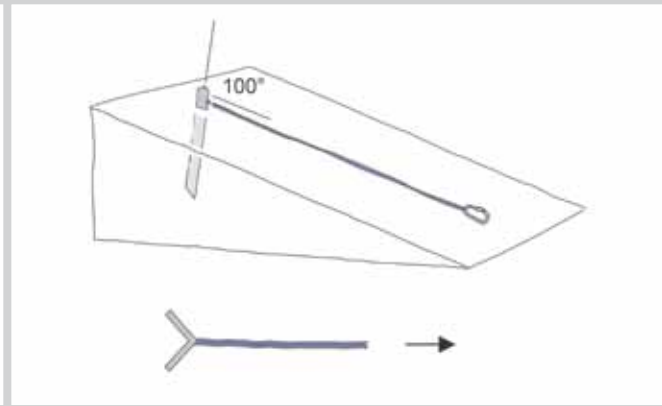
Slika 1: Prečno sidrišče (T-sidrišče).

Slika 1b: Uporaba nahrbtnika za sidrišče.

Slika 2: Sredinska vezava navpičnega sidrišča.

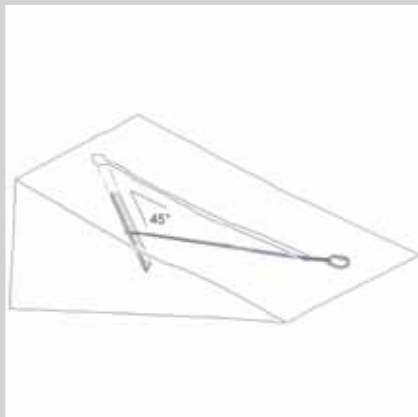

Slika 3: Vezava navpičnega sidrišča pri površju.

dotatno površino. Cepin položimo v sneg z oklom navzdol. Oba jarka lahko zasujemo s snegom, da dodatno utrdimo ležišče cepina, vendar to storimo tako, da NE porušimo strukture prednje stene jarka (zasujemo in teptamo le od zadaj). Sneg, kjer izdelujemo sidrišče, lahko najprej steptamo, da dosežemo večjo gostoto in trdnost. Če imamo opravka z izjemno suhim, novim oziroma trdno zmrznjenim ali pa mokrim snegom pozne pomladi, ležišča ne poskušamo utrjevati, saj s tem le rušimo obstoječe vezi. V nepredelanem snegu je za sidro najbolje uporabiti dele opreme s čim večjo površino – to so lahko smuči, snežna sablja ali nahrbtnik (slika 1b). Preprost test primernosti snega za teptanje je, da naredimo kepo – če razpade ali če se iz nje cedi voda, ga ne teptamo in poskušamo le čim globlje zakopati sidro s čim večjo površino.

NAVPIČNO SIDRIŠČE

V res ugodnih snežnih razmerah – izjemno trden, zmrznjen, zbit sneg, ki ne omogoča kopanja jarka za T-sidrišče – lahko izdelamo tudi navpično sidrišče. V

Slika 4: Pravilen položaj snežnega sidra.

takih primerih uporabljamo t. i. snežne sablje, posebne aluminijaste V-profile, dolge ok. 60 centimetrov, ki jih zabijemo v sneg pod kotom 100° glede na pobočje. Pritrdišče naj imajo na sredini in na vrhu. Za izdelavo vertikalnih sidrišč praviloma ne uporabljamo cepinov, ker nam v tem položaju zaradi majhne površine ne nudijo zadovoljive nosilnosti. Trak ali vrstico za povezavo snežne sablje z varujočim je najbolje namestiti na sredino in jo nato po ozkem kanalu speljati na površino do varujočega. Le v izjemnih primerih, ko je sneg tako trd, da vanj ne moremo skopati niti kanala za vrstico, lahko sabljo obremenimo zgoraj, pri površju. Takšen način izdelave je najmanj primeren, saj se lahko zaradi rotacije, ki nastane pri obremenitvi na skrajni točki, izpuli že pri majhni obremenitvi.

Za sredinsko vezavo naj bo sablja (ali katero koli sidro konkavne oblike) obrnjena z odprto stranjo profila v smeri obremenitve, kar zagotavlja največjo stabilnost in nosilnost fiksne točke (slika 2). Če pa je vezava pri površju, naj v smer obremenitve gleda konica profila (slika 3). Na splošno naj bi se navpičnim sidriščem izogibali, ker le v zelo trdem snegu in ob uporabi kvalitetnih snežnih sabelj nudijo zadostne nosilnosti.

SNEŽNA SIDRA

Za izdelavo sidrišč v mehkešem in globokem snegu se pogosto uporablja tudi snežno sidro (ang. *snow pig* ali *dead man*), ki ga zakopljemo v sneg pod kotom 45° glede na površino snega, kar ob obremenitvi povzroči, da se še globlje zakoplje (slika 4). Pozor – če snega ni veliko, bo sidro pri tem zadelo tla, se obrnilo in izgubilo nosilnost. Kljub temu

da njegova uporaba zahteva nekaj vaje, je priporočljivo takrat, ko pričakujemo, da nam ustreznega varovanja ne bo uspelo urediti drugje kot v snegu, oz. kadar ne pričakujemo najboljših snežnih razmer.

Slika 5: Varovanje napredujočega.

Slika 6: Varovanje drugega.

KAKO VARUJEMO?

Glede na opisane težave pri zagotavljanju nosilnosti sidrišč v snegu je treba poudariti tudi način varovanja soplezalca. Pomembno je, da sidrišče obvarujemo pred neposrednim sunkom morebitnega padca. To dosežemo tako, da varujemo posredno, na telo, pri čemer varujoči prenese glavni sunek obremenitve, sidrišče pa sekundarnega (slika 5 in 6). Direktnemu varovanju na sidrišče se izogibamo razen v primeru, ko smo povsem prepričani, da ima zadostno nosilnost. Na položaj med varovanjem moramo misliti že takrat, ko sidrišče začnemo izdelovati. Naše težišče mora biti pod centrom sidrišča. Če stojimo previsoko, s telesom vlečemo sidrišče iz snega. Morebitni padec prestrezamo s telesom in nogami tako, da se na sidrišče prenese kar najmanjši del sile. Vsaka zaustavitev padca mora biti čim bolj dinamična, postopna, saj je to edini mehanizem, s katerim lahko varujoči zmanjša sunek sile nase in na sidrišče. Pomembno za uspešno varovanje je tudi dobro stojišče, ker se večina sil prenaša na noge. Ob tem je treba poudariti, da naj bi bili padci v snegu, predvsem vodečega v navezi, tabu, zato vedno storimo vse, kar je v naši moči, da se jim izognemo. Sneg nam torej kot zelo spremenljiv medij nudi možnost izdelave sidrišč, zahteva pa izkušnje za ustrezno presojo situacije in poznavanje različnih možnosti njihove izdelave. ○

Prispevki Alpinistična tehnika so namenjeni poznavalcem in niso vseobsegajoči. Obstaja več variant in postopkov, tu so predstavljeni le osnovni. Pravilna uporaba predstavljene tehnike zahteva ustrezno predznanje, razumevanje postopkov, varovanja in uporabe opreme. Vse to si lahko varno pridobite v različnih programih izobraževanja v okviru PZS, FŠ in pri gorskih vodnikih ZGVŠ. Za morebitno napačno interpretacijo in posledice avtorji ne prevzemajo nikakršne odgovornosti.

TRENING

Višinski trening

✍ Tadej Debevec

Izboljšanje sposobnosti predstavlja večini športnikov enega glavnih ciljev športne vadbe. Ob drugih pozitivnih učinkih športne aktivnosti je napredek eden glavnih motivatorjev za kontinuirano vadbo. Za napredek pa je pogosto poleg osnovne vadbe potrebno dodajati tudi druge vsebine. Eden najpogostejših dovoljenih dodatkov k vadbi je, predvsem v vzdržljivostnih športih, višinski trening. Glede na to, da večina gorskih športov temelji na vzdržljivosti, je tovrstna vadba zanimiva tudi z vidika izboljševanja dosežkov v njej. Tokrat bomo predstavili višinski trening kot ergogeno metodo za izboljšanje športne sposobnosti in ne kot obliko predaklimatizacije, čeprav sta področji neločljivo povezani.

OSNOVNE METODE VIŠINSKEGA TRENINGA

Sodobne oblike višinskega treninga temeljijo na čim krajših višinskih intervalih, ki še izzovejo želene fiziološke spremembe in posledično vodijo v izboljšanje sposobnosti. Kot najpomembnejšo fiziološko adaptacijo lahko izpostavimo izboljšanje prenosa kisika po telesu (pljuča–aktivne mišice), kar je posledica s hipoksijo izzvanega povečanja produkcije rdečih krvnih teles in posledičnega povečanja koncentracije hemoglobina. Poleg tega je bilo dokazanih tudi precej drugih učinkov višinske vadbe, predvsem na nivoju mišic, ki tudi lahko v manjši meri izboljšajo športno sposobnost. Glede na pomembnost kisika za večino fizioloških procesov, predvsem pa za delo mišic, je torej razvidno, zakaj takšna prilagoditev lahko izboljša športne dosežke. Enako adaptacijo izzove tudi stalno bivanje na povečani nadmorski višini, a se zaradi nekaterih neugodnih vplivov (utrujenost, vadbe ni možno izvajati enako intenzivno itd.)

za proces športne vadbe ne uporablja pogosto. Za izvedbo višinskega treninga se lahko uporablja naravna višina (gore) ali simulirana višina (hipoksikatorji, ki umetno zmanjšujejo vsebnost kisika v vdihanem zraku). Trenutno so najbolj uporabljane sledeče metode:

- 1) Spi visoko – treniraj nizko. Športniki spijo na višini, trenirajo pa v nižinah.
- 2) Treniraj visoko. Športniki izvajajo vadbo na povečani nadmorski višini.
- 3) Intermitentna hipoksična vadba; športniki v mirovanju v intervalih diha hipoksični zrak.
- 4) Kombinacija več metod; športniki kombinirajo dve ali več metod.

Vsaka od zgoraj naštetih metod ima svoje potencialne prednosti, glede na trenutno dostopne podatke pa je najbolj učinkovit pristop "spi visoko – treniraj nizko", ki ob pozitivnih učinkih višinske vadbe omogoča tudi nemoten trening v normalnih pogojih.

V ledeniške svetu nad štiri tisoč metri FOTO: VLADIMIR HABJAN

ALPINIZEM IN VIŠINSKI TRENING

Višinski trening se v alpinizmu prepleta z osnovno dejavnostjo, saj večina aktivnosti pri tem športu poteka na povečani nadmorski višini. Lahko bi torej rekli, da je del vsake alpinistične dejavnosti v gorah tudi višinski trening. Kljub temu je potrebno poudariti, da se višinski trening uporablja za izboljšanje sposobnosti na višini in nižini. Iz tega sledi, da nam dobro načrtovan in izveden višinski trening lahko izboljša vzdržljivostno sposobnost, kar se kasneje odrazi tako v izboljšanju sposobnosti premagovanja napora v gorah kot v nižinah. Višinsko pripravo kot metodo predaklimatizacije smo že predstavili (PV 07/09, Debevec), v dejavnostih, kot so turno smučanje, alpski vzponi, visokogorske odprave, pa je zelo pomembna, saj nam še tako dobra splošna priprava ob slabi aklimatizaciji bolj malo koristi. Zato je to pri načrtovanju vadbe potrebno upoštevati in višinski trening še bolj kot pri nižinskih športih vgrajevati v osnovni vadbeni načrt.

Pri tem ni tako zelo pomembno, kateremu modelu sledimo, ampak bolj to, da je tovrstna vadba sestavni del priprav vsakega alpinista ali turnega smučarja. Le tako lahko na večjih višinah izkoristimo sposobnosti, ki smo si jih pridobili z osnovno športno vadbo. V praksi torej to pomeni, da mora določen del vadbe potekati v gorskem okolju (na primer ture v Alpah), kadar je to neizvedljivo, pa uporabimo kakšno od metod višinske vadbe, ki jih lahko izvajamo v simuliranih pogojih. Poleg prenosnih osebnih hipoksikatorjev, ki so kljub relativno visoki ceni že kar pogosti, sta v Sloveniji za vsesplošno uporabo na voljo dva centra, ki nudita možnost izvedbe višinskega treninga (Olimpijska centra Planica in Rogla).

VIŠINSKI TRENING V ŠPORTNEM PLEZANJU

Za razliko od visokogorskih aktivnosti je pri športnem plezanju aklimatizacijski vidik višinske vadbe tako rekoč zanemarljiv,

saj se velika večina plezališč in tekmovanj, vsaj v Evropi, nahaja v nižinah. Zato pa je bolj zanimivo vprašanje, če lahko z višinsko vadbo izboljšamo tudi dosežke v športnem plezanju. Kljub temu da raziskav, ki bi preučevale morebitne vplive višinskega treninga na športnoplezalno sposobnost, še ni, so zanimivi anekdotni doživljaji posameznikov, ki poročajo o tem, da jih po daljših odpravah v visokih gorah bistveno kasneje *navije*. Če bi torej z izboljšanim prenosom kiska po telesu uspeli zakasniti pojav utrujenosti (predvsem mišic rok) pri športnem plezanju, bi se višinskemu treningu v vadbi športnih plezalcev pisali boljše časi. Na žalost pa negativni vplivi podaljšane bivanja na višini na športnoplezalno sposobnost (izguba mišične mase, vzdržljivosti, koordinacije ...) vsekakor prevladujejo nad morebitnimi pozitivnimi. Kljub temu uporaba izbranih metod višinske vadbe, ki ne bi posegale v trenajni proces, tudi za športne plezalce vsekakor ni izključena. ◉

Reševanje v najvišjih gorah sveta

✍ Iztok Tomazin

V Brixnu na Južnem Tirolskem je od 30. oktobra do 7. novembra 2010 potekal gorski festival International Mountain Summit (Mednarodni gorski vrh), ki velja za enega najodmevnejših, najbolj obiskanih in vsebinsko bogatih z gorami povezanih dogodkov na svetu. Na njem so sodelovali številni alpinisti in plezalci, tako aktualni kot tisti, ki so ustvarjali zgodovino, poleg njih pa številni vodilni svetovni strokovnjaki s področij, ki so na različne načine povezana z gorami, npr. gorski reševalci in zdravniki, novinarji in kulturniki.

Udeleženci okrogle mize, Iztok Tomazin je na skrajni levi

S filmi in predavanji so se predstavili nekateri najvidnejši plezalci in alpinisti, od Reinholda Messnerja, Jerryja Moffata, Chrisztofa Wielickega, Hansa Kammerlanderja, Kurta Diembergerja do Simona Mora, Denisa Urubka, Steva Housa, Nives Meroi in drugih. V okviru festivala so potekali tudi štirje celodnevni kongresi. Prvi z naslovom Pravica tvegati je bil posvečen pravicam, svoboščinam in omejitvam pri športih in drugih z gorami povezanih dejavnostih. Na drugem so razpravljali o sodobnih oblikah turizma v gorah s poudarkom na trajnostnem razvoju, sonaravnosti, varovanju okolja, možnostih lokalnih prebivalcev, razvoju manj razvitih področij ipd. Tretji je bil posvečen Dolomitom, ki jih je UNESCO nedavno proglasil za del svetovne naravne dediščine.

Zadnji kongres je bil v celoti posvečen posebni, medijsko in strokovno vse bolj izpostavljeni temi – gorskemu reševanju v najvišjih gorah sveta. Nanj sem bil povabljen kot predavatelj in udeleženec za ključne okrogle mize. V uvodu sta nekdanji predsednik medicinske komisije IKAR (IKAR MEDCOM) dr. Hermann Brugger in nekdanji predsednik IKAR Toni Grab predstavila nekatere dileme in izzive ob nesrečah v najvišjih gorah. Argentinec dr. Ramon Chioconci je opisal primer reševanja na Everestu s poudarkom na brezbriznosti večine prisotnih članov drugih odprav, ki so se mimo ponesrečenca vzpenjali proti vrhu ali pa so sestopali, ne da bi pokazali vsaj pripravljenost pomagati ključnim reševalcem. Vodilni italijanski himalajec Simone Moro je pripovedoval o svoji pomoči ponesrečenemu angleškemu

alpinistu na Lotseju in predstavil lastnika helikopterske družbe Fish Tail, ki je trenutno gonilna sila razvoja helikopterskega reševanja v nepalski Himalaji.

Reševalec letalec Bruno Jelk in pilot Gerold Biner, ki je tudi aktualni predsednik IKAR, sta opisala zadnjo sezono reševanja s helikopterjem v nepalski Himalaji. Švicarji iz Air Zermatta so na tem področju naredili izjemen korak naprej, opravili nekaj izredno zahtevnih reševanj z višin med šest in sedem tisoč metri ter zanesljive smrti rešili več alpinistov, predvsem pa dokazali, da je možno helikoptersko reševanje tudi s teh višin. Med drugim sta prikazala tudi reševanje našega Tomaža Humarja, ki je žal podlegel poškodbam pred prihodom reševalnega helikopterja. Predsednik letalske komisije IKAR Patrick Fauchere je nazorno predstavil možnosti in predvsem omejitve helikopterjev na velikih višinah. Pakistanec Nazir Sabir je razmišljal o možnostih organiziranega reševanja v Karakorumu, ki so za zdaj skromne. Helikoptersko reševanje je v pristojnosti vojske, ki je zelo rigidna. Uspešno reševanje Humarja v steni Nanga Parbata je bilo plod zelo številnih ugodnih, celo izjemnih okoliščin, tja do političnega pritiska in želje po afirmaciji. Nepalec dr. Buda Basnyat, sicer predsednik medicinske komisije UIAA, je govoril o svojem videnju "verige preživetja" ob nesrečah v Himalaji: veriga je močna samo toliko kot njen najšibkejši člen, šibkih členov pa je v Himalaji seveda veliko. Dr. Raimund Margreiter je opisal spektakularno reševanje hudo poškodovanega avstrijskega alpinista na Mt. Kenyi v Afriki leta 1970. Reševalna ekipa je prišla iz Avstrije z letalom, nadaljevali so s terenskimi vozili, zadnjih 40 kilometrov do gore pa so pešočili. Vmes je strmoglavil helikopter z neizkušenim pilotom, ki je poskušal pomagati. Čprav je reševanje trajalo približno teden dni, je ponesrečeni preživel.

Meni je organizator dodelil temo *Extreme rescue missions in the death zone*.¹ Z vidika himalajca, gorskega reševalca in urgentnega zdravnika, pa tudi ponesrečenca sem predstavil svoje videnje problematike in razvoja reševanja v najvišjih gorah. Prikazal sem tudi nekaj primerov zahtevnih visokogorskih reševanj, v katerih sem sodeloval, med drugim leta 1994 na Aconcagui, leta 1995 na Gašerbrumu I in leta 2002 na Piku Pobeda v gorovju Tien Šan.

Zaključni del kongresa je bila okrogla miza, na kateri smo sodelovali vsi naštetih predavatelji, pridružila pa sta se nam še Reinhold Messner in dr. Fidel Elsensohn, trenutni predsednik IKAR MEDCOM. Razpravljali smo o različnih vidikih reševanja v visokogorju, predvsem pa o obeh alternativnih možnostih razvoja: "uvozu" visoko usposobljenih reševalnih ekip iz najrazvitejših alpskih držav oziroma usposabljanju domačinov. Strinjali smo se, da je dolgoročno najboljša rešitev čim hitreje in čim boljše usposabljanje domačinov, seveda ob tehnološki, finančni in strokovni podpori razvitih držav oziroma njihovih gorskoreševalnih organizacij.

Na tem področju je bilo doslej storjenih nekaj pomembnih korakov. Leta 2009 je IKAR MEDCOM organiziral in izpeljal prvi tečaj gorskega reševanja in urgentne medicine za nepalske zdravnike in reševalce, lani pa je moštvo Air Zermatta s svojim delom in usposabljanjem nepalskih posadk doseglo pomemben napredek v razvoju helikopterskega reševanja v Himalaji. Žal je le dan po zaključku kongresa, na katerem smo izpostavili tudi veliko tveganost helikopterskega reševanja na velikih višinah, med reševalno akcijo na Ama Dablamu strmoglavil reševalni helikopter družbe Fish Tail. Smrtno sta se ponesrečila pilot in tehnik, ki sta veljala za najboljše usposobljena nepalska letalska reševalca. ○

¹ Ekstremna reševanja v coni smrti.

NOVICE IZ VERTIKALE

Prvi vzponi v zimski sezoni 2010

Bojan Hribernik (AO Kranj) in Rok Benkovič (AO Domžale) sta v severni steni Storžiča preplezala **Črni graben**, a razmere niso bile sanjske. Spodnji skok je bil kopen, do bivaka trd sneg, naprej pa veliko nepredelanega snega, tako da se je bilo treba pošteno potruditi.

Marko Mavhar (AO Grmada Celje) je plezal v **Dopoldanski grapi** (55°, 200 m) v Mrzli gori in sporočil, da je smer v odličnem stanju.

Slapovi

V zadnjih novembrskih dneh je bilo zaslediti novice o prvem letošnjem vzponu v slapu. Anže Šavs in Tine Kovač (oba AO Kranj) sta preplezala **Sinji slap** pod Češko kočo. Dejala sta, da so bile razmere zgodnje zimske z malo ledu. Ne samo da je omenjeni slap eden prvih preplezanih pri nas (1979), gre tudi za slap z najdaljšo plezljivostjo. Vzponi v novembru so nekaj povsem normalnega, plezati pa se ga včasih da še v prvih aprilskih dneh.

Tudi v velikih stenah

Prva novica o vzponu v **Grintovčevem stebru**, ki ga je sam opravil Anže Šavs, je dobro vznemirila vse. Po začetni evforiji in bezljanju po dolinah se je izkazalo, da se je tresla gora, rodila pa miš. Stene so zaenkrat povsem povprečno obdarjene z belim ledom, daleč manj kot lansko leto. Preplezani sta bili še dve veliki zimski klasiki nad Jezerskim. **Trojko** z dostopom po **Teranovi** sta v nedeljo, 12. decembra, preplezala Luka Lindič in Arne Jeglič. Razmere so bile dobre, varovala pa sta v treh raztežajih. Sestopila sta preko Mlinarskega sedla, kar je minilo tekoče po zaslugi trdega snega. V sosednji

smeri **Kemperle-Murovec** sta bila Luka Stražar in Nejc Marčič. Prav tako sta pohvalila razmere in dobro plezanje, sestopila pa sta v Kamniško Bistrico. V ponedeljek, 13. decembra, so smer ponovili še Boris Lorenčič, Mitja Šorn in Matjaž Dušič.

Pristno veselje nad lepim dnevom v odmaknjenih gorah je velo tudi iz ust Matjaža Jerana, ki je skupaj s Tinetom Cudrom v ponedeljek preplezal **Centralno grapo** v Rombonu, visoko celih 1100 metrov. Spodnji del grape sta nekajkrat obvozila po gozdu, a vse v odličnih razmerah. V zgornjem, najtežjem delu sta se varovala tri raztežaje. Po zaslugi Tineta, ki je odličen poznavalec tamkajšnjih gora, sta sestopila v Kluzi in ne v Bovec, kakor veli vodnik. Grapo je dan pred njima že preplezal Dejan Koren s soplezalcem.

Nova grapa

12. decembra je bila preplezana grapa, ki govori, da je še danes možno preplezati nove, pomembne zimske smeri z zmernimi težavami. Jože in Marko Makuc (AO Cerklno) sta preplezala novo grapo v JV steni Srebrnjaka. Poimenovala sta jo **Skrita grapa** (do 50°, 800 m), morda je prav to razlog za dosedanjo nedotaknjenost. Smer pripelje naravnost na vrh Srebrnjaka. Sama grapa ni težka, celotna tura pa dokaj zahtevna, predvsem zaradi kompleksnega sestopa. Dostop vodi po stari italijanski cesti, ki vodi na Staro Utro, do 20. serpentine (1300 m), od tam pa po zarasli cesti vodoravno v grapo. Prva plezalca sta sestopila po grebenu proti Ribežnom, dokler greben strmo ne pade proti Ribežnom. Od tam sta se z dvema spustoma ob vrvi spustila skozi strmo grapo – kamin na nižja pobočja Ribežnov in nato po strmih pobočjih proti vstopu v grapo (spodaj je potre-

ben še en spust ob vrvi v strmih rušnatih pobočjih).

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič.

NOVICE IZ TUJINE

Solo v Patagoniji

Ameriški alpinist Colin Haley je že na začetku patagonske sezone opravil odličen vzpon. Samo v nekaj urah je sam preplezal smer Exocet (WI 5, 5.9, 500 m) v Cerro Standhardt. Vstopil je ob štirih zjutraj, hitro preplezal začetne snežno-ledne rampe in dosegel kamine, ki delijo strmo vršno steno. Prva ledna raztežaja v kaminu je preplezal brez samovarovanja, ki pa ga je uporabil za celotni tretji in del četrtega raztežaja (WI 4 in 5). Varoval se je tudi v kočljivih kombiniranih ploščah pred vršno gobo, ki jo je zmozel hitro in po dvanajstih urah (točno ob četrti uri popoldne) je Colin stal na vrhu Cerro Standhardt in tako opravil ne samo prvo solo ponovitev te smeri, ampak tudi prvi solo vzpon na to goro sploh. Takoj je začel s sestopom in dosegel vznožje stene, ko se je zmračilo in že začelo deževati ter snežiti. Tako je odlično izkoristil dnevno izboljšanje vremena. Colin Haley je smer dobro poznal že izpred nekaj let, ko jima je z Rolandom Garibottijem uspelo prečiti vse tri "Cerre" – torej Standhardt, Egger in Torre –, v okviru česar sta preplezala tudi smer Exocet. Podnjo so se sicer leta 1988 podpisali legendarni ameriški plezalci Jim Bridwell, Greg Smith in Jay Smith. Šest let kasneje je solo vzpon po njej skoraj uspel Avstrijcu Tommyju Bonapaceju, ki pa ga je slabo vreme ustavilo samo tri lažje raztežaje pod vrhom.

Na Kitajskem

Ameriško-škotski dvojec Kyle Dempster in Bruce Normand je na Kitajskem opravil dva odlična vzpona. Najprej je lanskim nagrajencema z zlatim cepinom v samo enem dnevno uspelo preplezati zahodno steno Mt. Grosvenorja (6376 m) v najbolj direktni liniji, ki si jo je mogoče predstavljati. To smer je že pred leti skušal preplezati Anglež Mick Fowler s soplezalcem, a so ju zaustavile slabe razmere. Dempster in Normand sta plezala precej kasneje v jesenski sezoni in po svojem mnenju prav zato naletela na veliko boljše razmere, ki so jima omogočile hiter in uspešen vzpon.

Skrita grapa v JV steni Srebrnjaka FOTO: JOŽE MAKUC

Po tem "ogrevanju" sta odšla pod svoj glavni cilj, vzhodno steno Mt. Edgarja (6618 m), do katere sta potrebovala tri dni. Prav tako tri dni sta potrebovala za vzpon do vrha in le malo manj (dva dneva in pol) v slabih razmerah še za sestop. S svojo smerjo Vrtnica na nikogaršnji zemlji sta tako opravila drugi vzpon na vrh Mt. Edgarja, potem ko so se prvi nanj povzpeli Južni Korejci leta 2003.

V Venezueli

Samo deset dni po odhodu iz Evrope sta Nema Stefan Glowacz in Holger Heuber sporočila, da sta v steni Roraime sredi tamkajšnjega tropskega pragozda preplezala novo smer in jo ocenila z 8b (X). Smer sta na začetku leta začela Glowacz in pokojni Kurt Albert, a je nista zaključila na robu stene. Zato se je Stefan Glowacz vrnil v džunglo in skupaj s Heuberjem končal začetno delo, dolgo 16 raztežajev. Po njegovih besedah težavnost in izpostavljenost smeri naraščata v pravem *crescendu*, tako da je najtežja prav na vrhu.

Novice je pripravil Urban Golob.

LITERATURA

Gola gora

Viki Grošelj: Gola gora : Nanga Parbat, 8125 m. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 2009. 192 str.

Ko sem slišal za knjigo Gola gora, sem najprej pomislil na prevod dela "Der nackte Berg" Reinholda Messnerja. A je Gola gora povsem izvorno delo **Vikija Grošlja**, ki kljub številnim osemtisočakom na to goro ni stopil nikoli. Zaznamovala pa ga je podobno, kot je Nanga Parbat zaznamoval skoraj vse, ki so se znašli ob njegovem vznožju in se podali navzgor. V kamnita in zasnežena rebra ene najstrašnejših gora, nekje na meji Karakoruma in Himalaje. Gora presežnikov, med drugim na jugu ponuja najvišjo steno sveta, Rupalsko steno, ki se vzpne preko 4500 metrov nad vznožje. V pre-

sežnikih lahko govorimo tudi o vseh, ki so se na goro vzpenjali, zmagovali in umirali. In Viki Grošelj nam v knjigi ponudi prav to – zgodbe alpinistov, ki jim je gora pomenila neustavljivo hrepeneje, kar velja še posebej za prve odprave, ki so neumorno oblegale goro. Potem pride zgodba velikega Vikijevega vzornika, prvega človeka, ki mu je vzpon uspel. To ni nihče drug kot Hermann Buhl, slovit avstrijski alpinist, katerega knjigo Nanga Parbat smo, podobno kot Viki, navdušeno prebirali še mnogi, ki smo sanjali o visokih gorah, o izjemnih zmagovalcih – in izjemnih ljudeh. Hermann Buhl je 3. julija leta 1953 stopil na vrh sam, brez kisika in povrh vsega še prebivakiral noč na 8000 metrih. Nanga Parbat je tako edini osemtisočak, ki je bil osvojen v solo-vzponu. Odveč je naštevati vsa imena, ki se pojavljajo v knjigi, a zagotovo ne moremo mimo bratov Messner (Günterja in Reinholda). Leta 1970 sta se družno povzpela na vrh, potem pa je v dramatičnem sestopu po diamirski strani gore brat izginil, Reinhold pa se je po več dneh blodenj popolnoma izčrpan privlekel do doline. Vodja odprave Karl Maria Herrligkofer, ki je vodil že številne prejšnje odprave, je Reinholda Messnerja obtožil, da je brata žrtvoval in pustil na gori, po njegovem še pred vrhom. Dolga leta dokazovanj, tudi z izjemno zgodbo Messnerjeve knjige "Der nackte Berg", so končno, po 35 letih pokazala, da je Messner imel prav, ko so leta 2005 našli bratove

ostanke tam, kjer je on ves čas trdil, da ga je zasul plaz.

Viki Grošelj nam sveto ponuja zgodovino, osebne vtise in navedke velikih svetovnih alpinistov. Bogato fotografsko gradivo dodatno podkrepi že tako veliko informativno knjige, ob dodatkih na koncu pa vendarle nekaj manjka - dobra skica z vrisanimi glavnimi deli gore (posamezni vzponi so sicer lepo predstavljeni). Avtor obširno piše tudi o slovenskih odpravah in osvajanju gore, ki sta ga z vzponom na vrh leta 1990 kronala Marija Frantar in Jože Rozman. To ostaja doslej naš edini vzpon na vrh, so pa Slovenci na gori, ki velja za ubijalsko, imeli srečo, saj ni na njenih pobočjih doslej umrl še nihče. Je pa žal kar srhljivo brati zgodbe alpinistov, ki so uspeli na Nanga Parbatu – velik del jih je kasneje umrlo na kakšni drugi gori, med njimi je bil štiri leta po zmagovitem vzponu tudi sam Hermann Buhl, ki ga je vzela snežna opast "nebeške strehe", Čogolise v Karakorumu.

Seveda pa je jedro Grošljeve knjige posvečeno Tomažu Humarju in sloviti Rupalski steni. Leta 2005, ko se je Tomaž "zataknil" v steni, je bil prav Viki osrednje gonilo v do takrat enem najvišjih uspešnih helikopterskih reševanj na svetu. Pakistanska vojska je v dramatičnih okoliščinah rešila Tomaža. Kmalu zatem je podvig, prvi vzpon neposredno čez steno, uspel dvojici Steve House-Vince Anderson.

Žal se tako srečno kot na Nanga Parbatu ni izteklo leta 2009, ko je Tomaž potreboval pomoč na gori Langtang Lirung v Himalaji. Viki ob tem piše o svoji vpletenosti v ta reševanja in o odnosu do Tomaža, pri tem pa nam razgali različne človeške lastnosti, ki jih drame na visokih vrhovih neizbežno naplavijo na površje. Pri Nanga Parbatu je zaradi številnih smrtnih nesreč in izjemne nemške želje kot prvi osvojiti vrh bilo tako že od vsega začetka. Spori, obtoževanja ...

A ko Viki leta 2007 na snemalni odpravi pod Nanga Parbatom sedi na zelenih ravninah, ob mogočnih ledenikih v vznožju sivih sten, ki izginjajo v meglo, začutimo vso tisto lepoto, mir, hrepeneje, tisto, zaradi česar je nam smrtnikom težko razumeti nečloveške napore in včasih nerazumljive odločitve ... Viki z malo samoironije primerja svet alpinizma in dolinsko vsakdanjost. Tam v daljnem Pakistanu on zre v večernico na nebu in zapiše "... opazujem z mesečino obsijani Baltoro in že kar mistične srebrne

stolpe, ki se na drugi strani dvigajo v zvezdami posuto nebo. Tako pretresljivo lepo je, da si zaželim to lepoto pokazati ženi." Pošlje ji sporočilo. Odgovor "bolj drugačen ne bi mogel biti." Na drugi strani, doma, namreč prevladujejo banalna dejstva - razmajane deske, ki jih ženi nikakor ne uspe pritrditi. Prav ta Vikijeva opažanja, misli, spominjanja in zaznavanja dodajo knjigi, polni razburljive zgodovine, svojevrstne pečat. Človek je tisti, ki je v središču dogajanja, in tam, v najvišjih pogorjih sveta, se sreča s samim seboj. Gore, kakršna je Gola gora, ga docela razgalijo. Vredno branja!

Marjan Bradeško

Podobe Matajurja

Marco Gorenzsch: Le quattro stagioni del Matajur / Štirje letni časi na Matajurju. Čedad, Most soc. coop. a.r.l. (Zadruga Most), 2010. 206 str.

Matajur je eden od vrhov naše zahodne meje, ki ni le izjemen razglednik, pač pa v ljudeh predstavlja tudi neke vrste simbol – danes, upamo, predvsem zблиževanja narodov in kultur. Kje drugje kot v Benečiji, v vznožju Matajurja, se furlanska nižina tako prijazno vzpne v predgorje Alp? In prav tam se mehki sredozemski temperament počasi zlije z bolj zadržanim, gorjanskim. Prav to zlijanje začutimo iz fotomonografije Štirje letni časi na Matajurju, ki na naslovnici nima fotografije – iz elegantne predstavitve štirih letnih časov niti ni mogoče razbrati, kaj nas čaka za platnicami. In čaka nas prelep sprehod od pomladi do zime, od cvetja in drobnih žuželk do v sneg vkovane cerkve na vrhu Matajurja. Marco Gorenzsch, katerega rod izvira iz vasi Matajur, je goro opazoval z beneške strani, v vseh letnih časih in ob vseh urah dneva. Tako kot mnogim je tudi njemu gora neke vrste simbol, okoli katerega se vrtil vse. Avtor pa ne more skriti dveh svojih ljubezni – do drobnega življenja, h kateremu se moraš skloniti in ga pogledati od blizu (cvetlice, žuželke ...), in do preteklega življenja, za katerim so na pobočjih Matajurja ostali le še sledovi. Vegasti ganki in udrte strehe, zapušče-

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništv, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Freddie Wilkinson:

One Mountain
Thousand
Summits: The
Untold Story of
Tragedy and True
Heroism on K2

New American Library, julij 2010
(trda vezava; 352 strani; cena 22,25€)

KNJIGARNA KONZORCIJ

na ognjišča ... vse to srečuje fotograf, ki se počasi vzpenja na samo sleme, na simbol Nediških dolin, na goro, "s katere se uživa morda najboljši razgled, kar nam jih ponuja širna videnska provinca" (Ivan Trinko). Okrog štiristot fotografij verno prikaže Matajur z okolico v vseh letnih časih, kljub osredotočenju na naravo pa avtor ne pozabi na človeka, njegove običaje in način življenja. K vsaki fotografiji, katerih kakovost sicer nekoliko niha, je dodan kratek dvojezični podpis, ki sliko še dodatno osvetli. Fotograf si je tudi vestno beležil datum nastanka fotografije, kar povečuje informativnost slike. Glede na to, da je knjiga fotomonografija, je to dovolj – a sam sem si zaželel ob sliki še kakšne lepe misli, kakšnega stavka ali dveh, ki bi človeka, občudovalca Matajura in Slovenske Benečije, še dodatno utrdili v zavedanju izvornosti in lepote tistega sveta. Knjiga je zelo lepo delo in prijazno povabilo za vse, ki se radi sprehodijo po Matajurjevih odprtih slemenih, posebej pa za tiste, ki so doslej ta čudoviti vrh spregledali.

Marjan Bradeško

Cerkniško jezero na ogled in v razmislak

Valentin Schein et al.: Cerkniško jezero (fotografije Valetin Schein, Branko Červak). Cerknica, Notranjski regijski park, 2009, 144 str.

Jošt Stergaršek et al.: Cvet skrivnosti: vodnik po rastlinskem svetu Cerkniškega jezera in okolice (fotografije Valetin Schein, Jošt Stergaršek). Cerknica, Notranjski regijski park, 2009, 204 str.

Valvazorjev zapis iz Slave vodine Kranjske je zgovoren: "Jezero imam za enega največjih naravnih čudes sveta in vem, da ni najti ne v Evropi ne v ostalih delih sveta tako čudovitega jeze-

ra, kot je to." Seveda gre beseda o Cerkniškem jezeru, o našem kraškem čudesu, ki očitno vedno znova privlači občudovalce, raziskovalce in tudi vse, ki v njem vidijo takšno ali drugačno korist. Jezero je vključeno v območje Nature 2000 in v okviru evropskega programa LIFE je Notranjski regijski park skupaj še z nekaterimi organizacijami opravil vrsto del, ki jezeru vračajo prvotno podobo, namen in pomen. Gotovo je zanimivo to, da danes poskušamo vrniti naravi nekaj, kar ji je bilo nekoč že odvzeto - renaturacija strug vodotokov okrog jezera je že ena takih stvari. Preveliko izsuševanje je imelo negativen vpliv na tokove vode in na njeno zadrževanje. Različni poskusi v preteklosti, da bi odtok Cerkniškega jezera zamašili ali pa še bolj razširili, se niso obnesli. Vse bolj kaže, da je jezero najlepše in najbolj koristno, če ostane tako, kot ga je videl že Valvazor ali kot je zanj zapisal Pavel Kunaver: "Roke proč od Cerkniškega jezera." V okviru omenjenega projekta je Notranjski regijski park odkupil nekatera zemljišča na jezeru. Tudi zato, da so ponovno uvedli pozno košnjo, košnjo iz sredine (da se živali, ki jih je na suhi jezerski površini res veliko, lahko umaknejo) in košnjo na robu jezera. Vse, kar je sodobna strojna košnja onemogočala. Rezultat opisanega projekta pa sta dve lepi knjigi, ki sta za slovenske razmere izšli v izjemni nakladi: Cerkniško jezero (15.000 izvodov) in Cvet skrivnosti (10.000 izvodov). Želimo si lahko le, da bosta res dosegli številne bralce in vse, ki se (ali pa še ne) zavedajo edinstvenosti tega imenitnega presihajočega jezera. Knjiga Cerkniško jezero je predvsem izjemna monografija o jezeru, s številnimi res lepimi fotografijami (nekatero so tako neobičajne, da človek pomisli že kar na pretirano obdelavo) in krajšimi spremljajočimi besedili. Kar je še posebej zanimivo – ob jezeru, po njem in celo v njegovem podzemlju so hodili tudi znani planinci in ljubitelji narave – Brinšek, Badjura in že prej omenjeni Kunaver. Prav njihovi opisi (poleg vrste ostalih informacij), nekateri povzeti iz objav v Planinskem vestniku, dajo še posebno težo siceršnjim fotografijam. Tudi njihovi opisi so neke vrste "slike", polne navdušenja in prvinskih opisov doga-

janja na jezeru in ob njem. Kajti to je jezero, kjer "lahko v enem letu orješ, seješ, žanješ, kosiš, loviš in ribariš" (M. Aljančič). Knjiga Cvet skrivnosti pa v podobi in kratkih opisih predstavi kar 170 rastlin, ki rastejo na jezeru, v jezeru in ob njem. Nekatere so značilne le za ožjo okolico jezera, druge vidimo tudi drugje v Sloveniji, nekatere celo visoko v gorah. Vsekakor je raziskovanje jezera s tem priročnim vodnikom povsem drugačno. Obe knjigi – fotomonografija in rastlinski vodniček sta najprej odlična informacija, potem vizualno povabilo na obisk, predvsem pa močna spodbuda za razmislek o jezeru, katerega pomena, tudi v svetovnem merilu, se ne zavedamo dovolj. Zlasti pa sta obe knjigi glasen klic k razumu, k spoštovanju narave – vsem, ki čutijo, da je v naravi najbolje pustiti stvari take, kot so.

Marjan Bradeško

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnost PZS

Pregled dejavnosti Planinske zveze Slovenije v preteklem mesecu Slovenije v preteklem mesecu začenjamo z novimi izdajami Planinske založbe. Tako smo bogatejši za nov vodnik Polhograjsko hribovje, izšli pa sta tudi publikaciji Planinski koledarček in PZS v letu 2011 z najpomembnejšimi informacijami o izobraževalnih akcijah posameznih komisij. Komisiji za alpinizem (KA) in športno plezanje (KŠP) predstavljata Program usposabljanja v letu 2011, KA skupaj s Komisijo za odprave v tuja gorstva (KOTG) vabi alpiniste, da se prijavijo na alpinistične akcije v letu 2011/2012, ledne plezalce pa na srečanje v Kanderstegu v Švici (7.–9. 1. 2011) in Fournelu v Franciji (13.–16. 1. 2011). Leto so alpinisti zaključili z zborom načelnikov KA v Domžalah. Začenjajo se tudi tekmovanja v turnem smučanju, razpored si lahko ogledate v seznamu tekmovanj za slovenski pokal 2011. Obveščamo vas, da so markacisti MDO Dolenjske in Bele krajine v decembru 2010 obnovili pot od gradu Trebnje do Vrh-trebnjega.

Po spletni strani www.pzs.si povzela Irena Mušič Habjan

10. Jubilejni pohod po Vertovčevih poteh

Matija Vertovec (1784–1851) je bil duhovnik in eden najpomembnejših slovenskih strokovnih piscev o vinogradništvu, vinarstvu, zvezdoslovju in zgodovini. Skozi vasi v Vipavski dolini, kjer je živel in delal, je pot speljana po zamisli Stanislava Bačarja. Letos je bila pot speljana tudi mimo zgodovinskega znamenja iz leta 1801, kjer je potekala meja med goriško in kranjsko pokrajino.

Vida Durn

Jubilejna akcija Sto deset let PD Ruše

V spomin na ustanovni občni zbor Podravske podružnice SPD pred stodesetimi leti smo s 1. januarjem 2011 začeli z jubilejno akcijo, ki bo trajala do 31. decembra 2015. Izdali smo poseben dnevnik za kontrolne žige (10 obveznih z Ruške planinske poti in 17 pogojno izbranih). Pogoj za udeležbo akcije ni članstvo v PZS, vsak vrh se šteje samo enkrat in fotografije se ne upoštevajo kot dokazno gradivo. Izpolnjen dnevnik pošljite na naslov društva (PD Ruše, Mariborska cesta 5, 2342 Ruše) najkasneje do zaključka akcije. Vsi udeleženci akcije, ki bodo v predpisanim roku izpolnili zgibanko z žigi, bodo po pošti prejeli jubilejno značko. Dnevnik akcije bodo v prodaji z novim letom 2011 na sedežu PD Ruše, PD Maribor Matica in v pisarni PD Ljubljana - Matica.

Niko Guid

Urejeno lastništvo Planinskega doma na Kališču

Novembra 2010 sta predsednik Agrarne skupnosti Bašelj Slavko Roblek in predsednik PD Kranj Franci Ekar podpisala dogovor o ureditvi zemljiško knjižnega dela in lastniške pravice do vpisa v zemljiško knjigo za planinski dom na Kališču. Dom so kranjski planinci odprli 1. avgusta 1959 na nacionaliziranem zemljišču Agrarne sku-

V SPOMIN

Franček Perc

24. 4. 1929–3. 9. 2010

Ali smo bolj zdravi, ker smo srečni, ali bolj srečni, ker smo zdravi? Na to vprašanje, na katerega znanstveniki še do danes niso poenoteno odgovorili, je Franček s svojim odhodom odgovoril na svojstven način. Kar zaspal je. Ni se mu bilo treba boriti s smrtjo, čeprav jo je izzival z nenehnim pohajkovanjem po skalnatih grebenih, nad prepadi, med morskimi in drugimi čermi. V vsem svojem 81-letnem življenju ni bil resno bolan. Srečen je bil, če se mu je pri-

družila čim večja skupina planincev, ko je osvajal vrhove naših in tujih planin. Obiskal je Monte Roso, Mont Blanc, Matterhorn ..., a kot srčni planinec, prijatelj, alpinist, gorski reševalec, aktivist, vodnik in organizator je ljubil domače Kamniško-Savinjske in Julijske Alpe.

Franček ni štel pohodov, vzponov in izletov. Štel je doživetja. Prišel je s Savinjskimi Alpami, se že leta 1947 lotil Triglava, tvorno sodeloval pri otvoritvi planinskega doma na Kredarici, vzdrževal Žerdonerjevo pot, obiskoval Kornate in še bi lahko naštevali. Njegov življenjski opus je obsegal refleks med formalnim in neformalnim. Striktno je izvrševal pravila (kodeks) PZS, da privablja ljudi v svoje članstvo na eni strani, ter vzpodbujal in gradil spoštovanje planin in gora na drugi strani. Kot dolgoletni predsednik PD Ojstrica je združil planince iz grafičnega podjetja Cetis, Aera, Plinarne, Merxa in Cestnega podjetja Celje v veliko število petstotih planincev (podatek je iz Zbornika planincev grafičarjev). Franček je zgradil širok krog prijateljstev s PD Ruše, PD Cinkarne Celje, PD Železničar. Deloval je v MDO savinjske regije. Spoprijateljil se je tudi z društvi iz drugih republik bivše Jugoslavije. Bil je načelnik GRS (1951) in za svoje delo prejel zlati častni znak PZS, srebrni znak PSJ, zlato plaketo PZS in mnoga druga priznanja.

Izkušnje in svoje znanje je Franček znal deliti. Redno je obiskoval našo društveno pisarno. Vsak četrtek je z nami sklepal dogovore, drobil izkušnje in bentil, ker mu zunanja moč (tudi zaradi obolelega kolena) ni dovoljevala, da bi program izletov in pohodov dosledno izpolnjeval. Še februarja letos je kot častni predsednik PD Ojstrica smelo vodil našo redno letno konferenco. Zapustil je planinko Zofko, hčer in sina. In nas.

PD Ojstrica Celje

Vili Vybihal

1927–2010

Skoraj neopazno, brez odmevnejšega javnega blišča, je šlo mimo zadnjih nekaj let življenjske poti inženirja agronomije Vilija Vybihala, dolgoletnega planinstvu predanega predsednika Planinskega društva Polzela, uspešnega, požrtvovalnega ter prizadevnega urednika revije Hmeljar, številnih krajevnih monografij z območja Savinjske doline in dveh zajetnih zvezkov Savinjskega zbornika (Žalec, 1978 in 1983) ter pisca številnih priložnostnih strokovnih in drugih publikacij, sodelavca Enciklopedije Slovenije, dejavnega člana Novinarskega društva Slovenije ter dobitnika številnih javnih, strokovnih in planinskih priznanj.

Vili se je rodil 12. junija 1927 v Novem Sadu, kjer je služboval njegov oče. Rano otroštvo je preživel pri starih starših na Polzeli, šolska leta pa v rodnem mestu. Po drugi svetovni vojni so se vrnili na Polzelo. V Celju je obiskoval gimnazijo in kasneje opravil dveletni učiteljski tečaj v Ljubljani. Služboval je v hribovskih osnovnih šolah v Topolšici, Paki pri Velenju in Belih Vodah nad Šoštanjem. Slednji dve šoli je pomagal tudi zgraditi. Leta 1958 je zapustil prosvetno službo in se zaposlil v kmetijski zadrugi na Polzeli. Ob delu je doštudiral na Višnji agronomski šoli v Mariboru. Po menjavi na čedalje zahtevnejših delovnih mestih v okviru Kmetijskega kombinata Žalec je postal in ostal glavni in odgovorni urednik glasila Hmeljar vse do upokojitve leta 1989.

Že kot dijak se je ukvarjal s športom in planinstvom. Prijatelja, že uveljavljena celjska alpinista Ciril Debeljak - Cic in Stane Venišnik, sta ga uvajala v stene in gorsko brezpotje. Vili pa je ostal zvest uhojenim potem in cilju v domačem kraju ustanoviti planinsko društvo. To mu je leta 1959 tudi uspelo. Ves čas je opravljal različne funkcije, od leta 1981 do 2001 pa je bil tudi predsednik. Za svoje izredno uspešno delo je bil nagraden z nazivom častni predsednik PD Polzela. Pod njegovim vodstvom je društvo pridobilo in obnovilo planinski dom na Gori Oljki, kjer smo izvajali planinske šole, tečaje gorske straže, šolo v naravi. Skratka, planinski dom smo približali obiskovalcem in planincem. Vsa ta leta je bil Vili skrben gospodar doma.

Vili je bil za svoje vsestransko delo nagraden z več priznanji: red dela s srebrnim vencem, občinsko Savinovo priznanje (1982), Voljčevo priznanje za častniškarsko delo (1986), red zaslug za narod s srebrno zvezdo (1986), srebrni častni znak PZS (1981), zlati častni znak PZS (1989) in spominska plaketa PZS (2003).

Vse skupaj pa je samo delček bogate življenjske poti, ki smo jo prehodili skupaj.

Vili, hvala Ti.

Oto Zagoričnik

pnosti. Pred začetkom gradnje postopki za ureditev in pridobitev zemljišča niso bili ustrezno speljani, zato je moralo PD Kranj po denacionalizacijskem postopku, ko je bilo zemljišče leta 2010 vrnjeno Agrarni skupnosti Bašelj, začeti z aktivnostmi za pridobitev lastniške pravice.

Franci Ekar

Obhodnica Ratitovec

Obhodnico Ratitovec smo speljali tako, da predstavimo zanimivi manj znani svet Ratitovca. Pot časovno ni omejena, hoja je primerna za otroke in odrasle, v posebni knjižici je predvidenih 12 kontrolnih žigov. Pot pelje preko Šavnika, vrhov okoli Soriške planine, najpomembnejših vrhov grebena, se spusti na delujoči pla-

nini ter zaključi v Krekovi koči na Ratitovcu. Do vseh kontrolnih točk vodijo obstoječe markirane poti, zato obhodnica nima posebnih oznak. Za orientacijo služi planinska karta Škofjeloško in Cerkljansko hribovje. Pot je dolga približno 24 kilometrov, zanjo bomo porabili približno 11 ur zmerne hoje. Podrobnejše informacije o Obhodnici Ratitovec lahko poiščete tudi na spletni strani <http://www.pd-zelezniki.com>.

Rado Goljevšček

Varuhi gorske narave na Steklasovem pohodu

Večina udeležencev 8. usposabljanja za varuha gorske narave KVG N PZS smo se v soboto, 9. oktobra 2010 udeležili tradicionalnega 11. pohoda po Steklasovi (krožni) poti, ki se

vije po obronkih dolenskega kraja Šentrupert in je posebej poznana po najvišji in osrednji točki "Nebesa". Vodja usposabljanja Rozi Skobe, podpredsednik PZS Tone Tomše in Rudi Skobe so nam podelili potrdi-

la ter priponke, saj smo se ravno zaradi tega po spomladanskem usposabljanju še enkrat zbrali skupaj.

Helena Jurše Rogelj

Natečaj za kratko zgodbo

Uredništvo Planinskega vestnika razpisuje natečaj za kratko zgodbo. Možne so tri tematike: humoristična, ljubezenska in mladinska – vse seveda v povezavi z gorskim svetom. Zgodba naj ne bo daljša od 10.000 znakov (vključno s presledki). Iz vsake od razpisanih tem bo komisija izbrala po eno najboljšo zgodbo, ki jo bomo objavili v Planinskem vestniku in dodatno nagradili s lepo knjigo. Zgodbe s pripisom "ZA NATEČAJ" nam na naslov uredništva pošljite najkasneje do 15. aprila 2010. Imena zmagovalcev bomo objavili v junjski številki naše revije.

Uredništvo PV

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

informacije, izobraževanje,
kultura, šport, glasba,
zabava ...

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

DOŽIVETJA NARAVE

Vsaki petek ob 17h
Radio Ognjišče

<http://oddaje.ognisce.si/dozivetja>

www.gore-ljudje.net

**Dragi planinski kolegi,
spoštovani predsedniki planinskih društev**

Tudi za leto 2010 bom pripravil

seznam slovenske planinske literature,

ki bo na razpolago vsem interesentom.

Zato vas vljudno vabim,

da mi pošljete vse vaše publikacije,

ki ste jih izdali v letu 2010

ali pa mi sporočite natančne podatke o njih:

- Avtor ali avtorji s priimkom in imenom
- Naslov in podnaslov
- Če je to zemljevid, tudi merilo
- Izdaja
- Urednik
- Prevajalec
- Ilustrator
- Kraj
- Založba
- Leto
- Število strani (številka zadnje odtisnjene strani)
- Priloge in
- Če so v knjigi fotografije.

Z lepim planinskim pozdravom.

Ciril VELKOVRH,

1000 Ljubljana, Zihlerlova c. 10, (040) 258 992,

e-pošta ciril.velkovrh@siol.net

Program za notranjsko, eksperimentalno in raziskovalno uporabo
poslušalke & poslušalec

Radikalno zmeren,
RADIODUR
da ne bi bili moteni.

Severni del Lj.: 91,4 MHz
Ljubljana: 103,3 MHz
Notranjska: 104,1 MHz
Gorenjska: 107,4 MHz

Nokia
2220 Slide

MINI Povezani

15€**

Mobicel
Ena

MINI Povezani

5€**

Sony Ericsson
Cedar

MINI Povezani

5€*

Pri nas zabava še trajaja

Z akcijskimi mobiteli v paketu **MINI Povezani**, ki že vključuje storitve po vaši meri.

Izberite si enega izmed mobitelov v paketu **Mini Povezani** in ga podarite sebi ali svojim bližnjim. **Praktični mobiteli** bodo zanesljivo izpolnili vaše želje in pričakovanja.

* Akcijska ponudba velja do odprodaje zalog ob sklenitvi/podaljšanju naročniškega razmerja Mobicel GSM/UMTS za paket Mini Povezani za 24 mesecev, za vse, ki nimate veljavnega aneksa UMTS št. 14/2005 oziroma UMTS št. 14/2005 Povezani ali aneksa GSM št. 16/2009 (24 mesecev), ki mora biti samostojen, oz. aneksa GSM št. 16/2009 Povezani (24 mesecev), ki mora biti samostojen ali aneksa UMTS št. 17/2010, ki mora biti samostojen in izpolnjujete ostale pogoje.

** Akcijska ponudba velja do odprodaje zalog ob sklenitvi/podaljšanju naročniškega razmerja Mobicel GSM/UMTS za paket Mini Povezani za 12 mesecev, za vse, ki nimate veljavnega aneksa GSM št. 8/2005 oziroma GSM št. 8/2005 Povezani ali aneksa GSM št. 16/2009 (24 mesecev), ki mora biti samostojen, oz. aneksa GSM št. 16/2009 Povezani (24 mesecev), ki mora biti samostojen ali aneksa UMTS št. 17/2010, ki mora biti samostojen in izpolnjujete ostale pogoje.

Mobicelova razvejana prodajna mreža uporabnikom omogoča nakup akcijskih aparatov na več kot 350 prodajnih mestih po vsej Sloveniji. Zaradi tega je mogoče, da določen model mobitela ni na voljo na vseh prodajnih mestih hkrati. Cena vsebuje DDV. Slike so simbolične. Družba Mobicel si pridržuje pravico do spremembe cen in pogojev.

Za dodatne informacije, cenik pogovorov in storitev ter ostale pogoje v paketih Povezani obiščite spletno stran www.mobicel.si ali pokličite Mobicelov center za pomoč naročnikom na 041 700 700.

041 700 700 • WWW.MOBITEL.SI

*Najmočnejše vezi so tiste,
ki jih ne vidimo.*